

RIKSDAGENS PROTOKOLL

Nr 15

FÖRSTA KAMMAREN

1969

9 april

Debatter m. m.

Onsdagen den 9 april		Sid.
Svar på interpellation av herr Nilsson, Nils, (cp) ang. planeringen av den kommunala beredskapen	6	
Om inrättande av skyddsrum såsom gemensamhetsanläggning ..	10	
Om förbud mot ofullständig prisangivelse	12	
Om tillvaratagande av den enskildes rätt vid försäkringsdomstolen	17	
Om utredning angående sjukfrånvaron	19	
Om avskaffande av ordensväsendet	22	
Skatteutjämningsbidrag till kommunerna m. m.	28	
Anslag under sjätte huvudtiteln:		
Vägväsendet	31	
Statens trafiksäkerhetsverk	55	
Trafiksäkerhetsforskning	59	
Ersättning till trafikföretag för drift av icke lönsamma busslinjer	63	
Om rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till utvecklingshjälp m. m.	65	
Om skatt på utlandsresor	71	
Föreningsrätten m. m.	72	
Meddelande ang. enkel fråga av herr Sveningsson (m) ang. läkares anmälningsskyldighet beträffande trafikfarliga personer	83	

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 9 april	Sid.
Gemensam votering i fråga om anslag till vissa byggnadsarbeten vid lantbruksförsöksanstalten Röbbäcksdalen	5
Tredje lagutskottets utlåtande nr 23, om inrättande av skyddsrum såsom gemensamhetsanläggning	10
— nr 24, om förbud mot ofullständig prisangivelse	12
— nr 25, om projektering av vissa anläggningar inom Väner- Västerhavsregionen, m. m.	17
— nr 26, om ökat konsumentinflytande vid stadsplanering, m. m.	17
Andra lagutskottets utlåtande nr 22, om tillvaratagande av den enskildes rätt vid försäkringsdomstolen	17
— nr 24, om vidgad rätt för utländsk medborgare till förtidspension och sjukbidrag	19
— nr 25, om ersättning för resa till jourapotek	19
— nr 26, om ersättning från den allmänna försäkringen för resekostnader i samband med sjukvård	19
Tredje lagutskottets utlåtande nr 11, ang. hyressättningen för inackorderingsrum m. m.	19
— nr 20, om översyn av bestämmelserna angående handeln med preventivmedel	19
— nr 21, ang. jakten på råbock	19
— nr 22, om tvångsförvaltning av bostadsfastighet i vissa fall	19
Allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 13, om utredning angående sjukfrånvaron	19
— nr 14, om avskaffande av ordensväsendet	22
— nr 15, om utredning angående äldre personers situation i dagens samhälle	28
— nr 16, om en samhällelig servicetjänst för barnfamiljer och äldre personer	28
Statsutskottets utlåtande nr 36, ang. anslag till skatteutjämningsbidrag till kommunerna m. m.	28
Allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 17, om obligatorisk ansvarsförsäkring för tillverkare och försäljare av läkemedel ..	31
— nr 18, om en datacentral för registrering av försäkringar	31
Statsutskottets utlåtande nr 6, ang. utgifterna inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde	31
Bevillningsutskottets betänkande nr 21, ang. beskattningen av totalisatorvinster	65
— nr 24, om rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till utvecklingshjälp m. m.	65
— nr 27, ang. missbruk av s. k. T-sprit	71
— nr 28, om skatt på utlandsresor	71

	Sid.
Första lagutskottets utlåtande nr 24, om ersättning för skada vid lämnande av hjälp i samband med trafikolycka	72
Andra lagutskottets utlåtande nr 28, ang. föreningsrätten m. m. ..	72
— nr 29, om förbättrade sjukförsäkringsförmåner för hemarbetande	80
— nr 30, om förbättrade förmåner inom den allmänna försäkringen för hemarbetande i vissa fall	80
— nr 31, om pensionsrätt för hemmadöttrar med vårduppgifter ..	80
— nr 32, om kostnadsfria sprutor m. m. till diabetiker	80

Onsdagen den 9 april

Kammaren sammanträdde kl. 11.00; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökning:

Till riksdagens första kammare

Undertecknad anhåller härmed om ledighet från riksdagsarbetet från och med den 9 april till och med den 11 april 1969 för deltagande i Kongress der Christlich-Demokratischen Union Deutschlands i Ludwigshafen/Rhein.

Stockholm den 8 april 1969

Gunvor Stenberg

Den begärda ledigheten beviljades.

Företogs jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av jordbruksutskottet i dess memorial nr 10 föreslagna samt av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen lämnar motionen II: 404 utan bifall, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren beslutat, att riksdagen i anledning av motionen II: 404 till Byggnadsarbeten m. m. vid vissa för lantbrukshögskolans försöksverksamhet disponerade jordbruksegendomar för budgetåret 1969/70 på kapitalbudgeten under statens affärsverksfonder, domänverkets fond, anvisar ett investeringsanslag av 296 000 kronor.

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser och voteringspropositionen uppläst, verk-

ställdes omröstningen medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 62;

Nej — 72.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Efter det protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 297, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 74 ja och 121 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 136 ja och 193 nej, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionen.

Justerades protokollen för den 21, 25, 26, 27 och 28 nästlidne mars.

Herr förste vice talmannen yttrade, att han efter samråd med andra kammarens talman finge föreslå, att första kammaren ville besluta att vid sammanträde, som komme att hållas onsdagen den 16 april, företaga val av ledamöter och suppleanter i den nämnd, som ägde att döma, huruvida högsta domstolens och regeringsrättens samtliga ledamöter gjort sig förtjänta att i deras viktiga kall bibehållas.

Detta förslag antogs.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades fru *Myrdal* för tiden från och med den 14 april till och med den 24 april för att i Genève leda nedrustningsdelegationens arbete.

Ang. planeringen av den kommunala beredskapen

Anmälades och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 9, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:t:s i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna på driftbudgeten för budgetåret 1969/70 inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde jämte motioner.

Anmälades och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 111, till Konungen om utredning angående mindre och medelstora företag.

Ang. planeringen av den kommunala beredskapen

Herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet LUNDKVIST, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr *Nils Nilssons* (cp) interpellation angående planeringen av den kommunala beredskapen, erhöll ordet och anförde:

Herr talman! Herr Nils Nilsson har frågat mig om jag anser att situationen inom den kommunala beredskapen är tillfredsställande då det gäller att ta emot och inkvartera människor från utrymningsområden och om jag, om så inte är fallet, överväger några åtgärder för att påskynda arbetet med planeringen för den kommunala beredskapen.

Lagen om kommunal beredskap som tillkom genom beslut av 1964 års riksdag ålägger kommunerna att redan i fredstid vidta de förberedelser som behövs för att de skall kunna fullgöra sina uppgifter inom totalförsvaret under beredskap och krig. Om länsstyrelsen förordnat att förberedelserna skall redovisas i en särskild plan och sedan godkänt den plan som kommunen upprättat, utgår statsbidrag till kommunens planläggningskostnader. Vidare utgår statsbidrag för sådana reservanord-

ningar för gas-, vatten- och elektricitetsförsörjningen m. m. som kommunen vidtagit efter länsstyrelsens förordnande.

Innan arbetet med planläggning av den kommunala beredskapen kunde sättas i gång behövdes — utöver de grundläggande föreskrifterna i lagen om kommunal beredskap och de tillämpningsbestämmelser som meddelats av Kungl. Maj:t — närmare anvisningar i åtskilliga hänseenden. Ett omfattande och tidskrävande arbete har lagts ned på att utarbeta dessa anvisningar. Först under förra året var de färdiga att tillställas kommunerna. Arbetet med anvisningarna leddes till en början av en särskild samordningsdelegation som tillsattes av totalförsvarets chefsnämnd. Den 1 juli 1967 övertogs de centrala samordningsuppgifterna av ett nyinrättat organ, riksnämnden för kommunal beredskap. Nämnden överlämnade i februari 1968 underlag till långtidsbudgeten för den kommunala beredskapen för perioden 1969/70—1972/73.

Med anledning av riksnämndens beräkningar upprättades en promemoria inom kommunikationsdepartementet i vilken bl. a. framhölls att det var nödvändigt att närmare studera den kommunala beredskapens kostnadssida innan planläggningen startade över hela landet. Detta kunde lämpligen ske i samband med en provplanläggning i ett begränsat antal kommunblock. I avvaktan på resultatet av provplanläggningen borde någon av förordnande föranledd planläggning normalt inte bedrivas i andra kommuner än dem som berördes av provplanläggningen.

Genom beslut den 15 mars 1968 uppdrog Kungl. Maj:t åt riksnämnden att verkställa provplanläggning enligt riktlinjerna i promemorian och att senast den 1 juni 1970 inkomna till Kungl. Maj:t med beräkningar av statsbidragskostnaderna dels för att genomföra och vidmakthålla en kommunal beredskapsplanläggning, dels för att få till stånd nödvändiga reservanordningar för gas-,

Ang. planeringen av den kommunala beredskapen

vatten- och elektricitetsförsörjningen m. m.

Arbetet med provplanläggningen sattes omedelbart i gång av riksnämnden. En särskild expertgrupp har ställts till nämndens förfogande för ändamålet. Provplanläggningen genomförs i två skeden. Det första skedet är redan klart, och resultatet studeras för närvarande av företrädare för riksnämnden och centrala fackmyndigheter. Det andra skedet avses börja i maj i år och beräknas vara slutfört i början av år 1970.

Som jag antytt förut har det varit en mycket tidskrävande och omfattande arbetsuppgift att utarbeta de anvisningar av olika slag som varit nödvändiga. Och när riksnämnden förra våren lade fram sin överslagsberäkning av de totala statsbidragskostnaderna för planläggningen och då kom fram till ett belopp som innebar en mycket kraftig uppräkning i förhållande till tidigare kalkyler ansågs det — inte minst för att om möjligt begränsa arbetet för kommunerna — oundgängligen nödvändigt att närmare granska omfattningen av och kostnaderna för denna del av vårt totalförsvar. Arbetet med detta är för närvarande i full gång, och det torde inte vara möjligt att — om man vill uppnå det avsedda resultatet — bedriva arbetet snabbare än som förutsattes när riksnämnden fick Kungl. Maj:ts uppdrag om provplanläggningen.

Jag vill tillägga att tillgängliga anvisningar i avvaktan på en allmän planläggning kan utgöra underlag för en höjning av den kommunala beredskapen om en sådan skulle bli nödvändig. Riksnämnden tar dessutom fram exempel på planlägningsunderlag för länsstyrelserna och exempel på planer för olika verksamhetsområden i kommunernas krigsorganisation.

Vidare kan jag nämna att riksnämnden strävar efter att på olika sätt bevaka kommunernas intressen när det gäller deras behov av personal och materiel för krigsorganisationen. Den

planläggning som redan utförts och andra undersökningar visar att de kommunala resurserna endast i begränsad utsträckning har inskrivits eller uttagits för andra försvarsuppgifter. Den kommunala beredskapen befinner sig alltså i ett bättre läge än man tidigare har antagit.

Det kan slutligen förtjäna att framhållas att de uppgifter som kommunerna kan komma att ställas inför i ett beredskaps- eller krigsläge i många fall är av liknande art som de fredstida. Detta innebär att kunskap om hur frågorna skall kunna lösas redan finns. Den erfarenhet och det praktiska handlag som präglar kommunernas personal är alltså redan i dag en faktor av mycket stor betydelse för beredskapen.

Herr NILSSON, NILS, (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Lundkvist för svaret på min interpellation.

Min fråga föranleddes av det förhållandet att det sedan år 1964 finns ett lagstadgat åliggande för kommunerna, innebärande ett omfattande beredskapsansvar, vilket i och för sig kräver planläggning, men att någon egentlig sådan planläggning ännu år 1969 inte kommit till stånd. Jag måste nog tyvärr konstatera att svaret inte lämnade så särskilt mycket utöver vad som redan är känt, bl. a. att provplaneringen beräknas vara färdig år 1970 och att därför kanske först år 1973 en godtagbar kommunal beredskapsstandard kan vara uppnådd.

I sitt svar anför statsrådet Lundkvist bl. a.: »Den planläggning som redan utförts och andra undersökningar visar att de kommunala resurserna endast i begränsad utsträckning har inskrivits eller uttagits för andra försvarsuppgifter. Den kommunala beredskapen befinner sig alltså i ett bättre läge än man tidigare har antagit.»

Jag måste få fråga herr statsrådet vad som här avses med de kommunala resurserna. Det är ju här fråga om att

Ang. planeringen av den kommunala beredskapen

ta emot och att bereda husrum och uppehålle åt människor som till antalet kanske överstiger den folkmängd som finns på den mottagande orten. Med de förändringar som skett och sker i de landsdelar som skulle bli mottagningsorter och där folkminskning, försämrade service-, försörjnings- och trafikmöjligheter är en vanlig situation synes det mig mera vara fråga om en allvarlig försämring av de kommunala resurserna. Det är här även fråga om människor som vid fall av utrymning skall bryta upp från sin invanda miljö med dess livsform och komma till en miljö med en väsentligt annorlunda livsform, vilket enbart i sig kan vara påfrestande.

Vårt militära försvar kostar, om jag inte misstar mig, bortemot 5 miljarder kronor under beräkningsperioden. Om detta vårt försvar skall kunna ge oss det skydd som avses, erfordras även att den civila livsföringen fungerar och hålles intakt. Denna viktiga försvarsfråga synes ha fått ett alltför ringa beaktande när människorna nu i den utsträckning som sker föres samman i storstadsområden och livsbetingelserna i samma grad försämrats i betydande delar av vårt land.

Att i en planering utvärdera om det finns möjlighet för kommunerna att ta emot och bereda husrum och uppehålle för det beräknade antalet människor är därför en viktig angelägenhet, och fråga är om denna beredskap är tillfredsställande sådan den nu är.

Jag ber att än en gång få tacka herr statsrådet för svaret.

Herr statsrådet **LUNDKVIST:**

Herr talman! På herr Nilssons direkta begäran om förtydligande av ett påstående i interpellationssvaret vill jag nämna att enligt vad man kommit underfund med vid den provplanläggning som nu bedrivs har den personal och den materiel som kommunerna förfogar över inte tagits i anspråk för

försvarsändamål i den omfattning som man tidigare kanske trott. Därför står personal och materiel till förfogande för den kommunala beredskapen i större utsträckning än man tidigare tänkt sig.

För att belysa behovet av provplanläggningen kanske jag också bör redovisa något om de kostnader som riksnämnden kom fram till i sina beräkningar.

I februari 1968 uppskattade riksnämnden i sitt förslag till långtidsbudget kostnaderna för planläggningen av den kommunala beredskapen till och med utgången av budgetåret 1972/73 till inte mindre än 102 miljoner kronor. Därav skulle på staten belöpa sig 92 miljoner. Dessa belopp var flera gånger större än dem som man tidigare kalkylerade med inom de berörda departementen. Till dessa utgifter kommer kostnaderna för reservanordningar för gas-, vatten- och elektricitetsförsörjningen m. m. Någon beräkning av dessa kostnader ansåg sig nämnden inte kunna lägga fram i sitt förslag till långtidsbudget. Riksnämnden framhöll själv att beräkningarna var osäkra. För egen del ansåg jag det absolut nödvändigt att vi fick en samlad överblick över de totala kostnaderna för den kommunala beredskapen innan planläggningen tilläts sätta i gång över hela landet. Riksnämndens beräkningar ingav dessutom farhågor för att den kommunala planläggningen skulle komma att bli av avsevärt större omfattning än man tidigare hade antagit och därmed också betungande för kommunerna.

Syftet med provplanläggningen är förutom att få underlag för beräkningen av de totala kostnaderna, att klarlägga under vilka förutsättningar det är nödvändigt att kommunernas förberedelser redovisas i särskild plan, att praktiskt pröva de olika anvisningarna och vid behov föreslå revidering av dem, att studera och pröva möjligheterna till begränsning och förenkling av planlägningsunderlag och planer samt att

Ang. planeringen av den kommunala beredskapen

utforma och pröva själva metodiken vid planläggningen.

De erfarenheter som har gjorts under provplanläggningens första skede synes, enligt vad jag under hand har erfårit från riksnämnden, tyda på att det är möjligt att avsevärt begränsa kostnaderna i förhållande till nämndens beräkningar förra våren utan att man därför skall behöva ge avkall på de syften som avses med lagstiftningen om den kommunala beredskapen.

I den andra delen av sitt anförande framhöll herr Nilsson angelägenheten av att alla invånare som under beredskapsförhållanden skall flytta ut till andra områden bereds möjligheter till en så dräglig tillvaro som det finns förutsättningar för, även under krigsförhållanden. Från min sida finns självfallet ingen invändning att resa här emot. Jag vill framhålla att det också ingår i planläggningen att berörda myndigheter skall sörja för att så skall bli fallet.

Herr NILSSON, NILS, (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för de kompletterande beskederna i fråga om de resurser som står till buds.

Det är av väsentlig betydelse att kommunerna har resurser som möjliggör för människor som i en utrymningssituation kanske kommer från storstadsområden att leva ett något så när drägligt liv. Beträffande den saken har tydligen statsrådet och jag samma uppfattning. För mig har det framstått som oroväckande att många bygder, som troligen kommer att vara mottagningsområden i händelse av utrymning, på grund av förändrade förhållanden har fått väsentligt försämrade möjligheter att ta emot och inkvartera människor på ett tillfredsställande sätt. Jag kan ta som exempel mitt eget län, där vi enligt planerna skall ta emot 260 000 människor. Det är uppenbart att svårigheter härvidlag kommer att

föreligga med hänsyn inte minst till det undan för undan minskade bostadsbeståndet.

Det är mot bakgrunden av dessa farhågor som jag har ansett det angeläget att kommunerna i tid ser till att de får resurser för att ta emot människor från utrymningsområden i händelse av utrymning.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 51, med förslag till förordning om ändring i uppbördsförordningen, m. m.

Föredrogs och hänvisades till lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 62, med förslag till lag om ändring i barnavårdslagen den 29 april 1960 (nr 97).

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 65, med förslag till förordning om ändring i tulltaxeringsförordningen den 13 maj 1960 (nr 391), m. m.

Föredrogs och hänvisades till lagutskott Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 69, med förslag till lag om upphävande av lagen den 14 juni 1917 (nr 381) om förbud för vissa underhållsskyldiga att avflytta från riket; samt nr 70, med förslag till lag om uttagande av utländsk skatt och allmän avgift.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 73, med förslag till förordning om antidumping- och utjämningstull, m. m.

Om inrättande av skyddsrum såsom gemensamhetsanläggning

Föredrogs och hänvisades till lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 75, med förslag till lag om rätt för innehavare av järnväg att påkalla ägoutbyte.

Vid föredragning av bankoutskottets anmälan jämlikt § 21 riksdagsstadgan att till utskottet från riksdagens revisorer inkommit framställning om anslag på tilläggsstat under budgetåret 1968/69, hänvisades framställningen till bankoutskottet.

Föredrogs och hänvisades motionen nr 943 till lagutskott och motionen nr 944 till statsutskottet.

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN yttrade:

I det följande upptages såsom en gång bordlagda ärenden fyra utlåtanden från tredje lagutskottet beträffande vilka utskottet hemställt att de måtte företagas till avgörande efter allenast en bordläggning.

Jag vill framhålla, att anledningen till detta arrangemang är att utskottet tillmötesgått en önskan från kammarpresidiernas sida för att kamrarna skulle få så många ärenden som möjligt att behandla i dag onsdag och så få som möjligt på fredag. Efter det uppgörelsen träffats med utskottet har det visserligen visat sig att ett betydande antal andra ärenden föreligger till behandling i dag. Det synes dock lämpligt att nu behandla dessa lagutskottsärenden i enlighet med vad utskottet efter samråd med kammarpresidierna föreslagit.

Om inrättande av skyddsrum såsom gemensamhetsanläggning

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 23, i anledning av motioner om inrättande av skyddsrum såsom gemensamhetsanläggning.

Tredje lagutskottet hade behandlat två inom riksdagen väckta och till lagutskott hänvisade motioner, nr 351 i första kammaren av herrar *Skärman* och *Tistad* samt nr 398 i andra kammaren av herr *Andersson* i Örebro.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade anhållits, att riksdagen måtte uttala, att bestämmelserna i 1 § första stycket lagen om gemensamhetsanläggningar icke borde hindra att inrätta skyddsrum såsom gemensamhetsanläggning i lagens betydelse i alla de fall, där skyddsrummet anordnades i samförstånd med civilförsvarsmyndigheten.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att motionerna I:351 och II:398 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Därjämte hade utskottet hemställt, att förevarande ärende måtte företagas till avgörande efter allenast en bordläggning.

Reservation hade anmälts av herr *Skärman* (fp), som dock ej antytt sin mening.

På gjord proposition beslöt kammaren, att förevarande ärende skulle nu företagas till avgörande.

Herr SKÄRMAN (fp):

Herr talman! Frågan om ett organ som inom ett kvarter eller en kvartersdel kunde ta hand om vissa gemensamma anläggningar eller anordningar började diskuteras redan under 1930-talet i samband med kvarterssaneringar för att släppa in sol och ljus i de gamla bostadskvarteren. Denna fråga visade sig inte vara så lättlost, och det skulle dröja ända till 1966 innan lagen om vissa gemensamhetsanläggningar kunde antagas av statsmakterna. Den trädde i kraft den 1 januari 1967 och har således inte hunnit verka i mer än drygt två år.

Om inrättande av skyddsrum såsom gemensamhetsanläggning

Under dessa två år har den emellertid visat sig svara mot innebörden av det gamla uttrycket att fylla »ett länge känt behov». Den har med andra ord blivit ett medel att praktiskt lösa en rad samordningsproblem inom samhällsbyggandet när det gäller både bostads- och industriområden. En fördel har varit att lagen inte strängt bundit organen vid vissa bestämda uppgifter, utan att dessa endast antytts genom en rad uppräknade exempel. Man har därför kunnat tolka in en hel del uppgifter, som inte varit berörda vid utredningsarbetet. Säkerligen kommer det inom en snar framtid att visa sig lämpligt att genom komplettering av lagen administrera ytterligare en rad uppgifter, som nu regleras på annat sätt.

I första paragrafen av lagen heter det nämligen: »Lagen gäller dock ej anläggning för vattenförsörjning eller avlopp och ej heller anläggning, vars inrättande gemensamt för två eller flera fastigheter kan enligt särskilda bestämmelser prövas av domstol eller annan myndighet.»

Självfallet kan inte den fråga som berörs i motionsparet I: 351 och II: 398 och som gäller gemensamma skyddsrum både vara beroende av länsstyrelsens beslut i enlighet med 1960 års civilförsvarslag och regleras enligt lagen om gemensamhetsanläggningar. Det har vi motionärer aldrig tänkt. Emellertid är så gott som undantagslöst — åtminstone enligt min erfarenhet — skyddsrumfrågan löst redan då en framställning om byggnadslov föredras i byggnadsnämnden. Det finns således inga motsatsförhållanden, eftersom civilförsvarsmyndigheten godkänt skyddsrumsanläggningen. Ur praktisk synpunkt och för att minska organiserandet och pappersexercisen vore det lämpligt att låta styrelserna för gemensamhetsanläggningarna övertaga även administrationen av skyddsrummen.

Detta är hela innebörden av motionsförslaget: mindre krångel utan att någon blir trampad på tårna. Redan

utskottets uttalande att anordnande av s. k. frivilliga skyddsrum kan regleras genom lagen om gemensamhetsanläggningar gör säkerligen en nytta, då det ibland ifrågasatts om skyddsrum över huvud taget kan sättas i samband med begreppet gemensamhetsanläggning.

Herr talman! Jag yrkar bifall till motionerna.

Herr KARLSSON, GÖRAN, (s):

Herr talman! Frågan huruvida skyddsrum skall hänföras till gemensamhetsanläggningar eller ej har vi diskuterat ingående i utskottet, och herr Skärman har där anfört samma synpunkter som han framförde här i kammaren. Den nu gällande lagen har varit i kraft mycket kort tid, och det finns från den utgångspunkten inte någon anledning att nu göra någon ändring. Vi har sagt att om det skulle visa sig att olägenheter är förknippade med den nuvarande lagstiftningen, kan man så småningom vidta en ändring. Men utskottet har inte velat vara med om att för dagen göra någon ändring.

Lagen om gemensamhetsanläggningar är bland annat till för att åstadkomma lättnader vid sanering av gamla bostadsbestånd. Man skall ha möjlighet att komma överens om hur olika detaljer skall ordnas. Skulle det visa sig att exempelvis två fastighetsägare vill vara med om en gemensamhetsanläggning medan en tredje inte vill, kan lagen dock vara tvingande.

Det är, herr talman, dessa skäl som gör att vi först något vill se hur bestämmelserna verkar innan vi vill gå med på en ändring av nuvarande lagstiftning.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr SKÄRMAN (fp):

Herr talman! Jag är helt överens med herr Göran Karlsson om att lagen har verkat för kort tid för att man re-

Om förbud mot ofullständig prisangivelse

dan skall ändra den. Det är också därför som jag i motionen yrkat att när man genom överenskommelse har ordnat skyddsrumsförfrågan, skall hinder inte föreligga att ordna administrationen inom den ram som lagen om gemensamhetsanläggningar föreskriver. Det är en rent praktisk anordning för att slippa ha ett särskilt administrativt organ för dessa skyddsrum, vilka ju som regel när de är färdigbyggda inte medför mycket arbete.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarades den förra propositionen, som upprepad, vara med övervägande ja besvarad.

Om förbud mot ofullständig prisangivelse

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 24, i anledning av motioner om förbud mot ofullständig prisangivelse.

Till behandling hade tredje lagutskottet förehaft två inom riksdagen väckta och till lagutskott hänvisade motioner, nr 802 i första kammaren av herr *Pettersson, Arne*, och fru *Ohlsson, Lilly*, samt nr 926 i andra kammaren av herr *Pettersson* i Lund *m. fl.*

I motionerna, vilka voro likalydande, hade yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa, att Kungl. Maj:t måtte uppdraga åt konsumentutredningen att skyndsamt utreda frågan om förbud mot ofullständig prisangivelse och speciellt då prisättning »exklusive moms».

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att motionerna I: 802 och II: 926 icke måtte föranleda annan åtgärd från riksdagens sida än att motionerna jämte utskottets utlåtande överlämnas

des till Kungl. Maj:t för närmare övervägande.

Dessutom hade utskottet hemställt, att detta ärende måtte företagas till avgörande efter endast en bordläggning.

Reservation hade anförts av herr *Nilsson, Ferdinand*, (cp), som ansett, att utskottets yttrande i viss angiven del bort hava den lydelse, reservationen visade.

Kammaren beslöt på gjord proposition, att förevarande ärende skulle nu företagas till avgörande.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! De motioner som här föreligger tar sikte på något mycket behjärtansvärt och riktigt, nämligen att försöka komma till rätta med ofullständig prisangivelse. Vad som därvid särskilt har fallit i ögonen är att butiksfönstren ofta är fulla av angivelser om att en vara *har* kostat så och så mycket — och så kommer det *nuvarade* priset. Man vet inte om och när varan kostat så och så mycket och vilken relevans det kan ha.

Ett enligt min uppfattning mindre problem har emellertid tilldragit sig motionärernas särskilda uppmärksamhet. De menar att man »speciellt» bör vända sig mot prissättning exklusive moms. Det är alldeles riktigt att här föreligger en ofullständighet. Om man jämför två prisuppgifter, där i ena fallet moms ingår med 11,1 procent, medan i andra fallet momsen alls inte är inräknad, så blir resultatet en viss missvisning. Att räkna ut vad ca 10 procent blir är ju inte så förfärligt svårt, men den här frågeställningen är dock ett litet problem.

Jag framhåller i min reservation att man kan komma till rätta med den här frågan på två sätt. Antingen kan man göra som motionärerna vill, det vill säga förbjuda angivande av pris exklusive moms och alltid baka in momsen i priset. Eller också kan man, som jag

utan att direkt yrka därpå har förordat, nämligen alltid öppet angiva skattebeloppet vid försäljningen. Därigenom skulle man åstadkomma samma klarhet.

Utskottet har inte intagit någon definitiv ståndpunkt utan hänvisar till att överbäganden i dessa frågor synes kunna ske i samband med pågående lagstiftningsarbete rörande otillbörlig konkurrens. På den punkten har jag kunnat ansluta mig till utskottets uppfattning, men har gjort ett inte oviktigt tillägg. I reservationen har jag skrivit:

»En tvångsbestämmelse i enlighet med vad i motionerna föreslås om skattebeloppets inberäkning och döljande i priset skulle lätt kunna uppfattas som en åtgärd ägnad att för den betalande undanskymma skattebeloppets storlek och låta producenter och mellanhänder ensamma framstå som ansvariga för prissättningen.»

Detta problem är särskilt aktuellt med hänsyn till momsbeskattningens allmänna situation. Man har strävat efter en viss likvärdighet mellan EFTA-staterna och i viss mån också tagit hänsyn till förhållandena i EEC-länderna. Därför accepterades principen om moms i stället för den tidigare tillämpade oms-principen. När man nu från olika håll ifrågasätter avsevärda höjningar av momsbeskattningen kommer den i detta ärende väckta motionen som ett brev på posten och yrkar att momsen alltid skall inbakas i priset. Jag har en känsla av att elaka människor lätt kan missförstå motionärernas syfte och tro att man vill dölja för skattebetalarna hur mycket man egentligen betalar i moms, något som ju knappast kan anses vara önskvärt.

Jag prenumererade en gång som ung på en tidning som hette Stormklockan och som utgavs av SSU. Den hade som motto: »Ljus över landet — det är det som vi vilja.» Den prissättningsmetod som utskottet rekommenderar tycks mig dock knappast stå i samklang med detta

Om förbud mot ofullständig prisangivelse motto. Kanske kan man sprida ljus över problemet på något annat sätt.

Situationen förefaller mig delikat framför allt i en tid då Norge har en momsbeskattning på något över 13 procent och ett förslag där föreligger om en höjning till 20 procent. I Frankrike har man, om jag inte missminner mig, 26 procent, och president de Gaulle har ifrågasatt en ytterligare höjning. I en situation där momsbeskattningen tenderar att stiga avsevärt förefaller mig problemet så ömtåligt att jag i min reservation velat framhålla att man inte bör anbefalla ett generellt inbakande av mervärdeskatten i priset som enda utväg. Jag vidhåller att en tvångsbestämmelse i enlighet med vad som föreslås i motionen, om skattebeloppets inräknande och döljande, lätt skulle kunna uppfattas som någonting motsatt mot vad de gamla »stormklockorna» slogs för. Kanske fler än jag tycker att det var någonting värdefullt att hålla på.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen. I klämmen är jag av samma uppfattning som herr Göran Karlsson och utskottet i övrigt, men beträffande motiveringen har jag icke oreserverat velat tillstyrka en åtgärd som skulle kunna missförstås på det sätt jag berört.

Herr KARLSSON, GÖRAN, (s):

Herr talman! Detta med Stormklockan minns herr Ferdinand Nilsson fel. Den har aldrig utgivits av SSU. Den utgavs en gång av det gamla socialdemokratiska ungdomsförbundet, men blev sedan kommunistisk. Det hindrar naturligtvis inte att mottot »Ljus över landet» är något man kan kämpa för, men inte på det sätt som herr Ferdinand Nilsson har velat göra.

De beslut vi fattar i riksdagen kungörs ju för människorna, herr Ferdinand Nilsson. Ingen lär väl kunna sväva i okunnighet om att omsättnings-

Om förbud mot ofullständig prisangivelse

skatten på sin tid och momsen i dag är beslutade av riksdagen till det antal procent som man vid varje tillfälle velat åsätta. Det blir så i fortsättningen också. Ingenting kommer att döljas för människorna.

Däremot förstår jag den gamle taktiske politiske räven Ferdinand Nilsson. Han tycker att det kan vara bra att en handelsman kan säga: »Ja, och så skall Sträng ha sitt.» Det är så typiskt att man gör på det sättet när man inte har momsen inbakad i priserna. Man säger att det är finansministern som skall ha sitt. Var och en som sysslar med dessa problem vet ju att det är en grov förvanskning. Men nog har det förmärkts i den politiska jungeln att denna möjlighet har funnits.

Jag tycker inte alls det är fel, som motionärerna pekat på, att man vill att alla affärer skall konkurrera på lika villkor. Det gör man inte om en affär skyllar med priser, men inte kungör om moms ingår eller inte. Företagare som skyllar med priser utan moms kommer på det sättet i ett bättre läge. Kunden lockas in av priset i skyltfönstren, men får, när köpet skall betalas, vara med om att erlægga precis samma summa som hos konkurrenten, som hade momsen inbakad i sina skyltpriser.

Utskottet har intagit den ställningen till motionen att vi vill att den skall överlämnas till Kungl. Maj:t för övervägande. Det är sakligt berättigat, eftersom det onekligen finns anledning att titta på denna fråga.

Herr Ferdinand Nilsson sade också att det var skillnad på oms och moms. Nej, det är precis samma sak i princip — en varuskatt. Däremot är det olika redovisningssystem. Det har därför inte skett någon ändring när vi införde den nuvarande momsen.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Min värderade vän Göran Karlsson sade någonting på slutet av sitt anförande om att jag skulle ha gjort gällande att det var en väsentlig skillnad mellan oms och moms. Jag kan inte erinra mig att jag gjorde det. Den uppläggningsen av herr Göran Karlsson ingick väl i ett stilla försök att vara litet politiskt finurlig. Jag avstår från att karakterisera det — det vinner vi så litet på.

När jag bedömer det förslag som här föreligger, finner jag att man kan åstadkomma klarhet och resultat på flera sätt. Jag har velat nöja mig med att servera de olika sätten och samtidigt anbefalla en viss försiktighet. Att jag dessutom liksom herr Göran Karlsson vill anförtro åt Kungl. Maj:t och herr Sträng att begrunda ärendet anser jag inte vittnar om någon illvilja. Det var avsett som en vänlighet, och jag hoppas att det uppfattas så.

Jag tror det låg en liten smula taktik bakom när herr Göran Karlsson påstår att man säger så eller så i butikerna och att det vore någonting som vi kan förhindra. Däremot anser jag inte att det är riktigt — och i det fallet delar jag herr Göran Karlssons uppfattning — att här resonera som han menar att många tycks göra. Varför skall man skylla på herr Sträng, som ju har att skaffa pengar åt de övriga departementscheferna?

Jag ber att få understryka att man inte bör försöka att begrava skatteuttaget. Dessutom tror jag att det sker i fåvitsko, ty vad som göms i snö kommer upp i tö.

Herr PETERSSON, ARNE, (s):

Herr talman! Jag begärde ordet närmast därför att det brukar vara enklast att själv uttolka vad man har skrivit. När herr Ferdinand Nilsson skall göra sig till tolk för våra avsikter som motionärer så blir det naturligtvis därefter. Han har sitt speciella sätt att tolka text.

Om förbud mot ofullständig prisangivelse

Vad vi har velat komma åt är de missvisande, och jag höll på att säga ibland förledande ting som man upplever med det nuvarande systemet. I en affärs skyltfönster står till exempel att en tröja eller en kostym kostar så och så mycket. Men längst ned i hörnet finns en liten skylt som talar om att moms inte är inräknad. Vi anser att det ur konkurrenshänseende vore rimligt att man tillämpade en enhetlig prissättning. Eftersom en självsanering tycks vara omöjlig att åstadkomma är det här såvitt vi förstår den enda möjligheten.

Då har herr Ferdinand Nilsson tänkt sig den andra vägen, att man öppet skulle tvinga folk att redovisa skatt. Det har väl ändå gått litet för fort för herr Ferdinand Nilsson när han tänkte sig det, med tanke på svårigheterna att redovisa momsen. För omsen hade hans idé möjligen kunnat omsättas i praktiken, men momsen är det såvitt jag vet praktiskt taget omöjligt att ge en öppen redovisning av med hänsyn till de olika metoder som används och de varierande procentsatserna.

Jag är som motionär glad över den välvilliga skrivning som utskottet har gett vår motion men vill varna någon för att tro att den linje som herr Ferdinand Nilsson företräder på något sätt är framkomlig.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! I likhet med herr Arne Pettersson vill jag reservera mig mot att andra skall få uttolka vad jag har sagt eller skrivit. Jag konstaterar att man far litet illa av det.

Jag har icke gjort gällande att man skall förfara på det ena eller det andra sättet med momsen. I reservationen står klart angivet att samma resultat och större klarhet skulle ernås genom att skattebeloppet alltid öppet anges vid försäljning. De är vad jag har sagt. För övrigt har jag inte, som herr Arne Pettersson trodde, sagt någonting om motionärernas uppfattning. Jag begär

inte att han skall lyssna på vad jag säger, men om han hade läst vad jag skrivit — det är ju så kort — hade han tagit del av följande: »En tvångsbestämelse i enlighet med vad i motionerna föreslås och skattebeloppets inräknande i döljande priset skulle lätt kunna uppfattas som en åtgärd — — —.» Jag har inte på något vis sagt att motionärerna menat så. Jag har över huvud taget inte yttrat mig om vad motionärerna menat eller inte menat i detta sammanhang. Jag har endast velat värja både dem, utskottet och riksdagen från misstanken att vilja dölja någonting. Det tycker jag är aktningsvärt, snällt och rart.

Under sådana förhållanden hade jag väntat mig ett litet erkännande ord från herr Arne Petterssons sida. Han kunde åtminstone ha sagt att han förstod den goda meningen, men den förstod han tydligen inte.

Herr PETTERSSON, ARNE, (s):

Herr talman! Herr Ferdinand Nilsson är inte fullt så rar som han låter. Hur skulle det vara om herr Ferdinand Nilsson lyssnade på vad han säger själv? Det skulle kanske inte vara så dumt, även om jag kan hålla med om att det ibland kan vara tråkigt.

I sitt första inlägg sade herr Nilsson att här hade man talat om en kraftig höjning av momsen, och sedan kom motionen som på beställning. Däri låg den insinuation som jag vill fria oss ifrån. Det finns nämligen inte något samband mellan dessa två ting, utan vi har från vår sida endast gjort ett försök att komma till rätta med en situation som nu råder och som vi bedömer som orimlig.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Jag sade faktiskt inte »som på beställning» utan »på posten». Det som kommer på posten brukar nog i regel inte vara sådant som man har beställt utan sådant som andra skickar på en!

Om förbud mot ofullständig prisangivelse

Herr **HERNELIUS** (m):

Herr talman! Jag avser inte att blanda mig i denna debatt utan vill endast göra en reflexion: Det får väl ändå vara någon måtta på antalet förbud här i landet. Nu vill herr Arne Pettersson införa förbud mot att pris anges utan att moms är inräknad i detsamma. Nästa steg blir väl ett förbud mot att räkna ut hur stor del av en varas pris skatten utgör, t. ex. på bensin, renat brännvin m. m. Det vore väl logiskt att även det blir otillåtet, om herr Pettersson får som han vill.

Herr **KARLSSON, GÖRAN**, (s):

Herr talman! Med anledning av vad herr Hernelius anförde vill jag påpeka att utskottet i sin motivering över huvud taget inte har talat om vare sig förbud eller annat. Utskottet har endast velat låta Kungl. Maj:ts kansli titta på det här och undersöka hur man skall kunna komma till rätta med det problem som onekligen finns. En del företag redovisar momsen si och andra så, vilket gör att konsumenterna många gånger får en skev bild av det hela. Vissa företag bedriver något av ett slags illojal reklam på den här punkten, och att försöka åstadkomma en sanering och ordning inom detta fält är inte orimligt, tvärtom! Kan man finna vägar härtill så vill jag för min del gärna ansluta mig. Något förbud är det över huvud taget inte fråga om.

Jag anser att herr Hernelius har fått saken om bakfoten.

Herr **HERNELIUS** (m):

Herr talman! Först skulle jag vilja säga till herr Göran Karlsson att jag inte nämnde utskottet. Jag talade om herr Arne Pettersson. Hans motion innebär enligt utskottets referat av densamma »förbud mot ofullständig prisangivelse».

Sedan säger utskottet att man bör överväga åtgärder för att komma till

rätta med liknande former av ofullständig prisangivelse. Sådant övervägande kan ske, anser utskottet, i samband med lagstiftningsarbetet rörande otillbörlig konkurrens.

Det där med illojal reklam är ganska intressant. Jag har råkat syssla med sådana frågor några år och vet att gränserna ofta är mycket vaga och mycket svåra att dra. Jag tror emellertid att man bör vara mycket försiktig med att kräva förbud varje gång man tycker sig möta något som man inte helt gillar.

Herr **PETTERSSON, ARNE**, (s):

Herr talman! Jag vill bara än en gång förklara mig nöjd med utskottets skrivning. Inte heller jag förstår herr Hernelius inlägg.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr förste vice talmannen jämlikt därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt med godkännande av utskottets motivering samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring i motiveringen, som förordats i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepåt propositionen på bifall till utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Nilsson, Ferdinand*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad tredje lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 24 med godkännande av utskottets motivering, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med den ändring i motivering-
en, som förordats i den vid utlåtandet
avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit
sina platser samt voteringspropositio-
nen ånyo upplästs, verkställdes till en
början omröstning genom uppresning.
Herr förste vice talmannen förklarade,
att enligt hans uppfattning flertalet rö-
stat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Nilsson, Ferdin-*
and, begärde rösträkning, verkställdes
nu votering medelst omröstningsappa-
rat; och befunnos vid omröstningens
slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 110;
Nej — 23.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkän-
nagivit, att de avstode från att rösta.

Föredrogos tredje lagutskottets utlå-
tanden:

nr 25, i anledning av motioner om
projektering av vissa anläggningar in-
om Väner- och Västerhavetsregionen, m. m.;
samt

nr 26, i anledning av dels motioner
angående ökat konsumentinflytande
vid stadsplanering m. m., dels motio-
ner angående samhällsplaneringen i
viss del, dels ock motioner angående
beaktande vid stads- och byggnadspla-
nering av behovet av friluftsliv.

Beträffande vardera av dessa utlå-
tanden hade utskottet hemställt, att
detsamma måtte företagas till avgöran-
de efter allenast en bordläggning.

På särskilda propositioner vid varje
ärende beslöt kammaren bifalla denna
hemställan.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hem-
ställt bifölls.

Om tillvaratagande av den enskildes rätt vid försäkringsdomstolen

Föredrogs ånyo andra lagutskottets
utlåtande nr 22, i anledning av motio-
ner om tillvaratagande av den enskil-
des rätt vid försäkringsdomstolen.

Andra lagutskottet hade behandlat
två till lagutskott hänvisade motioner,
I: 772, av herr *Larsson, Thorsten, m. fl.*,
samt *II: 885*, av herr *Josefson* i *Arrie*
m. fl.

I motionerna, vilka voro likalydan-
de, hade hemställts, att riksdagen i
skrivelse till Kungl. Maj:t ånyo måtte
anhålla om prövning och förslag rö-
rande inrättandet av ett allmänt ombud
eller annan instans med uppgift
att vid försäkringsdomstolen tillvara-
taga främst den enskildes rätt.

Utskottet hade i det nu föredragna
utlåtandet av angivna orsaker hem-
ställt, att motionerna *I: 772* och *II: 885*
icke måtte föranleda någon riksdagens
åtgärd.

Reservation hade anmälts av herr
Andreasson (cp) och herr *Gustavsson*
i *Alvesta* (cp), vilka likväl ej antytt sin
åsikt.

Herr ANDREASSON (cp):

Herr talman! I ifrågavarande motio-
ner hemställs att riksdagen i skrivelse
till Kungl. Maj:t ånyo måtte anhålla
om prövning och förslag rörande in-
rättandet av ett allmänt ombud eller
annan instans med uppgift att vid för-
säkringsdomstolen tillvarataga främst
den enskildes rätt. 1965 års riksdag
ansåg det befogat att närmare granska
de frågor som aktualiserats i motioner
med samma syfte och förordade att
problemkomplexet i sin helhet blev
föremål för en förutsättningslös utred-
ning. Därvid hänvisades till ett yttran-
de av försäkringsdomstolen, som inne-
höll bl. a. att sådana erfarenheter vun-
nits av besvärssystemet under domsto-
lens verksamhetstid, att frågan om vid-
tagande av åtgärder i syfte att förbät-
tra tillvaratagandet av såväl det allmän-

Om tillvaratagande av den enskildes rätt vid försäkringsdomstolen

nas som de enskildas intresse vid försäkringsdomstolen kunde prövas. Då sådan utredning ännu inte kommit till stånd, har frågan av oss ånyo aktualiserats genom motionerna.

Kravet på rättssäkerhet för de enskilda medborgarna är av fundamental betydelse. Det kan dock ifrågasättas, om rättssäkerheten i försäkringsmål är betryggande särskilt mot bakgrunden av att det är fråga om sjuka och gamla människor med begränsad förmåga att föra sin talan som invecklats i mål av detta slag. Ett allmänt ombud med uppgift att tillvarataga de enskildas intressen skulle säkerligen ha stor betydelse för rättssäkerhetens tryggnad.

Riksdagens revisorer undersökte 1967 bedömningen av rätt till förtidspension enligt lagen om allmän försäkring och fann därvid stora skillnader mellan olika försäkringskassor när det gällde gradering av sådan invaliditet som berättigade till förtidspension eller sjukbidrag. Såsom revisorerna anmärkt, framstår det inte minst ur rättvisesynpunkt som otillfredsställande att utgången av ett ärende av förevarande slag skall växla enbart av geografiska skäl och således vara beroende av inom vilket försäkringskasseområde den pensionsökande råkar vara bosatt. Det är givetvis angeläget att orättvisor av detta slag elimineras, och starka skäl synes tala för att ett allmänt ombud får till uppgift att övervaka tillämpningen av lagen om allmän försäkring så att den når större geografisk enhetlighet.

Av intresse i sammanhanget är att ta del av remissyttrandena till förslaget till förvaltningslag (SOU 1968:27), där regeringsrätten, JK och JO betecknade det som angeläget att tvåpartsförhållande åstadkoms i ökad utsträckning genom att särskilda ställföreträdare utsågs som ägde föra talan för det allmänna.

Regeringsrätten anlägger följande synpunkter på frågan: »Ett annat område, där behov av ett allmänt ombud torde föreligga, är socialförsäkrings-

processen. Avsaknaden av ett dylikt ombud har bl. a. medfört, att man nödgats införa en för processen så egenomlig anordning, som att riksförsäkringsverkets beslut i frågor enligt lagen om allmän försäkring får underställas försäkringsdomstolens prövning, om det för enhetlig lagtolkning eller rättstillämpning är av synnerlig vikt, att saken prövas av domstolen eller eljest särskilda skäl förefinnas för sådan prövning. Såsom lagrådet anmärkt, kan den officialprövning, obunden av enskild parts yrkande, som därigenom tillagts försäkringsdomstolen, icke anses väl förenlig med de uppgifter, vilka böra ankomma på en domstol.»

JO anför för sin del: »Den omständigheten att ett beslut ej kan överklagas från det allmännas sida innebär otvivelaktigt en psykologisk press på beslutsmyndigheten att i fall, där utrymme för tvekan föreligger, inta en restriktiv hållning och låta beslutet utfalla till den enskildes nackdel; endast därigenom kan ju saken föras vidare till högre instans. Att endast den enskilde parten utrustats med besvärsrätt är alltså ägnat att — i strid med besvärsinstitutets syfte — leda till en försämring i den enskildes rättsläge. Jag har i min verksamhet sett åtskilliga exempel härpå.»

Utskottet anför att något förnyat initiativ från riksdagens sida inte är påkallat och hänvisar till en förra året tillsatt utredning om rättshjälp i förvaltningsärenden. Enligt min mening har den återopade utredningen om fri processrätt i förvaltningsärenden knappast något att göra med det i motionen framförda kravet på ett allmänt ombud.

Vad motionärerna föreslagit är ett allmänhetens ombud som när så behövs kan väcka prövning av försäkringsverkets beslut hos domstolen. Nuvarande system innebär att många människor som saknar tillräcklig initiativförmåga tiger still även om de anser sig orättvist behandlade. Endast då fallen upp-

dagas i press eller eventuellt tas upp interpellationsvägen här i riksdagen kan de bringas till offentlig skärskådan. Ett allmänt ombud skulle eliminera de uppenbara missförhållanden som finns i själva bevisföringen i dylika ärenden och skapa en enhetlig tillämpning av gällande lagar.

Herr talman! Jag har i andra lagutskottet endast avgivit en blank reservation i detta ärende och skall därför inte ställa något yrkande. Jag har emellertid ansett det angeläget att här anföra några synpunkter på frågan.

Herr LARSSON, LARS, (s):

Herr talman! Som herr Andreasson sagt, följs utskottsutlåtandet inte av någon motiverad reservation. Jag hade därför kunnat nöja mig med att yrka bifall till utskottets hemställan, men jag vill ändå peka på att den utredning som chefen för justitiedepartementet tillsatt utan tvivel kommer att arbeta med de problem som uppstår när det gäller den enskildes möjligheter och rätt att anhängiggöra mål i försäkringsdomstolen. Det har dessutom statsrådet Aspling i ett interpellationssvar till en av motionärerna framhållit så sent som i december förra året.

I utredningsdirektiven står också klart utsagt att det finns skäl som talar för att det i varje fall i sådana förvaltningsärenden som rör den enskildes personliga frihet bör finnas möjlighet att förordna offentligt biträde åt part. I direktiven anföres vidare: »Även i vissa andra ärenden på förvaltningens område kan det tänkas att det allmänna vid behov bör sörja för att den enskilde förfogar över sakkunnigt biträde. De sakkunniga bör undersöka på vilka områden det föreligger ett starkt framträdande behov av offentligt biträde åt enskild part i förvaltningsärenden och under vilka närmare förutsättningar sådant biträde bör förordnas.» Det är mot bakgrunden av det förhållandet som utskottet nu föreslår

Om utredning angående sjukfrånvaron
riksdagen besluta att motionerna inte föranleder någon åtgärd.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo andra lagutskottets utlåtanden:

nr 24, i anledning av motioner om vidgad rätt för utländsk medborgare till förtidspension och sjukbidrag;

nr 25, i anledning av motioner om ersättning för resa till jourapotek; samt

nr 26, i anledning av motioner om ersättning från den allmänna försäkringen för resekostnader i samband med sjukvård.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 11, i anledning av motion angående hyressättningen för inackorderingsrum m. m.;

nr 20, i anledning av motioner angående dels översyn av bestämmelserna angående handeln med preventivmedel, dels försäljningen av preventivmedel;

nr 21, i anledning av motion angående jakten på råbock; och

nr 22, i anledning av motion om tvångsförvaltning av bostadsfastighet i vissa fall.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om utredning angående sjukfrånvaron

Föredrogos ånyo allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 13, i anledning av motioner om utredning angående sjukfrånvaron.

I de likalydande, till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna I: 157, av herr *Brundin m. fl.*, och II:

Om utredning angående sjukfrånvaron

172, av fru *Kristensson*, hade yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla

1) om en undersökning av möjligheterna att i riksförsäkringsverkets statistik inkludera fler variabler än de hittills använda i syfte att få bättre begrepp om variationer i sjukfrånvaron mellan olika arbetstagargrupper, samt

2) om en sociologisk undersökning om olikheter i attityder mot arbetet och om sjukfrånvaron mellan olika arbetstagargrupper.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att de likalydande motionerna I: 157 och II: 172 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av fru *Diesen* (m) samt herr *Ingvar Andersson* (m) och herr *Nilsson* i Bästekille (m), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av de likalydande motionerna I: 157 och II: 172 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om undersökning rörande orsaker till skillnader i sjukfrekvens mellan olika grupper av arbetstagare.

Herr ANDERSSON, INGVAR, (m):

Herr talman! I motionerna nr 157 i första kammaren och 172 i andra kammaren hemställer motionärerna att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om för det första en undersökning av möjligheterna att i riksförsäkringsverkets statistik inkludera fler variabler än de hittills använda i syfte att få bättre begrepp om variationer i sjukfrånvaron mellan olika arbetstagargrupper samt för det andra en sociologisk undersökning om olikheter i attityder mot arbetet och om sjukfrånvaron mellan olika arbetstagargrupper.

De variabler motionärerna vill ha med i den offentliga statistiken är upp-

gifter om civilstånd, tjänsteställning och annat som kan vara av värde vid bedömningen av de betydande olikheter i sjukfrånvaro mellan olika arbetstagargrupper som de facto existerar. Vi vet att stora variationer finns mellan kvinnor och män samt mellan tjänstemän och arbetare. Ogifta kvinnor har lägre sjukfrånvaro än ogifta män, under det att gifta kvinnor har högre sjukfrånvaro än sina gifta manliga kolleger. Tjänsteställning och plats där arbetet utföres har också en betydande inverkan.

Utskottet har i sitt utlåtande meddelat att riksförsäkringsverket strävar efter att införa fler uppgifter om försäkringstagaren — civilstånd, tjänsteställning m. m. — i den offentliga statistiken. I det avseendet kommer alltså delvis de av motionärerna efterlysta förbättringarna till stånd. Vidare utlovas att åtskilliga uppgifter som motionärerna efterlyst och som avser den statliga sektorn skall bli tillgängliga.

Den högre sjukfrånvaron för vissa arbetstagargrupper i förhållande till andra måste enligt motionärernas och utskottsreservanternas mening ge anledning till en undersökning av de bakomliggande orsakerna. En sociologisk undersökning skulle kunna ge svar beträffande olika attityder till arbetet och hur dessa attityder påverkar arbetstagarerna fysiskt och framför allt psykiskt. Vetskapen om människors inställning till arbetet ger möjlighet till förändringar, till tillrättlägganden och till förbättringar.

I förevarande avseende har inget utlovats. Utskottets majoritet har också föreslagit att motionerna inte skall föranleda någon riksdagens åtgärd.

På grund av vad som återopats i motionerna och i reservationen samt med hänvisning till vad jag här har anfört ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den vid allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 13 fogade reservationen.

Herr HEDLUND (s):

Herr talman! Som framgår av utskottsutlåtandet och även av herr Anderssons anförande är utskottet enhälligt när det gäller den första delen av motionärernas yrkande, som avser en utvidgning av variablerna i riksförsäkringsverkets statistik. Riksförsäkringsverket har beträffande den frågan förklarat att verket är mycket intresserat av att införa ytterligare variabler i den mån som ett tjänligt grundmaterial står till verkets förfogande. Verket kommer också att göra det, och därmed har, som herr Andersson också sade, utskottets majoritet i sin helhet låtit sig nöja. De önskemål som motionärerna på denna punkt har framfört kan väntas bli tillgodosedda utan att riksdagen tar något initiativ.

När det gäller den andra delfrågan, som avser en sociologisk undersökning av attityderna till arbetet och dessa attityders betydelse för frånvarofrekvensen, har i motionerna bland annat refererats till vissa icke officiella undersökningar som enligt vad motionärerna påstår visar att det finns ett samband mellan arbetsuppgifter, arbetets art och sjukfrånvaron. Det finns emellertid andra utredningar som visar rakt motsatt resultat. I en artikel av arbetsmarknadsstyrelsens chef, Bertil Olsson, återges vissa attitydundersökningar, undersökningar om arbetsanpassning och frånvaron från arbetet. I dessa undersökningar har man, i motsats till vad motionärerna påstår, konstaterat att det är mycket svårt att finna något klart samband mellan de olika faktorerna. Man kan i dessa undersökningar inte spåra någon som helst samstämmighet med motionärernas påståenden. En utländsk undersökning, som Bertil Olsson refererar till, pekar också åt rakt motsatt håll. Undersökningen avsåg att belysa vissa sociologiska och socialpsykologiska faktorerers inverkan på manliga industriarbetares frånvarobeteenden. Mellan 40 och 50 olika variabler analyserades i syfte att undersöka dessa fakto-

Om utredning angående sjukfrånvarors betydelse för frånvaron. Resultatet var mestadels av negativ natur. »Ringa», säger man, »eller ingen samvariation förelåg t. ex. mellan en positiv attityd till arbetet och frånvaron.» Genom denna studie kan således konstateras att den hypotesen inte kunnat bekräftas, att de grupper av arbetstagarer som ofta är frånvarande är de som är mest missnöjda med arbetsuppgiften eller med arbetsledningen eller som är speciellt ointresserade av den arbetsuppgift som de har framför sig eller speciellt trötta av arbetet.

En stort upplagd sociologisk undersökning av frågor som är av betydelse i detta sammanhang skulle kanske kunna ge ett visst resultat av värde. Det har också utskottets majoritet framhållit, men anser sig ändå inte kunna biträda detta utredningsförslag. Om vi satt med resultatet i vår hand kanske vi i alla fall befann oss i den situationen att vi visste något mer än vi vet i dag, men ändå inte visste vad vi skulle göra för att förbättra arbetsanpassningen. Vi skulle ha ett statistiskt material men kunde kanske inte nyttja det på något sätt.

Dessutom finns ett stort behov av sociologiska undersökningar av många olika slag, och utskottsmajoriteten anser inte att denna sociologiska undersökning bör ha prioritet framför en mängd andra sådana undersökningar som också bör utföras.

Majoriteten har inte kunnat tillstyrka bifall till motionerna som helhet utan har hemställt att de inte måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr förste vice talmanen i enlighet med de yrkanden, som därunder förekommit, gjorde propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen;

Om avskaffande av ordensväsendet

och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Andersson, Ingvar*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad allmänna beredningsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 13, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Andersson, Ingvar*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 107;

Nej — 25.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Om avskaffande av ordensväsendet

Föredrogs ånyo allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 14, i anledning av motioner om avskaffande av ordensväsendet.

I de likalydande, till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna I: 244, av herr *Hjorth m. fl.*, och II: 282, av fröken *Sandell m. fl.*, hade

anhållits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om utredning rörande ordensväsendets avskaffande.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på återopade grunder hemställt, att riksdagen i anledning av de likalydande motionerna I: 244 och II: 282 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte

dels giva till känna vad utskottet i utlåtandet anfört rörande former för belöning av offentlig tjänst,

dels ock hemställa, att Kungl. Maj:t måtte uppdraga åt grundlagberedningen att pröva statschefens befogenheter även beträffande ordensväsendet.

Reservation hade anförts, utom av annan, av fru *Diesen* (m) samt herr *Ingvar Andersson* (m) och herr *Nils-son* i Bästekille (m), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att motionerna I: 244 och II: 282 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr **HJORTH** (s):

Herr talman! Som huvudmotionär är jag naturligtvis glad över utskottets behandling av förslaget till ordensväsendets avskaffande. Jag är tacksam dels för den grundlighet som ådagalagts — utskottet har faktiskt redogjort för tidigare riksdagsbehandling av denna fråga alltsedan 1869 — och dels för det positiva ställningstagande som blivit resultatet av utskottets arbete.

Det är i och för sig inte överraskande att företrädarna för moderata samlingspartiet inte ville skriva under på utlåtandet att principerna för utdelning av ordnar som belöning för samhällsinsatser svårligen kan förenas med nutida demokratiska betraktelsesätt. Trots namnbytet står partiet envist fast vid det gamla och är ej intresserat av någon utjämning och jämlikhet. De som förlänas ordnar står också i många

fall det konservativa partiet nära, och man vill därför slå vakt om det urgamla ståndssamhällets privilegier. Man kan dock bevara traditionen på andra och bättre sätt.

Stats- och förtjänstordnarna har sin rot i de andliga riddarordnarna och började användas under den senare medeltiden. Drottning Kristina var den första svenska regent som införde en statlig ordensinrättning. År 1650 föreslog hon konstituerande av en riddarhusordning. Bakom det memorial i ordensfrågan som 1747 inlämnades till det s. k. sekreterarutskottet stod naturligt nog två friherrar och en greve. Vi får ju senare i vår anledning att återkomma till adelsväsendets vara eller inte vara. Detta är en annan gren på det feodala träd som alltjämt frodas i det tjugonde århundradet. Genom statuter 1751 fick konungen det formella allenarådandet över ordensväsendet. Han blev herre och mästare över alla svenska ordnar.

Inte ens reservanterna kan väl påstå att ordensförlänningarna motsvarar dagens uppfattning om värdering av samhällseliga insatser. Tag till exempel Serafimerorden, vilken i fråga om svenska medborgare endast tilldelas den som innehar minst generallöjtnants rang eller likstående värdighet. Denna orden med devisen IHS, Jesus Hominum Salvator — det betyder Jesus, människornas frälsare — får samtidigt innehas av högst 32 svenska personer. Inom Svärdsorden förlänas de två högsta klasserna endast till dem som har minst överstes tjänstegrad. Som utskottet framhållit är det huvudsakligen tjänsteställningen, dvs. lönesättningen, som avgör vilken värdighet som ifrågakommer och vilken kvalifikationstid som skall tillämpas.

Om detta säger reservanterna att det inte kan anses oförenligt med en demokratisk samhällssyn. Jag vill för min del i begreppet demokrati lägga in ett större mått av jämlikhet. Ordensväsendet är inte annat än det gamla

Om avskaffande av ordensväsendet
klassamhällets indelning i rika och fattiga. Det är en skönhetsfläck på vår demokrati att ha denna gradering av medborgarnas förtjänster och insatser.

Nu börjar äntligen detta system att luckras upp, och regeringen vill inte heller längre befatta sig med det. Från och med 1970 försvinner på förslag av Vetenskapsakademien och efter medgivande av Kungl. Maj:t ordenslängderna ur statskalendern. Bördstitlarna utgår redan i år ur kalendern. Detta utgör dock inte något ställningstagande till själva sakfrågan utan får väl ses som en rent praktisk åtgärd. I 1968 års statskalender upptar ordenslängderna nämligen 342 av bihangets 430 sidor. Under tio år har ordenslängderna ökat med 76 sidor och tenderar att öka ytterligare. En fortsättning av denna utveckling måste drabba andra delar av statskalendern, om denna inte skall bli alltför svårhanterlig.

I vår slutföres avvecklingen av departementens befattning med ordensutnämningarna. Hittills har Kungl. Maj:t sammanställt förslag på lämpliga, dvs. högt avlönade, personer, vilka förordats av verkschefer och landshövdingar, och överlämnat listan till ordenskansliet. I fortsättningen skall alltså Kungl. Maj:ts Orden på egen hand pröva de framställningar som levereras direkt till denna instans. Även om departement och regering inte längre skall bereda dessa ärenden måste ändå länschefer och generaldirektörer även i framtiden, enligt vad jag förstår, med hjälp av underlydande chefer ute i landet syssla med dessa ting eller kanske riktigare uttryckt »tingeliting». Jag tror dessa befattningshavare har viktigare saker att handlägga.

Av utskottets skrivning — dock inte återgiven i reservationen — verkar det som om frågan om den slutliga avvecklingen av ordensväsendet inlett genom civildepartementets kontakter med personalorganisationerna. Det gäller såväl ordnar och medaljer som former för statliga belöningar. I varje fall

Om avskaffande av ordensväsendet

övervägs denna utveckling, något som jag tycker är ett steg på rätt väg.

Beträffande medaljväsendet finns numera efter bifall till motioner i riksdagen möjlighet att ersätta medaljen med ett guldur till de statligt anställda som på det sättet skall hedras för uppnådda tjänsteår. Att detta i hög grad uppskattas framgår av att under 1968 ett stort antal personer — 3 300 — valde guldklocka. Av 1 076 SJ-anställda som erhöll belöningar valde exempelvis endast fyra guldmalj. De övriga föredrog klockor, vilket de säkerligen hade både mera glädje och nytta av.

Guldur eller någon annan gåva av bestående värde skulle gott kunna ges åt alla som skall belönas för offentliga tjänster. Detta kunde ju kompletteras med ett diplom som ett mera synligt bevis på stärkandet av vederbörandes status och som ett litet offer på fåfångans altare, om man nu skall ha någon form av utmärkelse kvar.

Jag hälsar med tillfredsställelse utskottets förslag att riksdagen skall ge Kungl. Maj:t sin uppfattning till känna om formerna för belöning av personer i offentlig tjänst och hoppas det skall bli möjligt att finna mera lämpliga och demokratiska former för sådana belöningar. När nu också grundlagberedningen får i uppdrag att pröva statschefens befogenheter beträffande ordensväsendet hoppas jag man kommer fram till den slutsatsen att denna otidsenliga och odemokratiska institution kan slopas och att ordensväsendet alltså helt bör avskaffas.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Häri instämde herr *Jansson, Paul*, (s).

Fru **DIESEN** (m):

Herr talman! Sedan motionären nu har givit en framställning av ordensväsendets enligt hans uppfattning »ruskiga» historia, skulle jag också vilja anföra några synpunkter på frågan.

Devisen på en av våra förnämsta medaljer »*Illis quorum meruere labores*» betyder ju, som vi har lärt oss: Åt dem vilkas gärningar är förtjänta. Detta kan väl sägas symbolisera tanken bakom hela ordens- och medaljväsendet. För åt vilka skulle väl med större skäl belöningar ges än åt dem, vilkas gärningar har förtjänat det? Under årens lopp har kanske den tanken så småningom kommit i bakgrunden, eftersom det numera är lönegraden eller tjänstgöringstidens längd som är avgörande.

Ordnar och medaljer utdelas i de flesta länder, och omfattningen och uppskattningen av denna form av belöning har inte minskat. Tvärtom har man märkt ett alltmer ökande bruk av ordnar, både internationellt och inom olika länder. Här i vårt land utdelas ju också medaljer numera även av kommuner; jag behöver t. ex. bara nämna S:t Eriksmedaljen.

Ordensväsendet har gamla traditioner i vårt land, som vi hörde, och traditioner har ett värde i sig som man inte skall förakta utan tvärtom värda och bevara. De socialdemokratiska upphovsmännen till årets motion om avskaffande av ordensväsendet är också traditionsbundna i så måtto att det är ett gammalt krav i riksdagssammanhang som de för fram. Det är nämligen just i år hundra år sedan motioner i detta ärende först väcktes i riksdagen. Särskilt radikal är således inte tanken. Även om motionärerna känner sig som modiga, mindre män, skulle jag nog hellre kalla dem mindre modiga män.

Motionärerna vill avskaffa ordensväsendet och reformera medaljväsendet. Som skäl för att medaljväsendet skulle behöva reformeras anför man att det är så många som valt guldur i stället för medalj. Någon häpenhet väckte det i utskottet när det upplystes att den enda valfrihet som erbjuds är armbandsur av guld, ingen annan form av ur. Motionärerna vill finna mer tidsmässiga och uppskattade former för belöning av medborgerliga förtjänster. Vad kan

vara mera tidsmässigt än ett ur? Jag kan svårligen hitta något. Men motionärerna kanske menar mera tidsenliga former.

Är det då över huvud taget tidsenligt att utdela belöningar för att någon skött sin statliga tjänst ett visst antal år? Man väntar sig väl i allmänhet att folk som får en tjänst också skall sköta den. På den punkten tycker jag inte att motionärerna är konsekventa.

Motionärerna vill också »borttaga den klasskillnad som ordensväsendet innebär». Vad är det för klasskillnader? Går klassgränser mellan dem som bär ordnar och dem som inte gör det, eller går gränsen mellan dem som innehaft en tjänst i 20 år och den som inte haft det? Blir inte gulduret i så fall också en sak som skiljer?

I utskottets utlåtande heter det: »Utskottet anser sig kunna förvänta, att det vid den fortsatta behandlingen av dessa frågor skall visa sig möjligt att efter samråd med organisationerna finna lämpliga och mer demokratiska former än ordnar som belöning för offentlig tjänst.»

Reservanterna kan inte dela den uppfattningen. Ordensväsendet som sådant har inget verkligt samband med statskick eller styrelseform. Eller anser utskottet att Uruguay, som enligt vad som upplyses i utlåtandet saknar ordensväsende, är en demokratisk mönsterstat?

Protokollchefen i UD säger i ett yttrande, fogat till detta utlåtande, att ordensförlänningar utgör en effektiv och åtråvärd belöningsform för förtjänster inom olika områden, och han pekar bl. a. på det värde som svenska dekorationer har i USA. Han säger också, att för UD utgör ordensförlänningar en ändamålsenlig och föga kostnadskrävande form av belöning, vilken skapar en good will, som svårligen kan uppnås med utmärkelser av annat slag.

Det var ju tungt vägande synpunkter, som också reservanterna kan ansluta sig till.

Låt mig till sist bara anföra ett enda

Om avskaffande av ordensväsendet

citrat från den förra debatten i denna fråga, i andra kammaren 1947. Då yttrade herr Hedlund i Östersund — en man som i 41 år representerade socialdemokraterna i riksdagen — följande: »Det förefaller mig mycket egendomligt att man, sedan utskottet konstaterat, att detta är ett ärende, som det inte tillkommer riksdagen att pröva, likväl begär en utredning om ordensväsendets avskaffande. Därmed har riksdagen enligt min uppfattning hemfallit åt ett folkmötes resolutionsskriveri.»

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr **HJORTH** (s) kort genmäle:

Herr talman! Fru Diesen sade att de flesta länder har ordensväsende. Som undantag nämnde hon i det sammanhanget Uruguay, vilket land hon inte ville beteckna som en demokrati. Det kan ju vara sant, men vi har även För-
enta staterna och Schweiz, som också nämns i utskottets utlåtande och som klarat sig mycket väl utan ordnar i många år.

Sedan frågade fru Diesen vad det var för klasskillnad här, och jag skall gärna lämna ett litet exempel på detta. Jag har i min hand ett dokument som det står »strängt konfidentiellt» på. Herr talmannen kan dock vara fullständigt lugn, ty vi har fått det i vederbörlig ordning, och det är därför en offentlig handling. Det är en PM om orden till vissa tjänstemän inom skolväsendet. Skolchefer hör till de många tjänstemän inom statliga förvaltningar och verk som varje år har att till sin högste chef inkomma med förslag till utmärkelse i form av orden eller medalj. Inom skolans värld gäller enligt denna hemliga PM att rektor vid gymnasium kan få orden efter nio års tjänst, rektor vid fackskola i särskilda fall, efter långvarig förtjänstfull tjänstgöring efter 16 år, en lektor i U 20 efter 17 år, medan en vanlig rektor eller studierektor vid det obligatoriska skolväsendet måste

Om avskaffande av ordensväsendet

tjäna för Rakel i minst 20 år för att få en orden. En folkskollärare med minst 30 år i statens tjänst får ingen orden utan får nöja sig med en medalj. Där emot kan en adjunkt vid samma skola i U 17 få en orden efter blott 20 års arbete.

Är det detta som fru Diesen finner vara utmärkelser efter demokratiska grunder? Det är, som kammarens ledamöter hör, en sällsam provkarta på olika värderingar av likartade insatser i det allmännas tjänst. Det gamla ständsamhällets uppdelning av människor, inte efter personliga förtjänster utan efter lön och tjänsteställning, lever alltså kvar år 1969.

Fru DIESEN (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Hjorth finner det så upprörande att medaljer utdelas till personer med olika tjänstgöringstid. Men hur skall då klockorna utdelas? Får alla en sådan efter ett år, eller hur har han tänkt sig att ordna den saken?

Jag vill gärna ha sagt att jag inte anser att denna fråga spelar så stor roll och framför allt inte har någonting att göra med verklig demokrati. För mig innebär demokrati att man bygger ett samhälle i frihet och under ansvar, i samarbete och gemenskap, samt med hänsyn och tolerans mot varandra. Det påverkas inte av sådana här yttre tecken och former i någon nämnvärd grad.

Låt mig sedan som en avslutning ännu en gång få citera ur debatten i andra kammaren år 1947. En annan socialdemokrat, herr Nilsson i Kristinehamn, anförde: »När man skall angripa något av de ganska många återstående kungliga prerogativen då angriper man just denna lilla sak, som ju alla vettiga människor måste anse som det minst betydelsefulla av de prerogativ som kungamakten dock fortfarande har.»

Herr MÖLLER (s):

Herr talman! Inte heller jag anser att ordensväsendet är någon särskilt fundamental fråga i svenskt folkstyre —

det har inte den innebörden. Man kan lugnt hävda att svensk demokrati utvecklats på ett sådant sätt och nått en sådan styrka och mognad att vi i och för sig kunde ha råd att behålla en sådan kvarleva från det gamla klassamhället. Ordensväsendet är närmast en krumelur i samhällslivet.

Riksdagen firar på sitt sätt i år ett 100-årsjubileum, ty så länge är det som frågan har diskuterats. Krav har gång på gång väckts att ordensväsendet borde avskaffas. Den första framstötten i tvåkammarriksdagen gjordes, som det berättas i utskottsutlåtandet, år 1869 med krav att ordnar inte vidare efter 1870 års ingång skulle tilldelas svensk medborgare. Liknande krav har gång på gång kommit igen i skilda former. Från historiken kan vi notera hur det ända sedan år 1911 har funnits en stark opinion i riksdagens andra kammare som antingen velat avskaffa eller reformera ordensväsendet. Denna opinion kom senast till uttryck i en debatt i riksdagen år 1947, vilken fru Diesen har citerat.

Liksom det kan vara möjligt även för ett demokratiskt samhälle att ha ett ordensväsende, lika självklart är att ordensväsendet mycket dåligt svarar mot nutida demokratiska synsätt och värderingar, särskilt när det gäller värderingar av offentlig gärning. Jag tror att det är riktigt som utskottet säger, att staten bör kunna finna lämpligare former för att belöna medborgare som har gjort gagneliga insatser. Det är en omläggning som man har påbörjat i kanslihuset. Statens handläggning av ordensfrågorna håller nu på att avvecklas för att överföras dit den hör hemma, nämligen till Kungl. Maj:ts Orden. Vidare har kanslihuset tagit kontakter med personalorganisationerna för att behandla den närbesläktade frågan om medaljväsendet, så att man skall kunna komma fram till samstämmiga bedömningar och finna lämpliga och, som det heter i utskottsutlåtandet, »mer demokratiska former än ordnar för belöning av of-

fentlig tjänst». Jag tror att utskottet står starkt när det uttrycker en förhoppning att civildepartementet i sina förhandlingar med personalorganisationerna snart skall komma fram till sådana andra och lämpligare former.

Det har invänts att ordnarna är bekväma när det gäller belöningar till andra länders medborgare eller svenskar i utlandet. Detta skall inte bestridas. Ordensväsendet har internationell räckvidd och det kan ofta vara svårt eller olämpligt att utdela en guldklocka eller annan mera substantiell belöning till ett främmande lands medborgare. Jag såg i morse att en japansk prinsessa hade beklänts med den svenska Serafimerorden. Det ligger åtskilligt i vad protokollichefen i utrikesdepartementet skriver i sin promemoria, att dessa belöningar har visat sig vara ändamålsenliga, uppskattade och föga kostnadskrävande.

Beredningsutskottet kräver inte formellt ordensväsendets avskaffande men uttalar sin synnerliga skepsis mot att det användes och sin misstro mot lämpligheten av att det framgent skall användas som belöning för statlig tjänst.

Ordensväsendet är ett kungligt prerogativ, och när staten helt tar sin hand från handläggningen av ordensfrågorna kommer denna karaktär av kungligt prerogativ att ännu mera framträda. Det kan dock inte vara riktigt — som sades 1947 i det av fru Diesen upplästa yttrandet — att riksdagen, när den uttalar sin mening i sådana frågor som tillkommer Konungen personligen att handlägga och besluta om, därmed bara skulle göra sig skyldig till en »folk-mötesresolution». Riksdagens mening måste ändå väga tungt när det gäller en befogenhet, som statschefen beklänts med.

Utskottet har funnit lämpligt att hela denna fråga tas upp i ett större sammanhang, nämligen i förbindelse med den översyn av statschefens samtliga befogenheter som grundlagberedningen skall göra och varom riksdagen har

Om avskaffande av ordensväsendet

hemställt. Reservationen uttalar ju ingen kritik mot denna tanke utan säger att detta väl kan komma att behandlas av grundlagberedningen. Reservanterna har inte något principiellt emot ett sådant uppdrag, men de vill inte göra någon beställning, vilket däremot utskottsmajoriteten gör. Reservanterna nöjer sig med en allmän sympatifyrklaring för ordnarna. Här har fru Diesen nyss diskuterat frågan om demokrati eller inte demokrati, om t. ex. Uruguay är en demokrati därför att man där inte har ordensväsen. Sådana frågor är det ganska meningslöst att stå och bolla med. Då kan man ju också anföra Sovjetunionen, som har ett mycket ingen gärna kan kalla demokrati i vår mening.

Hela frågan kommer, om utskottsmajoritetens förslag bifalles, att tas upp i det sammanhang där den hör hemma, nämligen i grundlagberedningen. Sedan får en kommande riksdag ta ställning till det resultat som därav kan framkomma.

Jag hemställer om bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr förste vice talmanen enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på godkännande av den av fru Diesen m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmanen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Fru *Diesen* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad allmänna beredningsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 14, röstar

Ang. skatteutjämningsbidrag till kommunerna m. m.

Ja;
Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, godkännes den av fru Diesen m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstade för ja-propositionen.

Då emellertid fru *Diesen* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 98;
Nej — 27.

Därjämte hade 9 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Föredrogos ånyo allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 15, i anledning av motion om utredning angående äldre personers situation i dagens samhälle; samt

nr 16, i anledning av motion om en samhällelig servicetjänst för barnfamiljer och äldre personer.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. skatteutjämningsbidrag till kommunerna m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1969/70 till skatteutjämningsbidrag till kommunerna m. m. jämte motioner.

I propositionen nr 1, enligt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 3 januari 1969, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att till Skatte-

utjämningsbidrag till kommunerna m. m. för budgetåret 1969/70 anvisa ett förslagsanslag av 1 530 000 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat

dels de likalydande motionerna I: 31, av herr *Carlsson, Eric, m. fl.*, och II: 38, av herr *Larsson* i Öskevik *m. fl.*, vari hemställdes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning och förslag om ett statligt grundbelopp i det kommunala bostadstillägget i enlighet med vad i motionerna anförts,

dels de likalydande motionerna I: 32, av herr *Werner*, och II: 39, av fru *Marklund m. fl.*, vari anhållits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa 1. om förslag rörande statligt grundbidrag till kommunerna för utgivande av kommunala bostadstillägg, förslagsvis 500 kronor per bidragsberättigad pensionstagare, förbundet med villkor i syfte att trygga en minimistandard enligt i motionerna anförd riktning samt 2. att förslag i berörda avseende måtte utarbetas och föreläggas 1969 års höstriksdag,

dels de likalydande motionerna I: 204, av herr *Bengtson m. fl.*, och II: 223, av herr *Hedlund m. fl.*, vari yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om skyndsamt parlamentarisk utredning rörande den kommunala verksamhetens finansiering och härvid särskilt frågan om kostnadsfördelningen mellan staten och kommunerna, såväl från skattepolitisk synpunkt som med hänsyn till dess betydelse för den kommunala demokratin, i enlighet med vad i motionerna anförts,

dels de likalydande motionerna I: 324, av herr *Kristiansson, Axel*, och herr *Pettersson, Axel Georg*, samt II: 370, av herr *Larsson* i Öskevik *m. fl.*, vari föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om sådana ändringar i statsbidragsförfattningarna, att primärkommuner och landsting finge full kompensation för

Ang. skatteutjämningsbidrag till kommunerna m. m.

inbetald allmän arbetsgivaravgift beträffande löneanställda inom socialvård samt hälso- och sjukvård,

dels de likalydande motionerna I: 326, av herr *Werner*, och II: 368, av herr *Hermansson m. fl.*, vari hemställdes, att riksdagen, i syfte att åstadkomma en annan kostnadsfördelning mellan stat och kommun, måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till riksdagen rörande att a) kommunernas skolutgifter i allt väsentligt skulle övertagas av staten, b) landstingskommunerna och städer utom landsting skulle erhålla i allt väsentligt full kostnadstäckning för de sjukvårdsuppgifter som övertagits från staten,

dels de likalydande motionerna I: 378, av herr *Dahlén m. fl.*, och II: 438, av herr *Wedén m. fl.*, vari anhållits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära, att en parlamentarisk utredning finge tillsättas med uppgift att framlägga ett principiellt program för den framtida ansvars- och kostnadsfördelningen mellan stat och kommun med utgångspunkt från de allmänna mål i fråga om fördelningspolitik, kommunal självstyrelse och effektivitet i förvaltningen som anförts i motionerna,

dels de likalydande motionerna I: 568, av fröken *Pehrsson* och herr *Petersson, Harald*, samt II: 640, av herr *Larsson* i Öskevik *m. fl.*, vari yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om förslag till sådan ändring av gällande bestämmelser, att det särskilda bostadstillägget för barnfamiljer med höga bostadskostnader gjordes statligt och i sin helhet finansierades av staten,

dels ock de likalydande motionerna I: 653, av herr *Olsson, Manne, m. fl.*, och II: 767, av herr *Trana m. fl.*, vari föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om översyn och förslag till ändring av nu gällande skatteutjämningsbidragsbestämmelser och att de i motionerna framförda synpunkterna därvid måtte beaktas.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt,

1. att riksdagen måtte till Skatteutjämningsbidrag till kommunerna m. m. för budgetåret 1969/70 på driftbudgeten under sjunde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 530 000 000 kronor,

2. att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 31 och II: 38, I: 32 och II: 39, I: 204 och II: 223, I: 324 och II: 370, I: 326 och II: 368, I: 378 och II: 438, I: 568 och II: 640 samt I: 653 och II: 767 som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad utskottet i utlåtandet anfört om utredning rörande det kommunala skatteutjämningsbidraget m. m.

Herr **OLSSON, JOHAN**, (cp):

Herr talman! Statsutskottets föreliggande utlåtande behandlar ju förutom anslag till skatteutjämningsbidrag till kommunerna även förslag om utredning rörande en översyn av skatteutjämningsystemet samt kostnadsfördelningen mellan stat och kommun. Trots att det föreligger ett enigt utskottsutlåtande vill jag ändå med ett par ord uttala min tillfredsställelse över att statsutskottet nu i enighet velat föreslå riksdagen — förutom att drygt en och en halv miljard kronor anvisas till skatteutjämningsbidrag till kommunerna — att en parlamentariskt tillsatt kommitté skall ta itu med de frågor som har att göra med den kommunala finansieringen och fördelningen av kostnaderna mellan stat och kommun.

Vi har ju från centerns sida återkommit varje år med motionskrav i detta syfte. Vi har menat att det skatteutjämningsystem som genomfördes 1965 var ett utomordentligt steg på vägen mot en rättvisare fördelning av de kommunala kostnaderna, men vi ansåg att det trots detta återstod tillräckligt stora orättvisor för att motivera en utredning i syfte att få dem undanröjda.

Med en skillnad i utdebitering på omkring åtta kronor per skattekrona och,

Ang. skatteutjämningsbidrag till kommunerna m. m.

vad värre är, en avsevärd standardskillnad i fråga om kommunal service mellan olika regioner i olika landsändar finns det starka skäl att angripa dessa frågor.

I fråga om skatteutjämningsystemet är inte avsikten, att döma av statsutskottets utlåtande, att ompröva systemet som sådant, utan det är ju här fråga om detaljer, bl. a. en rad gränsdragningsproblem. Att systemet bör anpassas till den förändrade situation som kommunsammanslagningar innebär är ju också självklart. En kommunsammanslagning bör rimligen inte leda till att ett område får lägre skatteutjämnings-tillskott. Å andra sidan bör nog framhållas att skatteutjämningsystemet heller inte bör utformas så att kommunsammanslagningar blir ett villkor för att ett område skall få del av skatteutjämningsbidrag.

Jag vill gärna uttala den meningen att en översyn inte bör leda till försämringar jämfört med nuläget för någon kommun, utan man bör förbättra där bristerna nu finns. Det kan härvid knappast undvikas att kostnaderna för staten kan komma att öka.

I samband med de nu nämnda frågorna skall också enligt statsutskottet frågan om *kostnadsfördelningen* mellan stat och kommun tagas upp till övervägande. Det är inte mer än några månader sedan vi diskuterade den frågan i kammaren, och vi hade då djupt olika uppfattningar om den. Därför är det mycket glädjande att nu konstatera att vi har kunnat enas om ett utredningsförslag.

Man kommer givetvis också in inte bara på kostnadsfördelningen utan också på *uppgiftsfördelningen* mellan stat, landsting och kommuner. Länsdemokratiutredningen har också tagit upp detta frågekomplex och framhåller önskvärdheten av att ett översiktligt program för kompetensfördelningen upprättas. Det är mot bakgrunden av de kraftigt ökande kommunala utdebiteringarna och det förhållandet att

kommunalskatten är proportionell och drabbar de lägre inkomsttagarna här-dast som man får se det enträgna kravet på att kostnadsfördelningsfrågorna utreds.

Särskilt kan det finnas anledning att framhålla den mycket hastiga kostnadsutvecklingen inom landstingen. Den genomsnittliga utdebiteringen har från år 1963 till år 1968 ökat från 2,12 till 7,16 kronor. Även i detta fall finns det anledning att uttala den uppfattningen att högre kostnader för staten knappast torde kunna undvikas. Vi anser att det är riktigt att staten betalar en större del av de uppgifter som undan för undan har lagts på kommunerna. Kommunernas andel av exempelvis skolkostnaderna har ökat under de senaste åren, och det är en utveckling som man inte kan anse önskvärd.

I det knippe motioner som förelegat vid statsutskottets behandling finns också några som tar upp frågan om ett statligt grundbelopp i det kommunala bostadstillägget. Syftet med dessa motioner är likaså att åstadkomma en rättvisare fördelning av de kommunala kostnaderna. Som bekant är antalet pensionärer olika i olika kommuner. De flesta pensionärer finns i avfolkning-kommuner som har lågt skatteunderlag. Härigenom drabbar kostnaderna kommunerna mycket ojämnt, och det resulterar också i olika storlek på utgående bostadstillägg i olika orter. Det är ingenting närmare utsagt i utskottets skrivning om behandlingen av dessa motioner, men de finns med bland dem som givit anledning till behandlingen i utskottet. Det är min förhoppning att de i dessa motioner framförda synpunkterna skall tas upp av den utredning som vi väntar skall bli tillsatt.

Herr talman! Jag betecknar det beslut som riksdagen nu kommer att fatta som ett framsteg, till vilket man från kommunernas sida kan knyta vissa förhoppningar. Jag hoppas också att regeringen mycket snart skall effektuera de intentioner som statsutskottets förslag

innebär. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 17, i anledning av motioner om obligatorisk ansvarsförsäkring för tillverkare och försäljare av läkemedel; samt

nr 18, i anledning av motion om en datacentral för registrering av försäkringar.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna på driftbudgeten för budgetåret 1969/70 inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde jämte motioner.

Punkterna 1—3

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 4

Anslagen till vägväsendet

Kungl. Maj:ts förslag till medelsanvisning för budgetåret 1969/70 under de skilda väganlagen m. m. innebar,

att till Statens vägverk: Ämbetsverksuppgifter skulle anvisas ett förslagsanslag av 3 796 000 kronor,

att till Drift av statliga vägar skulle anvisas ett reservationsanslag av 768 200 000 kronor,

att till Byggnad av statliga vägar skulle anvisas ett reservationsanslag av 700 000 000 kronor,

att till Bidrag till drift av kommunala vägar och gator skulle anvisas ett förslagsanslag av 99 500 000 kronor,

Anslagen till vägväsendet

att till Bidrag till byggande av kommunala vägar och gator skulle anvisas ett reservationsanslag av 301 600 000 kronor,

att till Bidrag till drift av enskilda vägar m. m. skulle anvisas ett reservationsanslag av 53 700 000 kronor och att under budgetåret 1969/70 statlig lånegaranti för lån avseende inköp av vägunderhållsmaskiner för vissa enskilda vägar skulle beviljas intill ett belopp av 100 000 kronor,

att till Bidrag till byggande av enskilda vägar skulle anvisas ett reservationsanslag av 23 600 000 kronor,

att till Tjänster till utomstående skulle anvisas ett förslagsanslag av 8 000 000 kronor,

samt att till Avsättning till statens automobilskattemedelsfond skulle anvisas ett förslagsanslag av 1 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat

dels de likalydande motionerna I: 8, av herr *Skärman m. fl.*, och II: 7, av herr *Eriksson* i Arvika *m. fl.*,

dels de likalydande motionerna I: 58, av herr *Sveningsson* och herr *Carlsson, Vilhelm Erik*, samt II: 65, av herr *Oskarson* och herr *Nilsson* i Agnäs,

dels de likalydande motionerna I: 70, av herr *Sveningsson m. fl.*, samt II: 86, av herrar *Enarsson* och *Ringaby*,

dels de likalydande motionerna I: 121, av herr *Werner*, och II: 140, av fru *Rgding m. fl.*, såvitt nu vore i fråga,

dels motionen I: 200, av herr *Karl Pettersson*,

dels de likalydande motionerna I: 264, av herr *Axelsson*, och II: 300, av herr *Eriksson* i Arvika,

dels de likalydande motionerna I: 265, av herr *Hjorth*, och II: 215, av herr *Ekström*,

dels de likalydande motionerna I: 315, av herr *Nilsson, Ferdinand, m. fl.*, samt II: 358, av herr *Persson* i Heden och herr *Mattsson*,

dels de likalydande motionerna I: 316, av herr *Nilsson, Ferdinand, m. fl.*,

Anslagen till vägväsendet

samt II: 359, av herr *Persson* i Heden och herr *Mattsson*,

dels de likalydande motionerna I: 321, av herr *Sveningsson m. fl.*, samt II: 436, av herrar *Oskarson* och *Enarsson*,

dels de likalydande motionerna I: 374, av herr *Lindblad*, och II: 362, av herr *Westberg* i Ljusdal,

dels de likalydande motionerna I: 377, av herr *Strandberg m. fl.*, samt II: 705, av herr *Lothigius* och herr *Petersson* i Gäddvik,

dels de likalydande motionerna I: 596, av herr *Bengtson*, och II: 709, av herr *Magnusson* i Nennesholm och herr *Persson* i Heden,

dels de likalydande motionerna I: 598, av herr *Bengtson m. fl.*, och II: 691, av herr *Hedlund m. fl.*,

dels de likalydande motionerna I: 601, av herr *Carlsson, Vilhelm Erik*, och II: 686, av herr *Enarsson*,

dels de likalydande motionerna I: 602, av herr *Carlsson, Eric*, och herr *Nilsson, Nils*, samt II: 696, av herr *Jonasson*,

dels de likalydande motionerna I: 603, av herrar *Dahlén* och *Bengtson*, samt II: 690, av herrar *Hedlund* och *Wedén*, såvitt nu vore i fråga,

dels de likalydande motionerna I: 608, av herr *Kristiansson, Axel*, och herr *Svanström*, samt II: 695, av herr *Johansson* i Skärstad och herr *Polstam*,

dels de likalydande motionerna I: 613, av herr *Olsson, Ernst*, och herr *Svanström*, samt II: 685, av herr *Elmstedt* och herr *Larsson* i Borrby,

dels motionen II: 214, av herr *Börjesson* i Glömminge,

dels motionen II: 220, av herr *Oskarson m. fl.*,

dels motionen II: 383, av fru *Ryding m. fl.*, såvitt nu vore i fråga,

dels motionen II: 681, av herr *Bengtsson* i Landskrona m. fl.,

dels ock motionen II: 710, av herr *Nilsson* i Lönsboda och herr *Berndtsson*.

I motionerna I: 58 och II: 65 hade hemställts, att riksdagen måtte besluta uppdraga åt Kungl. Maj:t att vidtaga åtgärder som ledde till att spridning av enbart salt på vägar och gator komme till restriktiv användning, samt att forskning rörande vägsaltets skadeverkningar och möjligheterna att få fram ett ersättningsmedel gäves ökad prioritet.

I motionerna I: 70 och II: 86 hade anhållits, att riksdagen vad gällde väganlagens användning måtte uttala nödvändigheten av en mera rättvis fördelning mellan olika kategorier av de allmänna vägarna i syfte att en skälig del av anslagen komme vägarna under beteckningen »övriga länsvägar» till godo.

I motionerna I: 315 och II: 358 hade föreslagits, att bidrag till drift av kommunala vägar och gator skulle utgå med högst 85 procent av skälig verklig kostnad, samt att anslagsbeloppen till nyssnämnda ändamål skulle justeras nedåt i överensstämmelse härmed utan att därmed verksamheten i avsedd omfattning behöfve reduceras.

I motionerna I: 316 och II: 359 hade yrkats, att till Bidrag till underhåll av enskilda vägar m. m. för budgetåret 1969/70 skulle anvisas ett reservationsanslag av 63,03 miljoner kronor att avräknas mot automobilskattemedel; att till Bidrag till byggande av enskilda vägar för budgetåret 1969/70 skulle anvisas ett reservationsanslag av 32,03 miljoner kronor att avräknas mot automobilskattemedel; ävensom att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa om utredning avseende dels ett vidgat intagande till allmänt underhåll av mera trafikerade enskilda vägar, dels att genom bidrag av automobilskattemedel åstadkomma förbättrad vägstandard åt det omfattande nät av enskilda vägar, som tjänade motortrafikens växande krav, så att lokaltrafiken tillfredsställde fritidsfolkets önskan att snabbt och trafiksäkert komma ut till glesbygdsmiljö.

I motionerna I: 321 och II: 436 hade

Anslagen till vägväsendet

framlagts förslag om att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle an hålla, att en undersökning av samtliga allmänna vägars tillstånd snarast måtte komma till stånd.

I motionerna I: 374 och II: 362 hade hemställts, att riksdagen måtte vid sin behandling av punkten D 3., Byggande av statliga vägar, under sjätte huvudtiteln för budgetåret 1969/70 anvisa ett med 6 miljoner kronor höjt reservationsanslag att avräknas mot automobilskattemedlen.

I motionerna I: 377 och II: 705 hade anhållits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om en allsidig och förutsättningslös utredning rörande vägväsendets framtida finansiering, varvid särskilt större kapitalkrävande investeringar borde beaktas.

I motionerna I: 596 och II: 709 hade föreslagits, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag rörande åtgärder i syfte att undvika användning av salt på vägar.

I motionerna I: 598 och II: 691 hade yrkats, att riksdagen skulle till Byggande av statliga vägar under sjätte huvudtiteln för budgetåret 1969/70 anvisa ett reservationsanslag av 706 300 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen.

I motionerna I: 601 och II: 686 hade framlagts förslag om att riksdagen skulle uttala, att Dalsland och norra Bohuslän borde tillföras området där medelsanvisningar om 40 respektive 20 miljoner kronor finge disponeras enligt departementschefens förslag.

I motionerna I: 603 och II: 690 hade, såvitt nu vore i fråga, hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte uttala, att Kungl. Maj:t vid kommande års budgetarbete borde beräkna resurser för vägändamål av sådan omfattning, att dels någon omprövning av väghållningsansvaret icke ifrågakomme, dels senare års ackumulerade eftersläpning såvitt rörde vägbyggnad och underhåll undanröjdes.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på anförda skäl hemställt,

1. att riksdagen måtte för budgetåret 1969/70 anvisa

a. till Statens vägverk: Ämbetsverksuppgifter ett förslagsanslag av 3 796 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen,

b. till Drift av statliga vägar ett reservationsanslag av 768 200 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen,

2. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 374 och II: 362 samt I: 598 och II: 691 till Byggande av statliga vägar för budgetåret 1969/70 anvisa ett reservationsanslag av 700 000 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen,

3. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 315 och II: 358 till Bidrag till drift av kommunala vägar och gator för budgetåret 1969/70 anvisa ett förslagsanslag av 99 500 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen,

4. att riksdagen måtte till Bidrag till byggande av kommunala vägar och gator för budgetåret 1969/70 anvisa ett reservationsanslag av 301 600 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen,

5. att riksdagen måtte

a. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 710 samt motionerna I: 316 och II: 359, de två sistnämnda såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till drift av enskilda vägar m. m. för budgetåret 1969/70 anvisa ett reservationsanslag av 53 700 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen,

b. medgiva, att under budgetåret 1969/70 statlig lånegaranti för lån avseende inköp av vägunderhållsmaskiner för vissa enskilda vägar finge beviljas intill ett belopp av 100 000 kronor,

6. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 316 och II: 359, nämnda

Anslagen till vägväsendet

motioner såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till byggande av enskilda vägar för budgetåret 1969/70 anvisa ett reservationsanslag av 23 600 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen,

7. att riksdagen måtte för budgetåret 1969/70 anvisa

a. till Tjänster till utomstående ett förslagsanslag av 8 000 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen,

b. till Avsättning till statens automobilskattemedelsfond ett förslagsanslag av 1 000 kronor,

8. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 603 och II: 690, i vad de avsåge väghållningsansvarets fördelning mellan stat och kommun,

9. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 603 och II: 690, i vad de avsåge undanröjande av den ackumulerande eftersläpningen i fråga om vägbyggnad och underhåll,

10. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 70 och II: 86,

11. att riksdagen måtte avslå motionen I: 200,

12. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 601 och II: 686,

13. att riksdagen måtte avslå motionen II: 220,

14. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 602 och II: 696,

15. att riksdagen måtte avslå motionen II: 383, i vad den avsåge utarbetande av en plan för förbättring av vägnätet i Värmland,

16. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 121 och II: 140, i vad de avsåge utredning rörande anläggande av motorväg genom landets sydöstra delar, förslagsvis genom en successivt genomförd omläggning av riksväg 15,

17. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 377 och II: 705,

18. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 8 och II: 7,

19. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 265 och II: 215,

20. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 264 och II: 300,

21. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 316 och II: 359, i vad de avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t,

22. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 613 och II: 685,

23. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 321 och II: 436,

24. att riksdagen måtte avslå motionen II: 214,

25. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 58 och II: 65,

26. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 596 och II: 709,

27. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 608 och II: 695,

28. att riksdagen måtte avslå motionen II: 681.

Reservationer hade avgivits

1, beträffande anslaget till byggande av statliga vägar, av herrar *Ivar Johansson* (cp), *Bengtson* (cp), *Eric Peterson* (fp), *Nils Persson* (fp), *Lindblad* (fp), *Gustafson* i Göteborg (fp), *Mattsson* (cp), *Enskog* (fp), *Antonsson* (cp) och *Dahlgren* (cp), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del bort erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 2 hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 374 och II: 362 samt med bifall till motionerna I: 598 och II: 691 till Byggande av statliga vägar för budgetåret 1969/70 anvisa ett reservationsanslag av 706 300 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen;

2, beträffande väghållningsansvarets fördelning mellan stat och kommun, av herrar *Virgin* (m), *Ivar Johansson* (cp), *Bengtson* (cp), *Eric Peterson* (fp), *Strandberg* (m), *Nils Persson* (fp), *Lindblad* (fp), *Bohman* (m), *Gustafson* i Göteborg (fp), *Mattsson* (cp), *Enskog* (fp), *Antonsson* (cp), *Cassel* (m) och *Dahlgren* (cp), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 8 hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 603 och II: 690,

Anslagen till vägväsendet

såvitt nu vore i fråga, som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad reservanternas anförda beträffande väghållningsansvarets fördelning mellan stat och kommun;

3, beträffande ackumulerad eftersläpning rörande vägbyggnad och vägunderhåll, av herrar *Ivar Johansson* (cp), *Bengtson* (cp), *Eric Peterson* (fp), *Nils Persson* (fp), *Lindblad* (fp), *Gustafson* i Göteborg (fp), *Mattsson* (cp), *Enskog* (fp), *Antonsson* (cp) och *Dahlgren* (cp), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del bort erhålla den avfattning, denna reservation visade, samt att utskottet bort under 9 hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 603 och II: 690, såvitt nu vore i fråga, som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad reservanternas anförda beträffande undanröjande av den ackumulerade eftersläpningen i fråga om vägbyggnad och underhåll; även som

4, beträffande vägväsendets framtida finansiering, av herrar *Virgin* (m), *Strandberg* (m), *Bohman* (m) och *Cassel* (m), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss angiven del bort lyda så, som reservationen visade, samt att utskottet bort under 17 hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 377 och II: 705 som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad reservanternas anförda beträffande utredning rörande vägväsendets framtida finansiering.

Herr BENGTON (cp):

Herr talman! Det är uppenbart att väganlagen är för små. Detta har år efter år framhållits av oss som vid flera tillfällen avgivit reservationer med förslag till höjningar. De höjningar som företagits har varit otillräckliga. Vägbyggnadsanslagen har visserligen i stort sett hållits oförändrade i fråga om beloppen, men på grund av kostnadsökningen har det i realiteten varit fråga om en minskning.

Även i år har Kungl. Maj:t funnit an-

ledning att fortsätta med sin enligt vår mening okloka vägpolitik. Alla är ju medvetna om kommunikationernas betydelse för näringslivet och för hela vårt samhälle, och därför borde det också göras betydligt mera för att förbättra vägarna. När det gäller att anvisa medel för detta ändamål har oppositionen ofta kommit i en besvärlig tvångssituation, eftersom finansministern funnit för gott att underbalansera budgeten, oavsett om det varit låg- eller högkonjunktur. Herr Sträng har därigenom kunnat skylta med förmåner till olika grupper, samtidigt som han gjort det svårt för oppositionen att föreslå höjda anslag.

Årets budget är starkt underbalanserad, och från centerens sida har därför inte föreslagits några större höjningar av väganlagen. Beträffande byggandet av länsvägar har vi emellertid föreslagit en höjning utöver Kungl. Maj:ts förslag med 6,3 miljoner kronor, dvs. till samma summa som vägverket äskat i denna del. Å andra sidan innebär det på intet sätt att vi anser att anslagen är tillfredsställande, utan bakgrunden härvidlag är den som jag tidigare har skisserat.

När en budget läggs upp avser den ju inte bara ett års arbete, även om varje riksdag är suverän, utan budgeten måste ta sikte på en längre tid. Vi har ansett det angeläget att en planering måste ske för ett bättre och mera omfattande vägbyggande och för ett mera tillfredsställande vägunderhåll. Kungl. Maj:t har självfallet möjlighet att vid uppläggningen av budgeten i stort beakta att mera kan göras för vägarna. Det är betydligt svårare att på de 14 dagar som vi riksdagsmän har på oss för att motionera kunna ingripa i budgeten på ett så avgörande sätt att därigenom skulle beredas möjligheter till avsevärt höjda väganlag.

I fråga om anslaget storlek har vi föreslagit den anslagshöjning som framgår av reservation 1 under punkten 4. Jag ber att få yrka bifall till denna reservation.

Anslagen till vägväsendet

En fråga som vi ser på med största oro är den om fördelningen av kostnaderna mellan stat och kommun. Det är ett stort problem över huvud taget vad staten skall betala och vad kommunerna skall betala, och det får vidgade aspekter därigenom, som var och en vet, att den statliga beskattningen är progressiv medan den kommunala är proportionell. Därav följer att de lägre inkomsttagarna får vidkännas stora utgifter varje gång det på kommunerna läggs ytterligare ekonomiska bördor. Prognoserna för kommunalskatten är mycket dystra. Kommunalskatten är redan hög och kommer enligt dessa prognoser att bli än högre. När man nu börjar tala om att kommunerna eventuellt skulle ta hand om också viss del av väghållningen reagerar vi på vårt håll häremot. Vi kan av principiella skäl inte gå med på att kostnaderna för väghållningen flyttas över på kommunerna. Det är inte heller praktiskt att göra på det sättet, därför att det blir glest befolkade kommuner med besvärliga kommunikationsförhållanden på grund av långa vägsträckor och kommuner med låg skattekraft som kommer att drabbas särskilt hårt vid ett förverkligande av en sådan förändring i kostnadsansvaret. Det kan inte vara riktigt att lägga ytterligare bördor på människor som redan har betungade skatter och som lever under svåra förhållanden genom att kräva att på dem också skall läggas utgifter för vägarna.

I reservationen har framhållits att det inte kan vara effektivt att dela upp väghållningen och vägbyggandet på det sätt som utskottet tänker sig. Det går inte att effektivt utnyttja maskiner och andra hjälpmedel, om ansvaret för väghållningen skall vila på två vägförvaltningar, en statlig och en kommunal. Det vore på sin plats att riksdagen redan nu sade ifrån att den inte vill vara med om den ordningen att kommunerna skall ta hand om del av väghållningen.

Med det anförda ber jag, herr talman,

att få yrka bifall till reservation 2 vid punkten 4.

Den framtida planeringen har vi också fäst mycket stort avseende vid. Under åtskilliga år, med vissa undantag, har bilskattemedlen inte utnyttjats helt för vägväsendet. För det kommande budgetåret räknar man med att vägväsendets specialbudget kommer att tillföras ytterligare 550 miljoner kronor. Den summan borde användas för vägändamål i stället.

I fråga om den planering på längre sikt som jag har velat särskilt framhålla gäller det att planera på ett sådant sätt att bilskattemedlen kan tas i anspråk. Pengarna kommer givetvis till användning, men vägväsendet får bara en del av dem. Syftet med bilskattemedlen blir därför inte tillgodosett. Också på den punkten har vi i reservationen framhållit att Kungl. Maj:t bör, enligt vår uppfattning, »vid kommande budgetarbete beräkna resurser för vägändamål av sådan omfattning att senare års ackumulerade eftersläpning såvitt rör vägbyggnad och drift undanröjes». Det är det mest väsentliga kravet bland dem som framförts reservationsvis från vår sida. Jag ber att få yrka bifall också till reservationen 3.

Herr talman! Med dessa ord, som endast sammanfattar de principer vi hävdar år efter år i fråga om vägbyggandets betydelse för vårt land och — som jag tidigare sade — inte minst för vårt lands näringsliv, ber jag att få avsluta mitt anförande. Yrkandena har jag framställt i samband med att jag berört respektive reservationer.

Herr STRANDBERG (m):

Herr talman! Den föregående ärade talaren, herr Bengtson, lyckades inte med vad jag tror att inte heller jag kommer att lyckas med — att väcka intresse hos rikets kommunikationsminister för att föra en vägdebatt i första kammaren. Jag beklagar att han inte vill det.

Anslagen till vägväsendet

Jag hoppas ändå att statsrådet Lundkvist lyssnar vid någon högtalare, och om jag har förmåga skall jag försöka reta upp honom så att han kommer in i kammaren och vi får en debatt till stånd.

Vi har från moderata samlingspartiets sida under ett antal år anklagat regeringen för att föra en dålig vägpolitik. Jag skall nöja mig med att kortfattat återge vad jag yttrade från denna talarstol för ett år sedan. Jag begagnade mig då av statsrådets egna siffror i föregående års statsverksproposition. Med utgångspunkt från detta siffermaterial kunde jag, utan att bli motsagd, konstatera att vi enbart för att bygga om våra vägar för dagens trafik skulle behöva arbeta med riksvägarna i hela 16 år med den takt vi nu har. Jag belyste och bevisade också att vi skulle behöva arbeta i över 33 år med våra genomgående länsvägar för att anpassa dem till dagens trafik med utgångspunkt från det skick de nu befinner sig i. Jag påpekade också att vi enligt vägplanen skall ha 1 800 kilometer motorväg i Sverige år 1975. Vi har i dag drygt 300 kilometer.

Jag angrep i år statsverkspropositionen med samma intresse som för ett år sedan. Men nu vill jag uttala min förvåning över att det ansvariga statsrådet inte talar så mycket om våra vägars standard i annat hänseende än att han något berör bärigheten och ytlagren. Man hade kanske väntat sig att statsrådet skulle, åtminstone i viss mån, tala om hur det i verkligheten ligger till. Skall man få fram det verkliga förhållandet tvingas man själv se efter vad statens vägverk begär i sina petita. Man kan lätt konstatera att den analys jag gjorde för ett år sedan på inte sätt har förbättrat situationen. I petita till årets statsverksproposition framhåller nämligen statens vägverk att av vårt riksvägnät inklusive Europavägar — totalt 12 837 kilometer — 35,5 procent, vilket motsvarar 4 500 kilometer, är i behov av omedelbar ombyggnad.

Värre är att i samma petita skrivs att en jämförelse med läget år 1962 visar att endast en tvåprocentig förbättring har skett för hela vägkategorin, medan Europavägarna uppvisar en försämring med 6 procent under motsvarande tidsperiod. Orsakerna härtill är den starkt ökade trafiken. Vi vet att det i dag finns omkring två miljoner personbilar på våra svenska vägar. Det bedöms att vi inom ett litet antal år kommer att vara uppe i tre miljoner och att tempot i ökningarna därefter skall accelerera snabbt.

Det är väl ingen som tror att vi i det långa loppet kan föra en sådan vägpolitik. Regeringen tycks ändå tro det. Det kan inte vara rimligt att man plockar in 2 986 miljoner kronor i bilskatt på ett år och sedan tar av dessa pengar till vägbyggnader och en hel del andra ändamål — säkerhetsarbete, polisarbete m. m. — men låter de totala utgifterna stanna vid 2 438 miljoner kronor. Det blir, som herr Bengtson mycket riktigt påpekade, under detta år ett överskott på inte mindre än 550 miljoner, som tillföres vägväsendets specialbudget. Det förvånar mig att inte våra bilister reagerar hårdare än vad de gör när de ser dessa kalla siffror framför sig.

Statens vägverk påtalar också med skärpa att vi inte kan fortsätta på detta sätt. Här kommer jag in på den punkt som också herr Torsten Bengtson nyss berörde. Vägverket framhåller att om inte det statliga vägbyggnadsanslaget uppräknas med cirka 9 procent per år, blir möjligheterna att företa investeringar i vägar och gator utanför de större stadsregionerna och lederna mellan dessa så små, att den statliga väghållningen inte kan anses fylla sina uppgifter inom hela väghållningsområdet.

Detta framhåller statens vägverk, och så säger departementschefen att det är en komplicerad fråga. Han vill inte nu ta ställning, men frågan övervägs för närvarande inom departementet. Här finns det anledning att ställa en konkret

Anslagen till vägväsendet

fråga till vår kommunikationsminister: Har han då i dag inte en enda synpunkt att anföra i en så väsentlig fråga? Som kommunalmän ställer vi oss mycket undrande. Vad skall det bli av dessa propåer? Vägverket säger ifrån att om det inte får 9 procent i uppräknings — nu är det stillastående anslag femte året i rad — klarar det inte sin uppgift att sköta den statliga väghållningen.

Är nu detta en metod som man använder när man inte ger tillräckliga anslag till vägbyggnader — att överföra en staten åliggande uppgift på våra primärkommuner? Den frågan inställer sig osökt i sammanhanget. Jag beklagar att statsrådet inte är här och vill svara direkt.

Här har glädjande nog representanterna för centerpartiet, folkpartiet och moderata samlingspartiet skrivit ihop sig i en reservation, där vi med skärpa påtalar detta förhållande i samband med väghållningsanslaget. Det är reservation nr 2, till vilken jag ber att få yrka bifall.

Jag sade nyss, herr talman, att vi inte tror — och under ett antal år inte har trott — att man kan hålla på med att föra en sådan ekonomisk politik i fråga om våra väginvesteringar som man har fört hittills. Vi har nu ett par år motiverat om att vi ändå skulle kunna få en förutsättningslös utredning om de framtida finansieringsprinciperna för vårt vägbyggande. Det är märkvärdigt att vi inte ens kan få utreda detta förutsättningslöst, se vad utredningen kan resultera i och eventuellt senare göra ett ställningstagande. Som jag också tidigare här i kammaren har påpekat skulle vi behöva hela vårt vägbyggnadsanslag bara för att bygga ut våra motorvägar enligt tidigare vägplan för den trafikutveckling man då bedömde och som i verkligheten har visat sig vara för lågt bedömd. Då skulle vi inte få ett öre över till något annat vägbyggande i hela riket. Jag tror inte heller att man kan pressa ut så mycket mer av bilismen, utan man måste försöka komma ifrån

detta dogmatiska vidhållande av den direktfinansieringsprincip som man tillämpar på vägbyggnationens område.

Herr talman! Under årens lopp har vi i riksdagen nått enighet om helt andra finansieringsprinciper beträffande andra kommunikationsmedel. Jag frågar därför varför utskottet inte har velat gå med på yrkandet i vår motion, vilket nu har resulterat i reservation 4 med krav på utredning i någon form av den framtida finansieringsmetodikens rörande våra vägar.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till reservation 4.

Herr PETERSON, ERIC, (fp):

Herr talman! Efter vad som sagts tidigare i detta ärende vill jag nöja mig med att stillsamt understryka ett par synpunkter.

Landsvägarna har fått allt större betydelse för den oavbrutet ökande trafiken. Detta medför givetvis krav på stora investeringar. Mot den bakgrunden framstår de sedan flera år oförändrade anslagen till vägbyggandet som klart otillräckliga. Under sådana förhållanden måste fördelningen av de begränsade resurserna bli en synnerligen viktig uppgift för att förverkliga målsättningen, som ju måste innebära att åstadkomma en tillfredsställande lösning för trafikens behov i olika landsdelar.

Utvecklingen ställer växande krav inte bara på riksvägar utan också på länsvägar och övriga mindre vägar av vikt för den allmänna trafiken. Jag vill också framhålla det stora värdet av att samarbete pågår mellan vägförvaltningarna och de företag som har behov av transporter i större omfattning. Men lika nödvändigt är att en bred samhälls-ekonomisk bedömning kommer till stånd vid trafikplaneringen. En sådan bedömning är av betydelse inte endast för berörda företag utan också för samhällen och individer. Vägverket framhåller att knappheten på resurser innebär att möjligheterna till insatser —

Anslagen till vägväsendet

speciellt på det omfattande länsvägnätet — är begränsade. De av utskottets ledamöter som ansluter sig till reservation 1 vid punkten 4 anser det därför särskilt angeläget att riksdagen beviljar det av vägverket äskade beloppet.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservation 1 vid punkten 4.

Beträffande reservation 2 vid samma punkt, som gäller väghållningsansvarets fördelning mellan stat och kommun, vill jag framhålla att bärande skäl enligt vår mening inte anförs för en ökning av kommunernas ansvar i detta sammanhang. Motiven för ett bibehållande av statens ansvar i minst den nuvarande omfattningen är däremot mycket väl underbyggda. Motionärerna framhåller att glesbefolkade kommuner med långa vägsträckor inom sina gränser och låg skattekraft skulle drabbas särskilt hårt vid ett förverkligande av den åsyftade förändringen i kostnadsansvaret. Som bekant har många kommuner redan nu avsevärda svårigheter i ekonomiskt avseende.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation 2 vid punkten 4. Beträffande reservation 3 ber jag att få instämma med herr Bengtson.

Herr SVENINGSSON (m):

Herr talman! När vägväsendet och väganslagen behandlas i riksdagen brukar vi anföra våra synpunkter på statens sätt att svara för väghållningen. Kommunikationerna och transportfrågorna har i det moderna samhället fått allt större betydelse, och allmänheten har också ett allt större intresse för vägarna och är alltmer beroende av deras tillstånd.

Om det inte rådde ett så omfattande intresse för dessa frågor kunde man nöja sig med att påpeka att situationen från det ena året till det andra är så likartad att man nästan skulle kunna inskränka sig till att hänvisa till anföranden tidigare år. Här genomförs sannerligen inga stora reformer för att vägarna skall bli bättre.

Väganslagen har, som det redan framhållits, under en följd av år inte förändrats, inte fått följa med i den allmänna samhällsutvecklingen. Även om det i år sker en liten höjning, leder detta inte till någon förbättring som kommer att märkas ute på vägarna. Skall här bli någon förändring som märks, vill det till belopp av en helt annan storleksordning.

Vi kan göra samma erkännande som tidigare år, att det är betydande anslag som lämnas till vägväsendet, men det är ändå i hög grad otillräckligt. Allting stiger i pris. Arbetskraften blir dyrare. Det är fara värt att även den ökning som i år förekommer blir inflationspengar och ingenting annat.

Säkert är det svårt att bland de praktiska uppgifter staten har sig förelagda finna någon som är mer misskött än utbyggnad, förbättring och drift av de allmänna vägarna. Det brukar talas om att Sverige är ett rikt och välmående land, men när det gäller vägarnas standard i allmänhet är det annorlunda. Om det kunde ske en undersökning och bedömning av landets sammanlagt 9 800 mil vägar skulle säkert en sådan undersökning visa att Sverige är ett fattigt land. Ja, det uttalande är alltså berättigat som använts i denna debatt tidigare år, att eftersläpningen av vägarna är så stor i förhållande till trafiken att Sverige kan betecknas som ett u-land, vad vägarna beträffar.

Vår statsledning har haft och har alltjämt alltför svagt och bristande intresse för de allmänna vägarna. Vilka egenskaper regeringen än har: bil- och vägvänlig är den inte.

Trots det skick vägarna i allmänhet är i, vill man ändå gärna skryta med att det är bra. Statsrådet Lundkvist framhåller och utskottet stryker under att väganslagen skall vara kvar på en fortsatt hög nivå. Det är ett uttalande, en propagandafra, som hänger med år efter år.

Grusvägarna, framhåller statsrådet, har på drygt tio år — vad som ligger

Anslagen till vägväsendet

i uttrycket drygt tio år vet jag inte — minskat från 90 till 57 procent. Detta ger, uttalas det, ett mått på utvecklings-takten.

Att vi har kvar 57 procent av alla allmänna vägar som grusvägar är sann- nerligen ingenting att skryta med. En- ligt min mening vittnar det inte om väg- anslagens höga nivå.

Både de permanentbelagda vägarna och de som belagts med oljegrus kan ofta vara i rätt bedrövligt skick, därför att såväl permanentbeläggning som olje- grus läggs på ett alltför svagt underlag. Vägmynigheterna skall vara medvet- na om att i många fall håller inte de vägar som belagts med oljegrus inför vare sig dagens eller ännu mindre mor- gondagens tunga trafik.

Ett mycket starkt bevis för i vilket tillstånd och bristfälligt skick många vägar är — kanske den största delen i vägmil räknat — framgår av vägverkets uttalande. Även om herr Strandberg citerat dessa rader vill jag också före- dra dem: Om det inte blir en väsent- lig ökning av anslagstilldelningen blir det inga möjligheter till några investe- ringar utanför de egentliga tätortsre- gionerna, och den statliga väghållningen kommer inte att kunna fylla sin upp- gift.

Inte kan någon göra gällande att det- ta uttalande är ett uttryck för vägan- slagens höga nivå. Nej, denna gång ut- talar faktiskt vägverket, att vårt allmän- na vägväsen befinner sig i ett nödläge. Det har varit misskött så länge att man nu är i en katastrofsituation.

Den lösning vägverket har upptäckt är — som redan berörts i debatten — att överföra vad man kallar det mera finmaskiga vägnätet utanför de större tätortsregionerna från staten till kom- munerna. Det föreslås att staten bara skall sköta de större vägarna mellan tätorter, men inte ett ord uttalas om kommunerna skall få någon del av bil- skattemedlen till denna väghållning. Skall den bara hänsynslöst skyfflas över till kommunerna? Att kommun-

sammanslagningen på något sätt skulle inverka på statens rätt och skyldighet att sköta vägarna är oförklarligt och i verkligheten inte något argument.

Nu godtar inte statsrådet detta för- slag i år utan anför att han för närva- rande inte är beredd att göra något ut- talande i denna fråga, men, säger han, saken övervägs i departementet. Att denna fråga har förts fram är ett bevis för att staten inte har klarat sin upp- gift att sköta vägarna i deras helhet eller, rättare sagt, inte lämnat det anslag som behövs till väghållningen. Just den- na uppgift är något man måste anse åligger staten.

Oppositionspartiernas representanter i statsutskottet ifrågasätter i en reser- vation att det vore en rationell an- ordning att lägga över en stor del av ansvaret för de allmänna vägarna på kommunerna. Detta vägverkets för- slag måste med kraft tillbakavisas. En sådan anordning skulle hårdast drab- ba glest befolkade kommuner med låg skattekraft, som herr Bengtson re- dan har sagt. Det är, som reservanter- na uttalar, redan nu så att många kom- muner har avsevärda ekonomiska be- kymmer. Om nu staten skall förbruka bilskattemedlen till de stora vägarna kan det inte vara möjligt — det måste vara fullständigt otänkbart — att lägga dessa kostnader på en extra kommunal bils katt. Skall dessa vägstnader läggas på den ordinarie kommunalskatten dröjer det mycket kortare tid än be- räknat tills den är uppe i 30 till 35 kro- nor, som det talas om ibland.

Det kan inte vara rationellt att dela upp ansvaret för vägarna på kommu- nerna. Det skulle vara ett steg tillbaka, ett införande av de gamla vägdistrik- ten. När staten har fått en uppgift brukar den inte släppa taget om den. När staten, för att ta ett exempel, aldrig vill sälja några aktier som den har förvärvat, så är det också bäst att hund- raprocentigt behålla aktierna i de all- männa vägarna.

Jag vill också anföra några synpunk-

Anslagen till vägväsendet

ter med anledning av behandlingen av inte mindre än tre motioner som jag har lämnat i denna kammare och som är redovisade under denna punkt i utskottets utlåtande. Mitt anförande blir därför litet längre än det annars hade blivit. Säkerligen är det ganska ovanligt att en och samma motionär har tre motioner redovisade under en och samma punkt i ett utskottsutlåtande. I motionen I: 70 framhåller jag nödvändigheten av en mera rättvis fördelning av väganlagen för att de pengar som ändå står till förfogande även i någon mån eller åtminstone i förhållande till trafiken skall komma vägarna under beteckningen »övriga länsvägar» till godo. Detta är berättigat och skäligt ur rättvisesynpunkt.

Visst är det riktigt att trafiken ökar i tätortsregionerna och att det föreligger ett behov av att bygga ut Europavägar och riksvägar samt att väginvesteringarna planeras så att de gynnar näringslivets transporter. Det är inte särskilt hög standard på dessa vägar. Jag kan ändå inte anse det vara riktigt att här skall det vara tusen och åter tusen mil sådana vägar som är och förblir avglömda. På 74 procent av alla vägar, där 25 procent av trafiken går fram, sker praktiskt taget inga som helst vägförbättringar. I stället får dessa vägar förfalla alltmer och blir i ett fullständigt bedrövligt skick, i ett så dåligt skick att man inte ens vill undersöka hur dåligt det är. Om en viss del, en viss procent, av väganlaget gick till de vägar som går under beteckningen övriga länsvägar skulle det framträda ännu tydligare hur angeläget det är med större väganlag. Hur det i verkligheten förhåller sig med nära 75 procent av alla våra vägar skall inte vara märklagt.

Min motion om vägsaltet har behandlats välvilligt, men kanske får vi även i fortsättningen köra i saltsmörjan på vintern. Det är, vill jag säga, i högsta grad olyckligt att vägverket övergått till att enbart sprida salt. Detta sätt att

bekämpa halka har också från olika håll blivit utsatt för våldsamt kritik. En åtgärd som skulle innebära en förbättring har nog aldrig blivit så hårt kritiserad som införandet av vägsaltet. Inte bara trafikanterna utan även fastighetsägarna, naturvårdarna m. fl. har reagerat starkt och bestämt mot detta tilltag. Utskottet lägger skulden för de skador saltet på vägarna förorsakar på att det under den gångna vintern varit besvärligheter till följd av speciella väderleksförhållanden samt på brister i metodiken och den tekniska materielen, som varit särskilt stora i åtminstone vissa delar av landet. Utskottet vill att de använda metoderna och den tekniska utrustningen skall förbättras, så att skadeverkningarna i rimligaste mån motverkas. Vad som ligger bakom detta med »bättre metoder och bättre teknisk utrustning» vet jag inte, men saltet måste ha samma frätande inverkan hur det än används. Vägmyndigheterna använder salt trots att man är medveten om vilken frätande inverkan saltet har på bilarna utöver alla andra skador det åstadkommer. Inte kan det vara riktigt att det allmänna använder vägsalt i denna omfattning och att man låter skadorna gå ut över den enskilde medborgaren. Staten borde här allra minst ta ansvar för den skada som vållas.

Jag vill framhålla vad Svensk bilprovning i Borås uttalade för några veckor sedan, nämligen att alla bilägare efter den här vintern behövde låta ta isär bromssystemet på sina bilar för att få det rengjort. I annat fall kommer skadorna att bli ännu mycket större. Jag anser att statsutskottets ledamöter borde göra ett besök på en bilverkstad för att få se hur ett bromssystem ser ut efter saltsmörjan. »Inte nog med att bilarna blir förstörda», sade man på bilprovningen, »våra instrument håller på att frätas sönder av det salt bilarna här släpar med sig in i anläggningen, bromsprovorna är när som helst ur funktion.»

Här måste även beaktas de skador

Anslagen till vägväsendet

saltet förorsakar vid sidan om vägen, på fastigheter, på växtligheten, på vattenet och på djurlivet osv. Nog är det en rimlig begäran att både riksdagen och allmänheten får kännedom om i vilket tillstånd vägarna är. Jag har också i en motion, I: 321, tagit upp frågan om ett klarläggande av vilket tillstånd alla vägar befinner sig i. Innan jag lämnade denna motion tillskrev jag vägverket. Det svar jag fick vittnar inte till någon del om att utskottets uttalande skulle vara riktigt, nämligen uttalandet att även vägarna under beteckningen »övriga länsvägar» till en tredjedel skulle ha genomgått kvalitetsbedömning. Jag kan inte tolka utskottets skrivning på något annat sätt.

Utöver det svar jag fick i form av ett brev tillställdes mig också en rapport angående standarden på riksvägarna och de genomgående länsvägarna den 1 januari 1968. Denna rapport var en uppföljning av liknande rapporter som upprättats åren 1962, 1964 och 1966. Rapporten omfattade riksvägnätet inklusive Europavägarna. Denna vägsträcka är 12 827 kilometer, och de genomgående länsvägarna uppgår till 13 033 kilometer. I denna rapport nämns inte ett ord om att man skulle ha gjort en sådan undersökning på en mycket större sträcka av länsvägarna som utskottet här uttalar sig om.

Nu vill jag i denna debatt få klarhet om huruvida jag har fått felaktiga uppgifter direkt från vägverket eller om här lämnas felaktiga uppgifter av utskottet. Det skulle vara av stort intresse att få fram en uppgift om vad som finns bakom detta uttalande att en tredjedel av alla länsvägar utöver de genomgående skulle ha varit föremål för en kvalitetsbedömning. Det måste, anser jag, redovisas i denna debatt hur utskottet kommit fram till detta uttalande. Har en sådan undersökning gjorts, är det säkert fler än jag som är angelägna om att få klarhet i vad denna undersökning och kvalitetsbedömning innehåller.

En vägunderhållsinventering har utförts och redovisats i materialet för innevarande budgetår. Denna undersökning syftade till en bedömning ur underhållssynpunkt och kan inte lämna de uppgifter jag avser. Ja, inte heller de uppgifter vägverket skall lämna till vägutredningen kan sprida ljus över detta dunkla område. Här måste vinnas klarhet beträffande dessa cirka 7 000 vägmils standard, eller rättare sagt dessa vägars dåliga standard.

Jag kan väl hålla med om att det kanske en enklare och mindre omfattande undersökning av de många vägar som ingår i vad som här betecknas som »övriga länsvägar». Men här får inte glömmas bort att även dessa vägar har sin stora uppgift och betydelse. Sammanlagt är det en mycket omfattande trafik som går fram på dessa vägar. Det tillstånd dessa vägar befinner sig i skall inte vara mörklagt vare sig för allmänheten eller för riksdagen, som skall fatta beslut om väganlagens storlek. Ty här kan man använda utskottets egna ord att kännedom »om vägnas standard bildar tillsammans med prognoser om trafikens och transporternas utveckling det viktigaste underlaget för att bedöma vilka åtgärder som krävs för att tillgodose trafikens krav på tillfredsställande framkomlighet».

Har statsutskottet denna uppfattning så bör det bli en undersökning av alla vägars allmänna tillstånd, och detta bör bli klart och tydligt redovisat så snart som möjligt.

Av principiella skäl brukar jag, herr talman, inte yrka bifall till enhälligt avstyrkta motioner. Jag gör det därför inte heller denna gång, utan ber att få instämna i det yrkande som redan har framställts av herr Strandberg.

Herr CARLSSON, VILHELM ERIK, (m):

Herr talman! Att jag tar till orda i denna fråga är närmast betingat av att min motion i denna kammare, nr 601,

Anslagen till vägväsendet

och motionen nr 686 av herr Enarsson i andra kammaren, angående delaktighet i det särskilda vägbyggnadsanslaget på 40 miljoner kronor och det statliga driftbidrag på 20 miljoner kronor som utgår till de län som ingår i det norra stödområdet, har avstyrkts av utskottet i den del vi motionärer yrkat att Dalsland och norra Bohuslän skall tilldelas medel från dessa anslag.

Motionens syfte är att åstadkomma en rättvis fördelning av detta särskilda vägsanslag. Vi motionärer menar att eftersom Dalsland och norra Bohuslän ingår i norra stödområdet och då lokaliseringssöd utgår till det området på samma sätt som till norrlandslänen, borde Dalsland och Bohuslän få del av ifrågavarande särskilda vägsanslag. Det har avstyrkts av utskottet. Motivering- en är för mig okänd, men jag tycker att det är mycket egendomligt att man när staten beviljar stora belopp i form av lokaliseringssöd till ett område inte är intresserad av att ge bidrag för att rusta upp vägväsendet. Jag vill erinra om att det i detta område har utgått lokaliseringssöd till ett stort antal företag, glädjande nog, under senare år. Det har utgått stöd till tung industri, till pappersindustri och sågverksindustri, industrier som för sin försörjning med råvaror och avsättning av sina produkter är oerhört beroende av vägnätet. Samtidigt vet vi att vägnätet i detta område ingalunda är bättre än i landet i övrigt, utan tvärtom i många avseenden är mycket sämre.

Jag kan erinra om att exempelvis länsvägen mot Norge mellan Dals-Ed och Kornsjö under långa tider av året såväl vår som höst är täckt av en halv meter djupt vatten på ett område av en halv kilometer, där det inte finns några möjligheter för en personbil att ta sig fram under en tidsrymd av både en och två veckor. Man kan fråga sig, om det inte är motiverat att det görs någonting åt sådana vägar.

Jag har, herr talman, inte något yrkande när det gäller detta avsnitt av ut-

skottets utlåtande, men jag begärde ordet för att motivera motionärernas synpunkter och ståndpunkt i denna fråga. Vi anser det mycket egendomligt att utskottet utan vidare avstyrker våra motioner.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Nu några synpunkter med anledning av några av utskottet enhälligt avstyrkta motioner i för glesorterna betydelsefulla frågor. Detta mot bakgrunden av de stora resurser som det här är fråga om och de mycket moderata krav som statens vägverk har framställt och som dessa motioner grundar sig på. Det gäller här motioner i båda kamrarna.

Jag ber att få påpeka att det för oss står tämligen klart att det inte går att motivera det system för avvägning av resurser mellan riksvägar, länsvägar och olika slag av enskilda vägar som har tillämpats. Det är så fullständigt stelbent att man inte kan få någon rim och reson eller rättvisa vid avvägningen. Rent allmänt saknas fullständigt bevisning för att exempelvis de anslag som utgår för byggnads- och driftsbehov för cirka 96 000 vägkilometer allmän väg skulle vara de enda rättvisa och rimliga i jämförelse med de småbelopp som utgår till motsvarande arbeten i fråga om dels de mer än 60 000 vägkilometer enskild väg som över huvud taget erhåller några småslantar som bidrag för drift och byggande, dels också den stora del av vägnätet — 170 000 vägkilometer enskild väg — som dock huvudsakligen trafikeras hela året om men som inte får något bidrag av bilskattemedel. Vi bör komma ihåg att man möjligen kan driva det så hårt att man avfolkar glesbygderna och säger att ingen behöver fara där — trafiken kan gå på de stora vägarna och den får vara där; det andra är det inte så kinkigt med. Det går att driva detta rätt hårt. Människorna ute i bygderna kommer nog att så småningom tröttna på de

Anslagen till vägväsendet

eländiga kommunikationsförhållanden som det nuvarande systemet erbjuder. Det finns i varje fall några som inte kommer att finna sig i dessa förhållanden, nämligen de människor i tätorterna som söker sig ut till glesbygderna för att få avkoppling och rekreation. Dessa människor är vana vid att köra med hög hastighet på de allmänna vägarna och lär inte finna sig i att utsättas för de risker som det innebär för dem själva och för deras fordon när de kommer in på de enskilda vägarna. De lär inte heller finna sig i att inte få möjlighet att resa ut och få avkoppling och rekreation i glesbygderna.

Man hör emellanåt en teori om att människor i tätorterna är ute och strövar i markerna. Ja, visst förekommer det i viss utsträckning, men i verkligheten går det oftast till så att de kör så långt som vägen räcker. Sedan stannar de, äter matsäck och solar sig och har det trivsamt. Ungefär så ter sig dessa tätortsmänniskors friluftsliv. De människorna blir beroende av det enskilda vägnätet, av de 60 000 vägkilometer som får något bidrag av de automobilskattemedel som trafikanterna betalar in. De utnyttjar också de 170 000 kilometer vägar som inte får ett enda öre av dessa medel och riskerar att där bli utsatta för en annan vägstandard än de är vana vid.

Det lär inte gå länge att behandla fritidsfolket på det viset. I många fall har de sommarstugor som de reser till, men i andra fall stannar de där de finner en vacker plats ute i naturen. Jag har på mina ägor haft folk som kom regelbundet varje veckoslut och slog sig ned och stannade på sitt vanliga ställe. De har så pass mycket begrepp om äganderätt — inte jordägarens utan fritidsfolkets rätt till marken — att de inte tog varandras rastställen utan sökte upp sina gamla invanda ställen.

Så går det till i stockholmsräjongen och på andra håll där fritidsfolket är mera flitigt företrätt. Jag unnar dem så innerligt väl detta, när miljön i tät-

orterna blir sämre och sämre, när förgasningen fördärvar luften, när förhållandena i tätorterna faktiskt är hälsovådliga. Men jag måste säga att deras automobilskattemedel kommer dem bra litet till del vid sådana resor. Jag medger att de har större nytta av dem om de vill resa på chausséerna, men sådant ger just inte kontakt med naturen.

Det kommer inte att lyckas att dämna upp detta behov av friluftsliv, och under sådana förhållanden måste det allmänna se till att rimliga krav blir tillgodosedda.

Dessa människor är inte lokalt bundna. Det är inte rimligt att vräka över kostnaderna på det lokala skatteunderlaget, utan kostnaderna måste slås ut på en rikskvot. Det allmänna, som tar bilskattemedlen, måste också sörja för att människorna får någon glädje av de pengar som de betalar.

Tillsammans med ett antal ledamöter i båda kamrarna har jag därför yrkat på att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om utredning, avseende dels ett vidgat intagande till allmänt underhåll av mera trafikerade enskilda vägar, dels att man genom bidrag av automobilskattemedel skulle kunna åstadkomma förbättrad standard på det omfattande nät av enskilda vägar som tjänar motortrafikens växande krav, så att lokaltrafiken tillfredsställer fritidsfolkets önskan att snabbt och trafiksäkert komma ut till glesbygdsmiljö. Detta yrkande har utskottet avfärdat med en mycket allmän och vagt hållen motivering, hänvisning bl. a. till att det finns en vägplan osv. Fritidsfolkets anspråk på att komma ut till glesbygderna har inte beaktats. På den punkten har ett enhälligt statsutskott faktiskt inte lyckats komma till ens ett rimligt uttalande i den riktning motionärerna anvisat. Under sådana förhållanden ber jag, herr talman, att få yrka bifall till det i motionerna I: 316 och II: 359 framlagda förslaget om skrivelse till Kungl. Maj:t.

Så kommer jag till några smådetaljer.

Anslagen till vägväsendet

Jag medger att de i det här perspektivet är små. Vi motionärer har varit så »oförskämda» att vi tagit upp vägverkets förslag om något förbättrade bidrag till byggande och underhåll av enskilda vägar. Det rör sig sammanlagt om ungefär 19 miljoner kronor. Det kan tyckas att det borde kunna gå att komma ut med det beloppet. Enligt vad tidningarna meddelat har finansministern tack vare riksräkenskapsverket hittat en miljard, och hans resurser är således större än han trodde att de var när han skrev statsverkspropositionen. Jag ställer emellertid inte några anspråk på dessa pengar. Jag tycker att det är roligt när felräkningarna går i den riktningen; mer skall jag inte säga.

I motionerna nr 316 i första kammaren och 359 i andra kammaren vänder vi oss klart och tydligt mot den orättvisa som ligger i den procentuella avvägningen av bidragen. Till byggande och underhåll av enskilda vägar utgår normalt 70 procents bidrag. När synnerliga skäl föreligger, vilket torde vara synnerligen sällsynt, kan bidrag utgå med hela 85 procent. De cirka 12 000 vägkilometrarna kommunala vägar har i alla avseenden blivit rikligare tillgodosedda. Jag går inte in på beloppen, men procentsatsen är i regel 95 procent — i vissa fall är den lägre. Det är 10 procent mer än de enskilda vägarna teoretiskt skulle kunna få men i verkligheten aldrig kommer upp till. Jag undrar om det kan anses ovänligt och onödigt aggressivt att tycka att de som får höga procentsatser borde kunna nöja sig med 85 procent. Jag medger att det har gjorts ett fel här. I motionerna I:315 och II:358 påyrkas bidrag till drift av kommunala vägar och gator, men i motiveringen, som återfinns i motionerna I:316 och II:359, rör det sig om såväl byggande som drift. På den punkten har vi föreslagit att bidragsprocenten skall maximeras till högst 85. Detta är ett likställighetskrav som är synnerligen blygsamt hållet, eftersom därigenom

åstadkommes en likställighet på en nivå dit de enskilda vägarna praktiskt taget aldrig når.

Av en översikt, som har delats ut till kammarens ledamöter, över vad olika motionskrav innebär — med plus och minus — framgår klart de utgiftsökningar som föranleds av förevarande motioner och andra. Det är ingenting att säga om det, men den prutning som vi föreslår kan, sägs det, »av principiella skäl» inte redovisas. Genom vänligt tillmötesgående från personer som har forskat i denna sak har jag emellertid kommit fram till att beträffande bidrag till drift av kommunala vägar — om bidragsprocenten sänkes vid högst 85 — skulle en besparing uppstå av 10 miljoner kronor. Om också byggandet tas med i bilden, skulle 20 miljoner kronor kunna sparas. Det är väl ändå någonting att tänka på. Eftersom kraven på anslagshöjningar enligt vägverkets förslag skulle stanna vid 19,5 miljoner kronor skulle det inte möta budgetmässiga bekymmer att gå med på våra förslag.

Jag ber med det anförda, herr talman, att få yrka bifall till de i motionerna I:316 och II:359 framlagda förslagen om att till bidrag till underhåll av enskilda vägar för budgetåret 1969/70 skall anvisas ett reservationsanslag av 63,03 miljoner kronor att avräknas mot automobilskattemedel, att till bidrag till byggande av enskilda vägar för samma budgetår skall anvisas ett reservationsanslag av 32,03 miljoner kronor likaledes att avräknas mot automobilskattemedel.

Jag yrkar också bifall till motionerna I:315 och II:358, vari hemställs att bidrag till drift av kommunala vägar och gator måtte utgå med högst 85 procent av skälig verklig kostnad.

Vidare yrkar jag i överensstämmelse med den anförda motiveringen i huvudmotionen att bidragsmaximeringen till högst 85 procent måtte gälla såväl drift som byggande av kommunala vä-

Anslagen till vägväsendet

gar och gator. Detta skulle innebära en god täckning för de anslagshöjningar som motionärerna har påyrkat.

Därutöver har jag intet att tillfoga.

Herr PERSSON, FRITZ, (s):

Herr talman! Det framgår av statsverkspropositionen bil. 8 bl. a. att investeringarna inom samfärdsektorn, post- och teletjänster medräknade, under åren 1963—1967 uppgick till i genomsnitt cirka 4,9 miljarder kronor om året, dvs. ungefär 19 procent av samtliga bruttoinvesteringar. Till detta kommer enligt statsverkspropositionen reparations- och underhållskostnader. Större delen av inköpta personbilar ingår inte i detta belopp. Omkring 2,8 miljarder kronor av den nämnda summan avsåg vägtrafik, cirka 620 miljoner kronor sjöfart och 300 miljoner kronor järnvägar. Det framgår av dessa siffror att transport- eller samfärdsektorn — om man vill kalla den så — tar en avsevärd del, nära en femtedel, av investeringsutrymmet i anspråk.

I statsverkspropositionen förordas nu anslag till den statliga väghållningen med 1 468,2 miljoner kronor, till den kommunala med sammanlagt 401,1 miljoner kronor och till den enskilda med 76,7 miljoner kronor. Detta innebär faktiskt en höjning, visserligen begränsad, om man jämför dessa belopp med vad riksdagen beviljade förra året. Det har gjorts en uppräknig med 30 miljoner kronor till byggandet av kommunala vägar och gator och indirekt en ökning av utrymmet för byggande av statliga vägar därför att ett särskilt anslag för administration av beredskapsarbeten med 8 miljoner kronor förordats. Till vägdriften föreslås en ökning med 40 miljoner kronor för de statliga vägarna, 5 miljoner till kommunala och 2,5 miljoner till enskilda vägar. Sammanlagt föreslås en medelsanvisning till väghållningen med 1 958,4 miljoner kronor.

Jag vill vidare framhålla att man kan

läsa ut ur handlingarna att under åren 1963 till 1969 totalt anvisades 7 681 miljoner kronor för byggandet av vägar och gator. Det är ett ganska stort belopp, och jag tycker att några små överdrifter gjorts av herr Strandberg och främst, som vanligt, av herr Sveningsson.

Herr Sveningsson sade i början av sitt anförande att denna fråga återkommer på i stort sett samma sätt år från år, så att man skulle kunna hålla samma anförande år från år. Såvitt jag vet höll herr Sveningsson samma anförande som förra året. Ordvalet var på något ställe annorlunda, men jag kände igen »propagandafraserna» och mycket annat som herr Sveningsson drog fram.

Eftersom jag ändå är inne på vad herr Sveningsson anförde i detta sammanhang vill jag påpeka att på sidan 93 i bil. 8 till statsverkspropositionen inte bara står det som herr Sveningsson citerade, nämligen att grusvägarnas andel av det totala allmänna vägnätet på drygt tio år har minskat från cirka 90 till 57 procent, vilket ger ett mått på utvecklingstakten. Jag tycker att herr Sveningsson också skall läsa första, andra och tredje styckena i departementschefens anförande. Det ger en viss belysning av vad som verkligen skett på detta område under de gångna åren.

Inte bara herr Sveningsson utan också herr Strandberg höll i stort sett samma anförande som förra året. Då hade herr Strandberg hämtat siffrorna ur statsverkspropositionen men i år ur vägverkets petita. Siffrorna tjänade för hans del samma syfte.

Herr Strandberg sade förra året att vi för åren 1958 till 1967 i förhållande till vägplanen hade ett investeringsunderskott på detta område av exakt 1 850 miljoner kronor. Herr Strandberg hade räknat ut att det skulle ta 16 år — om man tog hänsyn till den dåtida trafikens behov — innan vi tillfredsställande skulle ha byggt om våra riksvägar och 33 år innan så skett med våra genom-

Anslagen till vägväsendet

gående länsvägar. Om investeringstakten alltså inte ökade skulle det bli på detta sätt. Herr Strandberg gav med mycket stort patos, vid det tillfället precis som nu, denna mörkblå — för att inte säga kolsvarta — framtidsvision. Det är inte alldeles säkert att det blir på så sätt. Jag brukar alltid framhålla att inga säkra och trygga kunskapsvägar leder in i framtiden. Vilka som än sitter i regering och riksdag i framtiden måste de ta hänsyn till det faktiska investeringsutrymme som kommer att finnas när de skall bestämma hur mycket som skall gå till vägar och hur mycket som skall gå till en rad andra ändamål. Det är meningslöst att spå om en så oviss framtid. Det är egentligen inte mycket att diskutera.

Även vid det tillfället fick herr Strandberg hjälp av herr Sveningsson. Han sade då att i stället för de föreslagna 610 miljonerna till vägbyggande 1967 skulle ha anslagits 1 380 miljoner kronor. Det var konstigt att herr Sveningsson inte krävde det år 1967, när det var så behjärtansvärt och behövdes så väl. Men han nöjde sig precis som herr Strandberg med att yrka bifall till en reservation som begärde utredning av frågan om låne- och avgiftsfinansiering av väg- och brobyggnader. Det är ett yrkande som man haft fyra, fem eller sex år. Frågan behandlades emellertid av riksdagen redan 1963. 1960 års vägsakkunniga hade då utrett frågan och lagt fram ett betänkande. Riksdagens ställningstagande innebar att vi i vårt land skall tillämpa principen att vägar skall byggas av det allmänna och att man inte får utta avgifter för deras begagnande. Främst framhöll man de samhällsekonomiska aspekterna. För att man skall kunna bygga avgiftsfinansierade samfärdselförbindelser måste, betonades det, kapitalmarknaden tas i anspråk, vilket ogynnsamt kan påverka andra investeringar, som kan vara lika eller ännu mer angelägna än väginvesteringar. Vi lever ju inte bara på väginvesteringar här i landet. Om man tar

ut pengarna på det ena eller andra sättet måste det väl ändå samhällsekonomiskt innebära att man gör en fördelning som går ut över något annat område. Vi har det dess bättre så här i landet att vi i regel utnyttjar våra resurser av kapital och arbetskraft nästan till det yttersta. Det är fördelningen som det är fråga om. Det är lätt att säga att man kan skaffa pengar genom att ta ut avgifter. Men vad det ytterst gäller är att fördela de resurser vi har på olika slag av investeringar.

Vi har inom utskottet, bortsett från moderata samlingspartiets representanter, ansett att vi bör hålla fast vid den princip som riksdagen en gång har gått in för. Där har vi intagit den gamla moderata hållningen.

Från centern och folkpartiet — i ett fall från de tre borgerliga partierna — har avgivits några andra reservationer. I en reservation begär herrar Torsten Bengtson och Gustafson i Göteborg att anslaget till byggande av statliga vägar skall höjas med drygt 6 miljoner kronor, alltså från 147 miljoner till 153,5 miljoner. Vi anser att en höjning med 6 miljoner ändå inte kan vara så angelägen i en budget som i sin helhet omfattar 1,9 miljard kronor. Det kan inte ha så stor betydelse om man bifaller den höjningen eller inte. Utskottet anser inte att man bör gå ifrån Kungl. Maj:ts förslag för dessa 6,3 miljoner kronor.

I reservation 2 vid punkten 4 begäres att riksdagen redan nu skall säga ifrån att man inte på något sätt får utreda frågan om statens ansvar kontra kommunernas när det gäller väghållningen. I verkligheten är det från början vägverket som har nämnt denna fråga i sina petita. Kungl. Maj:t har i statsverkspropositionen sagt att detta kan medföra konsekvenser som inte går att överblicka, men att man i alla fall skall granska problemet i kommunikationsdepartementet. Utskottsmajoriteten har ansett att vi inte skall förbjuda Kungl. Maj:t att granska frågan. När resultatet

Anslagen till vägväsendet

är klart får riksdagen ta ny ställning till frågan. Därför finns enligt vår uppfattning ingen anledning att nu bifalla den aktuella reservationen.

Med samma motiveringar som jag anfört beträffande de av mig tidigare omnämnda visionerna om framtiden anser också utskottsmajoriteten att reservation 3 inte bör bifallas. I denna reservation hemställs att Kungl. Maj:t vid kommande budgetarbete skall beräkna resurser för vägändamål av sådan omfattning att senare års ackumulerade eftersläpning såvitt rör vägbyggnad och drift undanröjes. Reservanterna anser att riksdagen bör ge detta till känna för Kungl. Maj:t. Men som jag tidigare sagt får ju riksdagen år för år ta ställning till hur stora anslag som skall ges för de ändamål det gäller.

Därmed har jag, herr talman, talat om de reservationer som föreligger, och jag skall inte gå in på herr Ferdinand Nilssons propäer. Hans ord om tätortsfolket var ju ändå ganska hjärtknipande. Vi vet att han annars hyser stor omsorg om landsbygdens folk, men nu har han alltså gått litet längre. Nu gäller det hela folket. Eftersom ett enhälligt utskott har yrkat avslag på herr Ferdinand Nilssons motion saknas anledning att diskutera denna ytterligare.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr BENGTON (cp) kort genmäle:

Herr talman! Av herr Fritz Perssons argumentering kan man få den uppfattningen att väganlagen är fullt tillräckliga och att han skulle anse det riskabelt med ytterligare medelstildelning. Men herr Persson försöker bevisa alltför mycket, ty det är inte så. Visserligen har han anfört vissa siffror om utvecklingen, men i gengäld kan man referera till andra siffror, t. ex. hur bilbeståndet under åren 1950—1966 ökat med 12 procent per år. Beträffande anslagen till vägbyggandet uppfördes i

statsverkspropositionen år 1968 640 miljoner kronor, år 1969 640,5 miljoner kronor och sedan har man kommit upp till att det skall bli 700 miljoner kronor år 1970. Dessa ökningarna står inte alls i relation till trafikutvecklingen utan innebär, som jag betonade i mitt första anförande, endast en svag ökning av anslagen.

Herr Persson berörde de 6,3 miljoner kronor som vi begärt i ytterligare ökning. Vi har helt enkelt tagit det belopp som vägverket föreslagit. Herr Perssons enda argument för avslag var såvitt jag förstår att man inte skall gå emot regeringens förslag. Därför skulle alltså inte vårt förslag kunna bifallas. Detta var hans enda skäl. Men han anförde inga argument för vad länsvägarna behöver eller inte behöver eller om vägverket har rätt eller fel med sina förslag.

Jag skulle emellertid vilja fråga herr Persson om en speciell sak som jag också frågat andra socialdemokrater om, även tidigare kommunikationsministrar. Herr Persson talade ju om principer som man borde följa. Förr hade vi den principen att bilskattemedlen skulle disponeras för vägarna. Det skulle vara intressant att få veta om denna princip fortfarande gäller. Skall bilskattemedlen gå till vägarna eller bli en ren skatt som skall användas även till andra ändamål?

Herr talman! Vi kanske kan få något svar på den frågan i dag eftersom herr Persson var så intresserad av principer.

Herr SVENINGSSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill börja med att understryka herr Bengtsons fråga: Skall bilskatterna gå till vägarna eller inte? Vart har den höjda bilskatten tagit vägen?

Det blev enligt uppgifter förra året för innevarande budgetår 630 miljoner över på bilskatten, och för kommande budgetår beräknas överskottet bli cirka

Anslagen till vägväsendet

550 miljoner. Bilisterna har inte fått ut något av bilskattehöjningen.

Herr Persson tyckte att jag kunde nöjt mig med att hänvisa till de anföranden jag hållit tidigare. Ja, till viss del, men jag vill nog säga till herr Persson, att även hans uttalanden i denna debatt är lika entoniga som de alltid varit. De tre motioner som i år är redovisade på denna punkt i utskottets utlåtande har jag dessutom inte tidigare haft att försvara här.

Det går bra att säga som herr Persson gör: Varför har ni inte föreslagit höjda anslag? En annan talare har redan givit svar. När budgetläget är så ansträngt att man måste låna pengar om det skall bli högre anslag, då är det mycket svårt för oppositionen. Det är regeringen som skall dra upp riktlinjerna och tilldela vägarna skäliga anslag.

Herr Persson tycker att det är väl ställt med väganlagen. För att styrka detta räknar han samman väganlagen för en lång tid, då verkar det som om det skulle bli litet bättre. Jag vill nog fråga herr Persson: Menar herr Persson att de små anslagshöjningar som förekommit i år kommer att märkas i form av bättre vägar? Jag tror inte det.

Det var en sak jag väjdade riktigt bestämt om att få svar på här. På sidan 14 i utlåtandet säger utskottet att en tredjedel av de vägar som går under beteckningen övriga länsvägar skulle vara kvalitetsgraderade, på så sätt att de är undersökta och att det finns något material om i vilket tillstånd de befinner sig. Har herr Persson något sådant material? Redovisa i så fall något av innehållet här i denna debatt. Erkänn annars att det är ett vilseledande uttalande, taget ur tomma luften. Jag har för min del inte kunnat finna att utskottets uttalande är på något sätt sakligt motiverat.

Jag vill sluta min replik med att säga att herr Persson är så trogen när det gäller att försvara regeringens väganlag, att jag ganska starkt misstänker

att om regeringen skulle ta alla vägpengarna något år till ett annat ändamål än vägarna, skulle nog herr Persson finna en form för att försvara även ett sådant handlande.

Herr STRANDBERG (m):

Herr talman! Får jag säga till herr Fritz Persson att om jag den 3 april föregående år sade kloka ord, tycker jag att jag kan få upprepa dessa kloka ord även i april månad 1969.

Men, herr Persson, man smiter inte ifrån problematiken genom att ge sig på att analysera min siffermetodik från april förra året, som jag delvis använde också i dag. En vanlig enkel matematisk operation ger ändå ett klart resultat. Om man bygger om våra genomgående länsvägar till en längd av 200 kilometer per år — det är vad man gjort i ett par års tid — och om man har ett ombyggnadsbehov av 6 950 kilometer enligt statsrådets egna siffror i föregående års statsverksproposition — räkna då med papper och penna, herr Persson, så finner nog även herr Persson att vi kommer fram till 33 år. Så enkelt var det.

Det går inte heller att skoja bort siffran 1 850 miljoner kronor i underskott, som han tog från mitt anförande för ett år sedan. Herr Persson har glömt bort vad jag sade på den punkten, nämligen att om man räknar de investeringar som är gjorda inklusive beredskapsmedel för den första tioårsperioden enligt nu gällande vägplaner, får man med utnyttjande av väg- och vattenbyggnadsstyrelsens egen indexsiffra fram exakt de siffror jag nämnde förra året. Jag erkände att man självfallet kan göra vissa rationaliseringsvinster, men jag tror inte att de uppgår till lika stora summor som de underskott vi de facto har, och detta alltså med indexkorrigerade värden.

När man kommer in på frågan om den framtida finansieringsprincipen

Anslagen till vägväsendet

måste herr Persson förstå att vi också inser att det alltid måste ske en samhällsekonomisk bedömning. En sak glömmmer herrarna tydligen totalt bort i sammanhanget, nämligen att det kan vara ekonomiskt klokt med en vettig investering som kan bli räntabel. Det kan inte vara någon räntabilitet när nyttotrafiken praktiskt taget står stilla i våra tätorter. Men det är en fråga, herr Persson, som vi inte skall diskutera i dag. Vi skall ju senare återkomma till hela trafikpolitiken, och då får vi också tillfälle att diskutera den saken.

Herr **PERSSON, FRITZ**, (s):

Herr talman! Herr Bengtson anser att det inte gör någonting om man höjer Kungl. Maj:ts förslag med 6,3 miljoner. Självfallet skulle det inte innebära någon katastrof. Men herr Bengtson sade också att jag ville vara så regeringstrogen att jag inte kunde gå med på denna höjning. Det är egentligen sant. Jag instämmer med herr Bengtson att man bör vara så regeringstrogen när man anser att en höjning inte skulle leda till några resultat av betydelse. Varför skall man för 6,3 miljoner ändra en budget på nära två miljarder? Det är väl ingen mening med det. Det borde man kunna låta bli även om man inte är regeringstrogen. Från ett håll har det sagts att den statsverksproposition som lades fram i år var mycket moderat. Från annat håll, t. ex. Dagens Nyheter, har det sagts att det var en mycket oförarglig budget. Men på punkt efter punkt är man tydligen förargad över den och kräver ökade anslag, vilket inte riktigt överensstämmer med logikens lagar.

Sedan talade herr Bengtson om automobilskattemedelsfonden. Ja, i den finns kanske 500—600 miljoner kronor. Eftersom det är en fond är det väl meningen att den skall utgöra en buffert om någonting inträffar. Dessa pengar räcker ju inte länge för väghållningens behov. Det säger de siffror jag tidigare har lämnat.

Herr Sveningsson anför att det på sidan 14 i utlåtandet finns uppgifter som han inte känner till och inte tror att vi har någon grund för. Vi har emellertid fått dem från vägverket. Själva kan vi ju inte ta reda på allting. Om herr Sveningsson har fått andra uppgifter från vägverket kan ju inte utskottet lastas för det. De uppgifter vårt sekretariat har inhämtat och som vi har redovisat på sidan 14 i utskottsutlåtandet tror jag är riktiga.

Herr Strandberg tillstod att det kan finnas en rationaliseringseffekt — även om han inte var helt tvärsäker — som innebär att man kanske i framtiden inte behöver anslå lika mycket pengar som man annars skulle behöva göra. Ja, visst måste vi räkna med en viss rationaliseringseffekt. Herr Strandberg sade att han inte visste hur stor den kunde vara, men han trodde inte att enbart den räckte till. Här hade han redan modifierat sina tidigare kategoriska uppgifter. Det är, som jag sade förut, bara att gratulera honom om han kan lägga fram prognoser för vägbyggandet i det ena avseendet för 16 år och i det andra avseendet för 33 år framåt. Det tror jag ingen kan göra, ty så mycket vet vi inte om framtiden.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr **SVENINGSSON** (m):

Herr talman! Det finns nog litet mer pengar i bilskattemedelsfonden än vad herr Fritz Persson uppger. Han nämnde 500 å 600 miljoner, men i utskottets material finns uppgifter om att det är 800 miljoner kronor. Det är beräknat att det skall bli 630 miljoner kronor mer än som förbrukas innevarande budgetår och 550 miljoner kronor för nästa budgetår. Med dessa belopp sammanlagt blir det en betydande fondbildning som inte kommit vägarna till godo.

Sedan vill jag bara säga några ord om uttalandet på sid. 14 i utlåtandet, där det står att en tredjedel av »övrige

Anslagen till vägväsendet

länsvägar» skulle ha varit föremål för kvalitetsbedömning. Denna uppgift byggs alltså på ett uttalande från vägverket. Man har således inte haft tillgång till något material från vägverket som anger vad undersökningen innehåller. Jag anser därför att uppgiften är felaktig. Jag skall inte till kammarens protokoll föredra det material som jag fått från vägverket, men herr Persson kan efter debatten få ta del av det; det visar raka motsatsen. Det hade varit rimligt och skäligt att utskottet, när det fick denna uppgift, också hade begärt att få ta del av undersökningen, så att man hade haft något mer att säga här i debatten än att bara hänvisa till denna uppgift från vägverket.

Herr BENGTON (cp):

Herr talman! En av de centrala frågorna i denna debatt blev inte besvarad av herr Persson. Om detta berodde på ett missförstånd vill jag gärna ge honom tillfälle att rätta till det. Frågan gäller: Skall automobilskattemedelsfondens pengar användas till vägarna? Herr Persson tog upp vissa resonemang om siffror och dylikt. För att undvika missförstånd skall jag inte nämna några siffror utan bara ställa den centrala frågan: Är avsikten att dessa pengar skall användas för bilismen?

Herr Persson erkände ärligt att han inte kunde gå med på de 6,3 miljonerna på grund av att förslaget inte kom från regeringen. Det var en enkel och lätt förklaring för herr Perssons del. Han sade vidare att dessa pengar inte kunde leda till något resultat. Det är ju ett underkännande av vägverkets beräkningar. Det är vägverket som föreslagit beloppet, och det är vägverkets siffror vi har tagit upp i centermotionerna. Jag vill för min del inte underkänna vägverkets uppskattningar så totalt. Tvärtom har vi starkare grund för vårt förslag än vad herr Persson har.

Herr STRANDBERG (m):

Herr talman! Jag tänker inte släppa herr Fritz Persson i den här debatten med mindre än att jag har fått tala om ytterligare en sak.

Jag har tidigare sagt att om man utgår från väg- och vattenbyggnadsstyrelsens vägindex kommer man fram till en siffra som visar på ett underskott på inte mindre än 1 850 miljoner kronor. Ur första kammarens protokoll från onsdagen den 3 april 1968 vill jag läsa några rader, så att herr Perssons påståenden blir vederlagda: »Det kan självfallet göras gällande att det har ägt rum rationaliseringar under tiden och att de vinster som därigenom gjorts borde ingå i kalkylen. Jag har inte kunnat få någon statistik som visar hur stora vinsterna har varit, men det torde vara uppenbart att rationaliseringsvinsterna endast i ringa mån kan täcka ett belopp som motsvarar den av mig angivna korrigeringen.» Det var vad jag sade förra året, och det är vad jag åberopat i dag.

Eftersom herr Persson ännu en gång erinrat om vad vi sade för ett år sedan, får jag väl sluta denna debatt med att upprepa vad jag sade till herr Persson för ett år sedan. Herr Fritz Persson och hans meningsfränder anvisar icke några nya vägar till nya vägar, vilket däremot moderata samlingspartiet gör.

Herr PERSSON, FRITZ, (s):

Herr talman! Såvitt jag vet har riksdagen beslutat att vi skall ha en specialbudget. Automobilskattemedelsfonden finns ju där. Riksdagen kan naturligtvis besluta att den skall avskaffas, om man kommer fram till att den inte bör finnas längre. För min personliga del anser jag att man alltid måste ta hänsyn till de investeringsbehov som föreligger och jag tror att det vore lika bra att inte ha något slags specialbudgeter.

Sedan gjorde herr Sveningsson ett uttalande som jag blev förvånad över. Men när herr Sveningsson verkligen att vi

Anslagen till vägväsendet

som sitter i statsutskottet inte skall lita på de uppgifter vi får från ledningarna för de statliga verken? Menar han att vi skall införskaffa allt det material som finns hos verken och gå igenom det innan vi vågar skriva någonting? Vi har fått uppgifter från ledningen för vägverket och skrivit vårt utlåtande på basis av dem. Vi har inte ansett oss ha någon anledning betvivla uppgifternas riktighet. Vi kan inte göra på något annat sätt och det tror jag inte något annat utskott heller kan.

Jag skall inte längre diskutera med herr Strandberg om hans siffror. Jag tittade på dem förra året. Det är klart att de kan vara matematiskt riktiga. Herr Strandberg har ändå nu på nytt varit inne på rationaliseringseffekten, och jag undrar om man med matematiska formler kan beräkna utvecklingen på detta eller på något annat område av samhällslivet 16 respektive 33 år framåt. Jag vill se den som kan göra det.

Jag har sett så många prognoser som gjordes t. ex. under kriget om samhällsutvecklingen efter kriget — ta jordbruket, ta bostadsbyggandet eller ta nästan vilket område som helst — och som har slagit alldeles slint. Och ändå har det varit minst lika prominenta samhällsvetare som herr Strandberg som gjort dessa prognoser.

Herr SVENINGSSON (m):

Herr talman! Jag har inte på något sätt begärt att statsutskottet, när det behandlar vägärendena, skall gå igenom hela det material som statens vägverk har. Men eftersom det här gäller en så viktig punkt och eftersom både vi och herr Persson vet i vilket tillstånd dessa övriga länsvägar befinner sig, hade det varit skäligen och rimligt att man haft tillgång till något material som visat vad denna undersökning och vad denna kvalitetsgradering innehåller. Men såvitt jag förstår har det inte förekommit någon kvalitetsgradering, ty vägarna är

i så dåligt skick att man inte vill göra någon undersökning av dem — detta är det verkliga förhållandet, och det överensstämmer med det material som jag har fått från vägverket och vars riktighet jag inte har någon anledning att betvivla.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr förste vice talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje moment av utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan, varvid dock vissa moment komme att sammanföras.

På gjord proposition bifölls utskottets hemställan i *mom. 1*.

Med avseende å *mom. 2*, fortsatte herr förste vice talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Ivar Johansson m. fl. vid punkten avgivna, med 1 betecknade reservationen.

Därefter gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Bengtson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 6 punkten 4 *mom. 2*, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Ivar Johansson m. fl. vid punkten avgivna, med 1 betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en

hörjan omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstade för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Bengtson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 90;
Nej — 43.

Vidare gjordes enligt de rörande *mom. 3* förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till motionerna I: 315 och II: 358; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Därpå bifölls på gjord proposition utskottets hemställan i *mom. 4*.

Ytterligare gjordes i fråga om vardera *mom. 5 och 6* enligt framställda yrkanden propositioner, dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till motionerna I: 316 och II: 359 i motsvarande del; och förklarades propositionerna på bifall till utskottets hemställanden oförändrade vara med övervägande ja besvarade.

På gjord proposition bifölls därefter utskottets hemställan i *mom. 7*.

I fråga om *mom. 8*, anförde vidare herr förste vice talmannen, hade yrkats dels bifall till utskottets hemställan, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr *Virgin m. fl.* vid punkten avgivna, med 2 betecknade reservationen.

Sedermera gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets

Anslagen till vägväsendet hemställen vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Bengtson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 6 punkten 4 *mom. 8*, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr *Virgin m. fl.* vid punkten avgivna, med 2 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstade för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Bengtson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 71;
Nej — 63.

Härefter gjorde herr förste vice talmannen i enlighet med de rörande *mom. 9* förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr *Ivar Johansson m. fl.* vid punkten avgivna, med 3 betecknade reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Bengtson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Anslagen till vägväsendet

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 6 punkten 4 mom. 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Ivar Johansson m. fl. vid punkten avgivna, med 3 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Bengtson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 92;

Nej — 41.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

På gjord proposition bifölls därpå vad utskottet i mom. 10—16 hemställt.

Vidkommande mom. 17, yttrade nu herr förste vice talmannen, hade yrkats dels bifall till utskottets hemställan, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr *Virgin* m. fl. vid punkten avgivna, med 4 betecknade reservationen.

Härpå gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Strandberg* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 6 punkten 4 mom. 17, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr *Virgin* m. fl. vid punkten avgivna, med 4 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Strandberg* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 103;

Nej — 26.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Därefter bifölls på gjord proposition vad utskottet hemställt i mom. 18—20.

Ytterligare gjorde herr förste vice talmannen enligt de avseende mom. 21 framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på bifall till motionerna I: 316 och II: 359, såvitt nu vore i fråga; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Nilsson, Ferdinand*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 6 punkten 4 mom. 21, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles motionerna I: 316 och II: 359, såvitt nu är i fråga.

Sedan denna voteringsproposition änyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Nilsson, Ferdinand*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 116;
Nej — 13.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Slutligen bifölls på gjord proposition vad utskottet hemställt i *mom.* 22—28.

Punkten 5

Anslag till statens trafiksäkerhetsverk

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Statens trafiksäkerhetsverk: Förvaltningskostnader för budgetåret 1969/70 anvisa ett förslagsanslag av 7 970 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat

dels de likalydande motionerna I: 196, av herr *Bengtson m. fl.*, och II: 219, av fru *Nettelbrandt m. fl.*, i vad avsåge hemställan att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en utredning beträffande trafiksäkerheten, syftande till i första hand en sänkning av olycksfrekvensen med 50 procent fram till mitten av 1970-talet på i motionerna angivna grunder,

dels de likalydande motionerna I: 618, av herr *Palm*, och II: 702, av herr *Lindahl*, vari yrkats, att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla, att organisationen och planeringen av det fortsatta trafiksäkerhetsarbetet måtte bli va föremål för utredning med beaktande av de synpunkter som anförts i motionerna,

Anslag till statens trafiksäkerhetsverk dels ock motionen II: 682, av herr *Bengtsson* i Landskrona och herr *Björk* i Påarp.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på återopade grunder hemställt,

1. att riksdagen måtte till Statens trafiksäkerhetsverk: Förvaltningskostnader för budgetåret 1969/70 anvisa ett förslagsanslag av 7 970 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen,

2. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 196 och II: 219, i vad de avsåge utredning rörande trafiksäkerheten,

3. att riksdagen måtte avslå motionen II: 682,

4. att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 618 och II: 702 som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad utskottet i punkten anfört beträffande de i motionerna upptagna frågorna.

Reservation hade anförts, beträffande utredning rörande trafiksäkerheten, av herrar *Ivar Johansson* (cp), *Bengtson* (cp), *Eric Peterson* (fp), *Nils Persson* (fp), *Lindblad* (fp), *Gustafson* i Göteborg (fp), *Mattsson* (cp), *Enskog* (fp), *Antonsson* (cp) och *Dahlgren* (cp), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 2 hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 196 och II: 219, såvitt nu vore i fråga, som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad reservanternas anfört om utredning rörande trafiksäkerheten.

Herr PETERSON, ERIC, (fp):

Herr talman! Punkten 5 i föreliggande utlåtande gäller trafiksäkerhetsverket, ett verk som omfattas med intresse och förväntningar.

Stora ansträngningar har under de senaste åren gjorts för att minska trafikolyckorna. Trots detta måste man

Anslag till statens trafiksäkerhetsverk

konstatera att olycksfrekvensen förblivit i stort sett oförändrad. Trafikolyckorna åstadkommer stora skador. Betydligt mer än 1 000 personer omkommer varje år i trafiken och mer än 20 000 skadas. Många av dessa skadade blir aldrig återställda. De människoliv som trafikolyckorna skördar och det lidande de förorsakar kan inte värderas med materiella mått.

Olyckorna ger också upphov till mycket stora ekonomiska förluster. Man har beräknat omfattningen av produktionsbortfall, sjukvårdskostnader och andra materiella kostnader till 2 miljarder kronor per år.

Om antalet trafikolyckor skall kunna nedbringas måste åtgärder av skilda slag vidtas; säkrare fordon, bättre utbildade förare, högre standard på vägarna måste åstadkommas.

Trafikövervakningen har visat sig vara mycket effektiv och måste därför komma till användning i större utsträckning. Brister när det gäller att övervaka efterlevnaden av trafikreglerna kan få demoraliserande verkan.

Målsättningen för trafiksäkerhetsarbetet måste vara att nedbringa antalet dödade och svårt skadade. De humanitära motiven måste vara grundläggande, men även tungt vägande ekonomiska skäl kan anföras. Pengar som anvisas för trafiksäkerhetsfrämjande åtgärder ger god avkastning genom att de förluster som trafikolyckorna åsamkar samhället minskar.

En utredning av här berörda frågor bör därför komma till stånd. En parlamentariskt sammansatt utredning skulle enligt reservanterna mera obundet än ett antal experter kunna rekommendera de lämpligaste åtgärderna. Den skulle kunna skapa en bättre kommunikation mellan å ena sidan den allmänhet som kan sitta inne med många kloka synpunkter i fråga om trafiken och å andra sidan myndigheterna. Med det sagda vill jag, herr talman, ingalunda undervärdera experterna, men det bör framhållas att en parlamenta-

risk utredning ju inte arbetar utan experter. Parlamentarikerna i en utredning tillkallar expertis. Vi tror emellertid att en parlamentarisk utredning har större möjligheter att få kontakt med den bredare allmänheten än en expertutredning har.

Jag yrkar med det anförda, herr talman, bifall till reservationen, i vilken föreslås att en parlamentarisk utredning skall tillsättas för denna fråga.

Herr BERGLUND (s):

Herr talman! I det aktuella utskottsutlåtandet behandlas under punkt 5 en motion med hemställan om utredning rörande organisationen och planeringen av det fortsatta trafiksäkerhetsarbetet. I motionen diskuteras bland annat förhållandet mellan NTF och statens trafiksäkerhetsverk. Utskottet har med en mildare skrivning tillstyrkt motionsyrkandet — ja, skrivningen har blivit så litet förpliktande att den rimligtvis inte kan föranleda någon allvarligare erinran.

I motionen behandlas några konkreta frågor om NTF:s verksamhet, vilket föranleder mig att lämna kammarens ledamöter några kompletterande upplysningar. Som exempel på dualism mellan NTF och statens trafiksäkerhetsverk nämns frågan om trafikinformation för att förebygga olyckor bland förskolebarnen. Jag vill bara framhålla att den i motionen nämnda utredningen om denna fråga som redovisats i trafiksäkerhetsverkets arbetsprogram skall utföras av NTF enligt överenskommelse mellan verket och NTF. Som exempel på dualism var sålunda denna fråga illa vald.

I motionen, där för övrigt enskilda medarbetare i NTF får en i sammanhanget svärnotiverad vänlig klapp på axeln, karakteriseras NTF såsom ett affärsdrivande företag. Härmed torde motionärerna åsyfta det faktum att NTF för sitt informationsmaterial i begränsad utsträckning tar ut en ersättning, som hittills inte i något fall täckt pro-

duktionskostnaderna. NTF:s motiv härför är dels att trafiksäkerhetsarbetet som helhet därigenom tillförs ekonomiska resurser som möjliggör ökad bredd och större slagkraft, dels ock att erfarenheten visat att t. ex. en trycksak som kostar mottagaren något får bättre effekt än en gratisbroschyr, vilken av mottagaren behandlas som det mesta av det reklammaterial som översvämmar våra brevlådor, dvs. vidarebefordras till papperskorgen. För övrigt har NTF i några tidigare statsverkspropositioner uppmanats att söka öka sina inkomster.

Motionen aktualiserar emellertid också den principiella frågan om statsmakternas informationsverksamhet och därmed samhällets engagemang i opinionsbildningen. Statsmakternas aktiva informationsverksamhet är av sent datum. Det första trevande försöket gjordes väl i fråga om deklaramoralen. Som andra exempel kan man nämna socialstyrelsens engagemang för hälsovårdsupplysning och den i dagarna aktuella informationen kring narkotika-problemet.

På trafiksäkerhetsområdet har NTF alltsedan år 1934 erhållit statsbidrag för informationsverksamheten. Inför högertrafikomläggningen diskuterades upplysning och information ingående, och jag vill erinra om att utredningen beträffande denna fråga — den Hallska — utgick från att NTF skulle ombesörja informationsverksamheten. Så blev emellertid endast delvis fallet. Efter överläggningar mellan högertrafikkommissionen och NTF överenskoms nämligen att en viss arbetsfördelning skulle göras så att den statliga kommissionen skulle svara för den information som direkt hänförde sig till trafikomläggningen, medan NTF skulle svara för ökade insatser i fråga om den allmänna trafiksäkerhetsinformationen. Det statliga engagemanget genom högertrafikkommissionen har direkt fortsatt av trafiksäkerhetsverket och överläggningarna mellan verket och NTF om en viss arbetsfördelning har också fortsatt och

Anslag till statens trafiksäkerhetsverk pågår kontinuerligt. Resultaten av överläggningarna redovisas i halvårsplaner, som även omfattar andra myndigheters och organisationers insatser.

Motionärerna är emellertid inte tillfreds härmed utan efterlyser ytterligare samordning. Vad som föranlett motionärernas missnöje är svårt att utläsa ur motionerna, men möjligen föresvävar det dem att det inte är lämpligt att samhället direkt genom en myndighet engagerar sig i en verksamhet som också bedrivs av en ideell organisation med statsbidrag. Men detta förhållande är ingalunda något unikt för trafiksäkerheten. Man behöver inte bläddra många sidor i statsverkspropositionen för att hitta fall där statliga myndigheter och frivilliga organisationer med statsbidrag arbetar så att säga på gemensam front. Till information om Sverige i utlandet utgår närmare 10 miljoner kronor, som fördelas på myndigheter, halvstatliga organ och föreningar. Försvarsmakten har direkt anslag för försvarsupplysning samtidigt som frivilliga organisationer får bidrag med närmare 12 miljoner kronor. Antitobakspropaganda bedrivs direkt av socialstyrelsen samtidigt som Nationalföreningen för upplysning om tobakens skadeverkningar har statsbidrag.

Att trafiksäkerhetsupplysning bedrivs av ideella organisationer är heller inget enastående för Sverige. NTF har motsvarigheter i övriga västeuropeiska länder och i USA. Den aktuella frågeställningen debatteras för närvarande mycket livligt just i USA, där de federala myndigheterna kraftigt ökat sina insatser för trafiksäkerheten de senaste åren. I debatten i USA framhålles dock allmänt att man på trafiksäkerhetsområdet aldrig kan undvara de mycket stora insatser för opinionsbildningen som göres i första hand av National Safety Council och dess organ i delstaterna och i städer och kommuner.

På trafiksäkerhetsområdet kommer det alltid att behövas en folkrörelse med bred förankring som kontaktorgan i bå-

Anslag till statens trafiksäkerhetsverk

da riktningarna mellan myndigheterna och allmänheten. Denna folkrörelse i Sverige är NTF. Det statliga stödet, som omfattar ungefär en tredjedel av NTF:s budget, måste ses som en hjälp till finansiering av en ideell organisationsverksamhet. Den får lika litet ses som en möjlighet för staten att styra opinionsbildningen som presstödet när det gäller statens möjlighet att lägga sig i vad tidningarna skriver. Har utskottet med sitt uttalande om samordning haft tankar i den riktningen måste jag bestämt protestera.

Herr STRANDBERG (m):

Herr talman! Jag var inte beredd på att det skulle göras några inlägg på denna punkt, men jag kan delvis förstå att så blev fallet. Jag vill endast, för att herr Berglund skall känna till förhistorien, tala om följande.

Under den allmänna motionstiden i januari förra året väckte jag en motion, som gick ut på att få till stånd en översyn av samarbetet mellan NTF och trafiksäkerhetsverket. Denna motion avstyrktes av statsutskottets fjärde avdelning. Jag hade vid punkten i fråga fogat en blank reservation. Det förhållandet att reservationen var blank berodde på att under den tid vi behandlade detta ärende i statsutskottet för ett år sedan sändes ut en kommuniké, undertecknad av trafikgeneralen herr Sköld och NTF-chefen herr Berglund, som lovade att de verkligen skulle samarbeta. I den situationen vidhöll jag inte mitt krav utan hoppades att samarbetet skulle bli bättre.

Jag studerade med intresse kring årsskiftet de försök som pågår i trafiksäkerhetsverkets regi och den uppläggning av verksamheten som vi kunde ta del av. Sedan jag förstått att en bättre samordning kommit till stånd och att NTF bättre än tidigare knöts till trafiksäkerhetsarbetet — den bedömningen gjorde jag — avstod jag i år från att ta upp denna motion. Den togs i stället upp av herr Berglunds egna partikam-

rater, bl. a. herr Lindahl i andra kammaren. I det läget var utskottet fullt på det klara med att det är en motion från rätt håll — i år skall den bifallas. Så är situationen.

Herr PERSSON, FRITZ, (s):

Herr talman! Vi har i utskottet när det gäller frågor om trafiksäkerheten ingen annan mening än den herr Peterson givit till känna. Det är klart att vi vill stödja all verksamhet som kan gagna trafiksäkerheten. Men vi har inte ansett det nödvändigt att nu tillsätta en parlamentarisk utredning för att klara av den saken. Det är möjligt att det en gång blir lämpligt med en översyn av den verksamhet som pågår, men nu har vi inte funnit någon särskild anledning till en sådan. Som vi anfört i vårt utskottsutlåtande är det bland annat därför att trafiksäkerhetsverket som ett led i samordningen av detta arbete har tagit initiativet till bildande av en planeringsnämnd med representanter för ett tiotal myndigheter och organ. Det är ju inte bara experter som ingår i denna nämnd utan bl. a. också representanter för landstingen och kommunförbunden.

Denna nämnd har ett program som omfattar elva olika arbetsområden. Det »avser åtgärder med sikte på trafikanten, fordonet och vägen (gatan) samt berör vidare rättsregler av olika slag, trafikövervakning och trafikdirigering samt beredskap för att ta hand om dem som skadas i trafiken jämte undersökning, forskning m. m.».

Vi fick det intrycket när vi hörde generaldirektören i trafiksäkerhetsverket, att det pågår ett mycket intensivt arbete för att få i gång en verksamhet som på allt sätt gagnar trafiksäkerheten. Då menar vi att det bara skulle försena arbetet om man tillsatte en parlamentarisk utredning, bestående av riksdagsmän, kommunalmän och några andra som åtminstone från början inte begriper så mycket av detta utan först måste lyssna rätt länge på experterna. Vi kunde därför inte gå med på att nu

skriva till Kungl. Maj:t om en sådan utredning.

Beträffande en fråga som herr Berglund tog upp vill jag säga, att det också är därför att vi vill att alla resurser skall användas så effektivt och rationellt som möjligt som vi menar att Kungl. Maj:t bör göra en översyn på det område han särskilt berörde. Vi har skrivit: »Utskottet anser därför det av motionärerna aktualiserade spörsmålet i en eller annan form böra prövas av Kungl. Maj:t» och att Kungl. Maj:t bör framlägga förslag. Det innebär ingenting annat än att en ingående prövning här skall ske. Om en ytterligare samordning kan ge bättre resultat och göra detta arbete effektivare, är det klart att vi är angelägna om att stödja en sådan ytterligare samordning.

Med detta ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag på denna punkt.

Herr PETERSON, ERIC, (fp):

Herr talman! Jag förklarade i mitt första anförande vad som skulle vara fördelarna med en parlamentarisk utredning, och jag har ingen anledning upprepa detta nu utan ber, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr förste vice talmanen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner beträffande utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan komme att framställas först särskilt angående mom. 1, därefter särskilt rörande mom. 2 samt vidare särskilt avseende mom. 3 och 4.

På gjord proposition bifölls utskottets hemställan i mom. 1.

Därefter gjorde herr förste vice talmanen enligt de beträffande mom. 2 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmanen, efter

Anslag till trafiksäkerhetsforskning

att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Peterson, Eric, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 6 punkten 5 mom. 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmanen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstade för ja-propositionen.

Då emellertid herr Peterson, Eric, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 90;

Nej — 36.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Sedermera bifölls på gjord proposition vad utskottet i mom. 3 och 4 hemställt.

Punkten 6

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 7

Anslag till trafiksäkerhetsforskning

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Trafiksäkerhetsforskning för budgetåret 1969/70 anvisa ett reservationsanslag av 3 000 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen.

Anslag till trafiksäkerhetsforskning

I detta sammanhang hade utskottet behandlat

dels de likalydande motionerna I: 196, av herr *Bengtson m. fl.*, och II: 219, av fru *Nettelbrandt m. fl.*, i vad avsåge hemställan att riksdagen måtte till Trafiksäkerhetsforskning för budgetåret 1969/70 anvisa ett reservationsanslag av 3 994 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen,

dels ock de likalydande motionerna I: 626, av herr *Strandberg*, och II: 719, av fru *Sundberg m. fl.*, vari yrkats, att riksdagen skulle besluta att till Trafiksäkerhetsforskning för budgetåret 1969/70 anvisa ett i förhållande till departementschefens förslag med 400 000 kronor förhöjt reservationsanslag av 3 400 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 196 och II: 219, nämnda motioner i vad de avsåge medelsanvisningen, samt I: 626 och II: 719 till Trafiksäkerhetsforskning för budgetåret 1969/70 anvisa ett reservationsanslag av 3 000 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen.

Vid punkten hade reservation avgivits, beträffande medelsanvisningen, av herrar *Virgin* (m), *Ivar Johansson* (cp), *Bengtson* (cp), *Eric Peterson* (fp), *Strandberg* (m), *Nils Persson* (fp), *Lindblad* (fp), *Bohman* (m), *Gustafson* i Göteborg (fp), *Mattsson* (cp), *Enskog* (fp), *Antonsson* (cp), *Cassel* (m) och *Dahlgren* (cp), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 626 och II: 719 samt med bifall till motionerna I: 196 och II: 219, nämnda motioner i vad de avsåge medelsanvisningen, till Trafiksäkerhetsforskning för budgetåret 1969/70 anvi-

sa ett reservationsanslag av 3 994 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen.

Herr **PETERSON, ERIC**, (fp):

Herr talman! Punkten 7 behandlar trafiksäkerhetsforskning och medelsanvisningen till densamma. Forskningen är här, som på många andra områden, av grundläggande betydelse. I sina *petita* framhåller trafiksäkerhetsrådet att tillgången på kvalificerade forskare skulle göra det möjligt att redan under innevarande budgetår genomföra ett forskningsprogram av minst den omfattning som planeras för nästa budgetår. Under innevarande år har man tvingats tillgripa en långtgående prioritering av forskningsobjekt. Man måste avstå från att få ett flertal värdefulla undersökningar genomförda, t. ex. undersökningar av ljusinställningsapparaters tillförlitlighet, fortsatta studier av vissa strålkastares funktion och undersökning av bilisters beteende i förhållande till trafiksystemets utformning.

Med hänsyn till de stora förluster som trafikolyckorna förorsakar, kan en ökad satsning på detta område vara mycket lönsam. Det är beklagligt, herr talman, att vi är i den situationen.

Med dessa ord yrkar jag i korthet, herr talman, bifall till reservationen vid punkten 7.

Herr **LUNDSTRÖM** (fp):

Herr talman! Egentligen är det ett ganska egendomligt resonemang statsutskottet för, när man går att försvara regeringens njugghet med anslagsmedel till trafiksäkerhetsforskning. Visserligen finner utskottet, i likhet med motionärerna, det angeläget att trafiksäkerhetsområdet ges ökade resurser för sin betydelsefulla verksamhet. Men samtidigt förklarar sig utskottet tillfreds med att forskningsanslagen för nästa budgetår höjs med endast 125 000 kronor. Det skall ses mot bakgrunden av att rådet begärt en höjning med 1 119 000

kronor. Så tillägger utskottet: »Den av Kungl. Maj:t föreslagna medelstillelningen bör dock möjliggöra en viss ökning av forskningsinsatserna på trafiksäkerhetens område.»

Tillåt mig erinra om att forskningsanslaget till statens trafiksäkerhetsråd för budgetåret 1968/69 utgör 2 211 000 kronor. Den ökning utskottet tillstyrker utgör cirka 5,5 procent av den summan.

Konsumentprisindex steg under 1968 med drygt 2 procent, och finansministern hoppas på en liknande utveckling för 1969. Detta betyder med andra ord att det anslag på 2 211 000 kronor, som i följd beviljades efter Kungl. Maj:ts beräkning på hösten 1967 för nu löpande budgetperiod, torde vara avsevärt naggat i kanten genom penningvärdets försämring, när innevarande budgetår går ut. Det är då det nya anslaget skall börja användas, och innan det nya budgetåret är slut 1970, torde inflationen ha tagit resten av de 5,5 procent varmed anslaget räknats upp. Om till äventyrs någonting skulle återstå, lär det knappast räcka till någon ökning av forskningsinsatserna värd att över huvud taget nämna. I realiteten är anslaget, vad köpkraften angår, praktiskt taget oförändrat från innevarande år till nästa budgetår. Jag finner det ytterligt märkligt att inte utskottet har fattat detta, utan tror att man skall kunna öka forskningsinsatserna med ett praktiskt taget oförändrat anslag.

Utskottets tillfredsställelse grundas vidare på att trafiksäkerhetsverket bildat en planeringsnämnd som arbetar bl. a. med forskning och i ett arbetsprogram redovisat en del åtgärder som avses att genomföras eller initieras före den 30 juni 1970. Vad denna planeringsnämnd åstadkommit är en kompilation av det de samverkande organen själva har uppgivit sig ämna göra. Trafiksäkerhetsverket har alltså framlagt sina planer, väginstitutet sina, trafiksäkerhetsrådet sina osv. Denna uppräknings för inte forskningen framåt, den priori-

Anslag till trafiksäkerhetsforskning
terar ingenting och kan därför inte på något sätt kompensera den bristande ökning av forskningsinsatserna som det låga anslaget till trafiksäkerhetsrådet ovillkorligen kommer att medföra.

Utskottet erinrar också om att transportforskningsutredningens förslag om ett forskningsinstitut medför att ett sådant så småningom kommer till stånd. När det sker och när institutet kan komma i verksamhet samt trafiksäkerhetsforskningen kan tas in och ges erforderliga resurser, det är för närvarande oklart. Tills vidare kan således inte heller det förslaget förbättra läget på trafiksäkerhetsforskningens område.

Mot bakgrunden av allt detta kan man fråga sig om den socialdemokratiska majoriteten nu avser att trafikforskningen i stort skall ligga i träda tills transportforskningsinstitutet blir klart. Den politik som har inletts tyder på något sådant och kan medföra mycket besvärande följder.

I reservationen anförs att det nya anslaget inte torde kunna sysselsätta befintlig forskningskapacitet. Det är så sant som det är sagt. Denna forskning bedrivs nämligen endast till viss del i trafiksäkerhetsrådets egen regi, men i stor utsträckning också av fria forskare vid universitet, högskolor, sjukhus osv.

När statens trafiksäkerhetsråd började sin verksamhet var tillgången på forskare mycket knapp för att inte säga obefintlig, och den var obetydlig under ganska lång tid. Undan för undan har emellertid intresse och erfarenhet av dessa forskningsuppgifter vuxit så att tillgången på kvalificerade forskare nu är god. Så viktig som denna forskning är både på kortare och längre sikt kan ingen eller en blott obetydlig ökning av de ekonomiska resurserna under ett eller annat år faktiskt leda till att det uppstår ett vakuum i fråga om trafiksäkerhetsforskningen. Den utbyggnad som sedan måste ske kommer då att få dras med större svårigheter än nu för att intressera och fånga upp fors-

Anslag till trafiksäkerhetsforskning

kare i syfte att få en kvantitativt och kvalitativt godtagbar forskarinsats genomförd. Därjämte skall man också hämta upp en olycksbringande eftersläpning som man nu tydligen kommer att inleda med detta anslag, vars höjning ungefär endast motsvarar penningvärdeförsämringen fram till mitten av nästa budgetår.

Herr talman! Det finns enligt min mening mycket starka skäl för att yrka bifall till reservationen.

Herr PERSSON, FRITZ, (s):

Herr talman! Trafiksäkerhetsverket är ju ett ganska nytillkommet verk. Det började sin verksamhet den 1 januari 1968. Det förslag som nu föreligger från utskottets sida innebär kraftiga höjningar av verkets anslag, men i här förevarande avseende är höjningen obetydlig, det erkännes gärna. Utskottet har emellertid bl. a. hänvisat till att förslagen från trafikforskningsutredningen för närvarande är föremål för prövning inom Kungl. Maj:ts kansli. I avvaktan därpå har utskottsmajoriteten inte ansett sig böra göra någon ändring i Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Lundström har på ett utförligt sätt redogjort för majoritetens motive- ring; det behöver alltså inte jag göra.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag vill bara notera att utskottet tror att man skall kunna utöka forskningen även med en obetydlig höjning av anslaget. Den föreslagna höjningen innebär praktiskt taget inte någon reell förändring. Denna utskottets mening tycker jag är häpnadsväckande. Nog är den plan som trafiksäkerhetsrådet gjort upp mycket försiktig och inte alltför högt spänd. Den hade dock, om den hade kunnat fullföljas, givit möjligheter till att ha en forskning i gång på bred bas, när övergång-

en till transportforskningsinstitutet sker. En sådan forskning är av stor betydelse och den hade sedan med de ökade resurserna i transportforskningsinstitutet utan svårigheter kunnat fullföljas och ytterligare byggas ut. Som det nu blir, efter det beslut som här tydligen skall fattas, kommer det inte att finnas någon möjlighet att ytterligare bredda det forskningsprogram, som föreligger eller utveckla det som redan är igångsatt. Det betraktar jag som ytterligt beklagligt. Att sedan trafiksäkerhetsverket, som såvitt jag förstår inte skall syssla med forskning av detta slag, har fått vissa andra starkt ökade anslag tycker jag är utmärkt, men det har inte någonting med anslaget till forskningen att göra.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr förste vice talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Peterson, Eric*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 6 punkten 7, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en

Ang. ersättning till trafikföretag för drift av icke lönsamma busslinjer början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstade för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Peterson, Eric*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 71;
Nej — 60.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Herr förste vice talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 19.30.

Punkterna 8—13

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 14

Ang. ersättning till trafikföretag för drift av icke lönsamma busslinjer

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Ersättning till trafikföretag för drift av icke lönsamma busslinjer för budgetåret 1969/70 anvisa ett reservationsanslag av 9 935 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat

dels de likalydande motionerna I: 120, av herrar *Strandberg* och *Schött*, samt II: 139, av herr *Petersson* i Gäddvik och herr *Nilsson* i Agnäs, vari hemställt, att riksdagen måtte besluta, att den generella gränsen för bidragsgivning till icke lönsamma busslinjer skulle höjas till tre kronor per bidragsberättigad vagnmil, samt att riksdagen till Ersättning till trafikföretag för drift av icke lönsamma busslinjer för budgetåret 1969/70 skulle anvisa ett reservationsanslag av 12 000 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen,

dels de likalydande motionerna I: 266, av herr *Hübinette* och herr *Petersson, Axel Georg*, samt II: 360, av herr *Ringaby* och herr *Andersson* i Örebro, vari yrkats, att riksdagen skulle besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om sådan ändring av kungl. kungörelsen den 7 maj 1965 (nr 201) om statsbidrag till viss linjetrafik på landsbygden, att bidrag från och med kalenderåret 1969 generellt medgäves med upp till tre kronor per vagnmil bidragsgrundande trafikarbete, samt att till Ersättning till trafikföretag för drift av icke lönsamma busslinjer för budgetåret 1969/70 anvisa ett reservationsanslag av 12 100 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen,

dels ock de likalydande motionerna I: 630, av herr *Tistad m. fl.*, och II: 700, av herr *Josefson* i Arrie m. fl., vari föreslagits, att riksdagen skulle till Ersättning till trafikföretag för drift av icke lönsamma busslinjer under sjätte huvudtiteln för budgetåret 1969/70 anvisa ett reservationsanslag av 12 075 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 120 och II: 139, I: 266 och II: 360 samt I: 630 och II: 700 till Ersättning till trafikföretag för drift av icke lönsamma busslinjer för budgetåret 1969/70 anvisa ett reservationsanslag av 9 935 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen.

Reservation hade anförts, beträffande anslagsberäkningen, av herrar *Virgin* (m), *Ivar Johansson* (cp), *Bengtson* (cp), *Eric Peterson* (fp), *Strandberg* (m), *Nils Persson* (fp), *Lindblad* (fp), *Bohman* (m), *Gustafson* i Göteborg (fp), *Mattsson* (cp), *Enskog* (fp), *Antonsson* (cp), *Cassel* (m) och *Dahlgren* (cp), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del erhålla

Ang. ersättning till trafikföretag för drift av icke lönsamma busslinjer

den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I:266 och II:360 samt I:630 och II:700 och med bifall till motionerna I:120 och II:139 till Ersättning till trafikföretag för drift av icke lönsamma busslinjer för budgetåret 1969/70 anvisa ett reservationsanslag av 12 000 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen.

Herr STRANDBERG (m):

Herr talman! Det bidrag som utgår till icke lönsamma busslinjer var till för ett år sedan 2 kronor per vagnmil bidragsberättigat trafikarbete. Förra året föreslog departementschefen en uppräkningsanslag till 2 kronor och 50 öre.

Vid det tillfället hade vi att behandla ett antal motioner från moderata samlingspartiets sida, vari yrkades en uppräkningsanslag med en miljon kronor av det totala anslaget för att möjliggöra en generösare tillämpning av bidragsbestämmelserna. Övriga borgerliga partier föreslog en uppräkningsanslag från förutvarande 2 kronor till 3 kronor per vagnmil i ersättningsbelopp. I samband med behandlingen här i kammaren föll vid voteringen om kontraposition vår reservation, och vid huvudvoteringen stödde vi de övriga borgerliga partiernas reservation.

I år föreligger på nytt ett antal motioner, och nu går alla motionerna ut på att räkna upp bidraget från alltjämt enligt departementschefens förslag gällande 2 kronor och 50 öre till 3 kronor per vagnmil. Utskottsmajoriteten vill inte gå med på dessa motioner utan hänvisar till att Kungl. Maj:t har tillsatt en särskild utredningsman som skall se över bidragsbestämmelserna.

Det är ju normalt att man här i riksdagen inte agerar så mycket när en utredning väl pågår, men när vi för ett år sedan fick reda på att denna utredningsman skulle tillsättas hoppades vi att det då också skulle vara möjligt för

denne att i en sådan här inte allför komplicerad fråga lägga fram något material så att ett konkret förslag kunna framläggas i statsverkspropositionen. Nu är så inte fallet, utan statsrådet räknar på sedvanligt sätt med en ersättning på 2 kronor och 50 öre. Då menar vi att de trafikföretag som kommer att få sådana ersättningar varom här är fråga kan komma i en mycket svår ekonomisk situation. Risk föreligger då antingen att en hel del busslinjer läggs ned eller att man tvingar kommunerna att med kommunala skattemedel se till att denna kollektivtrafik upprätthålles. Det är det vi inte vill vara med om. Därför har vi från de tre borgerliga partiernas sida, oberoende av att något utredningsresultat icke föreligger, enats kring föreliggande reservation som går ut på att bidraget skall räknas upp från 2 kronor och 50 öre till 3 kronor per vagnmil. Som en följd härav yrkar vi också på ett anslag på ungefär samma belopp som transportnämnden har äskat i sina petita. Vi har avrundat summan till 12 miljoner kronor.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till föreliggande reservation.

Herr PERSSON, FRITZ, (s):

Herr talman! Som herr Strandberg här anfört utgör utskottsmajoritetens motivering för ett bibehållande av beloppet 2 kronor och 50 öre per vagnmil för det första att beloppet höjdes med 50 öre från och med den 1 januari 1968 och för det andra att en utredningsman har tillsatts för att undersöka formerna för denna bidragsgivning och därmed sammanhängande frågor. Det är precis dessa motiv som har legat till grund för utskottsmajoritetens ställningstagande.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr STRANDBERG (m):

Herr talman! Jag skulle kanske också påpeka att de trafikföretag det här gäl-

Om rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till utvecklingshjälp m. m. ler, som nu har ett statsbidrag på totalt 10 miljoner kronor, har riksdagen genom två på varandra följande beslut belagt med nya pålagor. Vi höjde bensinskatten och brännoljeskatten med 5 öre per liter, och vi ökade fordonsskatten 1967. Totalt blir det för dessa företag, som kommer i åtnjutande av 10 miljoner kronor i statsbidrag, genom de här två riksdagsbesluten en ny belastning på i runt tal 8,5 miljoner kronor. Sådan politik rimmar dåligt.

Herr PERSSON, FRITZ, (s):

Herr talman! Jag förmodar att när dessa bussföretag får ökade kostnader, går detta i regel ut över konsumenterna; man höjer biljettpriiset och taxorna för att täcka dessa kostnader. Företag brukar göra på det sättet, och jag tror inte att de företag det här gäller utgör några som helst undantag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr förste vice talmannen i enlighet med därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Strandberg* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 6 punkten 14, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstade för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Strandberg* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 70;

Nej — 62.

Punkten 15

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 16

Lades till handlingarna.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 21, med anledning av motion beträffande beskattningen av totalisatorvinster, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Om rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till utvecklingshjälp m. m.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 24, med anledning av motioner om rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till utvecklingshjälp m. m.

I detta betänkande hade bevillningsutskottet behandlat följande motioner:

1) de likalydande motionerna I: 77, av fröken *Stenberg m. fl.*, och II: 146, av fru *Anér m. fl.*, vari hemställdes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära utredning rörande införande av rätt för fysiska personer till avdrag vid taxeringen till statlig inkomstskatt för gåvor — med visst maximibelopp — till u-hjälp och andra humanitära ändamål samt kulturella, religiösa,

Om rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till utvecklingshjälp m. m.

vetenskapliga eller eljest uppenbart allmännyttiga ändamål;

2) de likalydande motionerna I: 78, av herr *Svenungsson*, och II: 90, av herr *Fridolfsson* i Stockholm m. fl., vari anhållits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära utredning om rätt till avdrag vid inkomstbeskattningen för gåvor som den skattskyldige skänkt till religiösa, humanitära, kulturella, vetenskapliga eller eljest uppenbart allmännyttiga ändamål;

3) de likalydande motionerna I: 679, av fröken *Sandersson*, *Axel*, samt II: 818, av herr *Sellgren* och herr *Westberg* i Ljusdal, vari yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle begära utredning rörande införande av rätt för fysiska personer till avdrag vid taxeringen till statlig inkomstskatt för gåvor till organisationer som bedreve utvecklingshjälp;

4) de likalydande motionerna I: 702, av fröken *Sternberg*, och II: 812, av herr *Nilsson* i Agnäs m. fl., vari föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle begära sådan ändring av skattereglerna, att även den som på eget initiativ för information eller administration företoge resa till ett u-land, där han hade ansvar för arbete som utfördes av mission eller liknande organisation, skulle hava rätt att draga av resekostnaden i sin självdeklaration; även-

5) de likalydande motionerna I: 708, av herr *Tistad* m. fl., samt II: 787, av herr *Ericsson* i Ätvidaberg och herr *Larsson* i Umeå, vari anhållits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära förslag till åtgärder i syfte att genom undanröjande av brister i den nuvarande svenska skattelagstiftningen stimulera svenska investeringar i lämpliga utvecklingsländer.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte avslå

1) motionerna I: 77 och II: 146,

2) motionerna I: 78 och II: 90,

3) motionerna I: 679 och II: 818,

4) motionerna I: 702 och II: 812 samt

5) motionerna I: 708 och II: 787.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Sundin* (cp), *Gösta Jacobsson* (m), *Tistad* (fp), *Annerås* (fp), *Karl Pettersson* (m), *Eriksson* i Bäckmora (cp), *Larsson* i Umeå (fp), *Enarsson* (m) och *Börjesson* i Falköping (cp), vilka ansett, att utskottet bort under 1—3 hemställa, att riksdagen måtte med anledning av motionerna I: 77 och II: 146, I: 78 och II: 90 samt I: 679 och II: 818 i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning om införande av rätt för fysiska personer till avdrag vid inkomsttaxeringen för gåvor till u-hjälp och till kulturella, humanitära, religiösa, vetenskapliga eller eljest uppenbart allmännyttiga ändamål;

2) av herrar *Sundin* (cp), *Gösta Jacobsson* (m), *Tistad* (fp), *Annerås* (fp), *Karl Pettersson* (m), *Eriksson* i Bäckmora (cp), *Larsson* i Umeå (fp), *Enarsson* (m) och *Börjesson* i Falköping (cp), vilka ansett, att utskottet bort under 5 hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 708 och II: 787 i skrivelse till Kungl. Maj:t begära förslag till åtgärder i syfte att genom undanröjande av brister i den nuvarande svenska skattelagstiftningen stimulera svenska investeringar i lämpliga utvecklingsländer.

Herr SUNDIN (cp):

Herr talman! Bevillningsutskottets betänkande rör visserligen u-hjälpen och därmed sammanhängande frågor, men den stora frågan när det gäller hjälpen till utvecklingsländerna kommer att behandlas vid ett senare tillfälle i denna kammare.

Motionerna syftar till att gåvor till u-hjälp m.m. inte skall belastas med skatt, vilket för närvarande sker. Därför föreslår reservanterna i den första reservationen att man »i skrivelse till Kungl. Maj:t begär utredning om in-

Om rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till utvecklingshjälp m. m.

förande av rätt för fysiska personer till avdrag vid inkomsttaxeringen för gåvor till u-hjälp och till kulturella, humanitära, religiösa, vetenskapliga eller eljest uppenbart allmännyttiga ändamål».

Mot den reservationen och som ett svar på motionerna anför utskottsmajoriteten att det ur taxeringssynpunkt uppstår svårigheter när det gäller att frånskilja vad som är gåvor till just sådana ändamål, om jag tolkat skrivningen rätt. Inte minst för att undanröja dessa svårigheter har reservanterna begärt en översyn.

En sak som förundrar mig i utskottets skrivning är följande: »Enligt utskottets mening borde de allmännyttiga strävandena tilgodoses genom direkta bidrag av allmänna medel.» Nu är det för oss alla bekant att det finns stora områden där man med allmänna medel inte kan tillgodose de behov som finns i vårt samhälle. Man kan i det sammanhanget bara hänvisa till postgironumret 90 19 50. Genom det vädjar man till svenska folket att ge frivilliga gåvor som är allmännyttiga.

I den andra reservationen har vi under åberopande av innehållet i motionerna ansett det vara riktigt att man i en skrivelse till Kungl. Maj:t säger ifrån att beskattningen skall vara sådan att den befrämjar investeringarna för det svenska näringslivet i lämpliga utvecklingsländer. Det innebär att man indirekt, utan att belasta statskassan, bidrar till utvecklingshjälpen. Till detta säger bevillningsutskottets majoritet bland annat att man beträffande de flesta länder har dubbelbeskattningsavtal och att man bör kunna lösa dessa frågor även när det gäller länder där sådant avtal saknas. Utöver detta hänvisar man till en arbetsgrupp inom FN, som är sammansatt av experter från både industri- och u-länder och hoppas att den rapport gruppen avlämnat så småningom skall leda till resultat. Inte minst detta erkännande att en expertgrupp förmodas komma att göra någonting innebär ett halvt tillstyrkande till

den reservation som de borgerliga har avlämnat.

Med de här orden, herr talman, vill jag yrka bifall till reservationerna 1 och 2 som är fogade till bevillningsutskottets betänkande nr 24.

Herr TISTAD (fp):

Herr talman! Som herr Sundin har nämnt föreligger här två reservationer. Den första avser frågan om avdragsrätt vid beskattningen för gåvor till u-hjälp och andra allmännyttiga ändamål.

Alla är väl ense om värdet och nyttan av det arbete som utförs av de kristna samfundet och av olika sammanslutningar och institutioner med humanitära, vetenskapliga och kulturella syften. Alla är också eniga om att enskilda gåvor till u-hjälp är ett värdefullt inslag i den biståndsverksamhet till förmån för u-länderna som vi i Sverige känner som en förpliktelse.

Många människor visar stor offervilja när det gäller att ge bidrag till sådana ändamål som jag nyss har nämnt, och det är inte alltid de som har det bäst ställt som ger mest. Jag skulle tro att i övervägande grad uppbärs den frivilliga verksamhet som det här är fråga om av människor med små eller medelstora inkomster. De som på detta sätt stöder allmännyttig verksamhet lämnar genom sina gåvor ett lika värdefullt bidrag till samhällets arbete som vi alla gör genom de skatter vi betalar. Detta utgör ett starkt skäl för att inte ta ut skatt av dem som ger sådana gåvor.

Visst kan man hävda, som utskottsmajoriteten gör, att staten bör lämna bidrag över budgeten till allmännyttiga ändamål i stället för att ge ett indirekt stöd genom skattenedsättning. Som herr Sundin påpekat brukar det emellertid vara trångt i statens budget när det gäller att ge anslag till sådana ändamål. Visst kan man också invända att en avdragsrätt för gåvor till allmännyttiga ändamål leder till ett skattebortfall som inte ökar utrymmet i statens budget

Om rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till utvecklingshjälp m. m.

utan tvärtom. Men man får inte förbise att en person som skänker pengar till allmännyttiga ändamål, även om han får avdrag vid beskattningen, sammanlagt ger större bidrag till samhällsverk-samheten i vid bemärkelse än vad han skulle göra, om han bidrog till denna endast genom sina skatter. För övrigt syftar inte reservanternas förslag till att de som ger bort pengar skall få en lindring genom skatteavdraget, utan avsikten är att de genom avdraget skall stimuleras att ge ännu mera.

Avdrag för gåvor av i huvudsak det slag som avses i motionerna är medgi-vet genom skattelagstiftningen i en rad länder. Jag vill i första hand nämna våra grannländer Danmark och Fin-land, men också Västtyskland, Frank-rike, Belgien, Holland och Italien till-lämpar en sådan avdragsrätt.

Med detta ber jag att få yrka bifall till reservation 1.

I den andra reservationen föreslås en skrivelse till Kungl. Maj:t med be-gäran om förslag till åtgärder i syfte att undanröja vissa brister i skattelag-stiftningen för att därmed stimulera svenska investeringar i u-länderna.

Detta yrkande är inte nytt. Det be-handlades i riksdagen senast förra året. Liksom i fjol avstyrker bevillningsut-skottet motionerna, men oppositions-partiernas representanter i utskottet re-serverar sig för bifall.

Som herr Sundin redan nämnt gäller problemet närmast hur man på ett ef-fektivt sätt skall kunna förebygga dub-belbeskattning av svenska företag som investerar i u-länder.

Den svenska skattelagstiftningen byg-ger på principen att internationell dub-belbeskattning skall undvikas genom bi-lateral dubbelbeskattningsavtal. Nu har vi inte slutit sådana avtal med alla län-der. Bland annat saknar vi **dubbelbe-skattningsavtal** med många u-länder. Enligt vad som upplyses i utskottsbe-tänkandet pågår ett intensivt arbete för att vidga kretsen av länder med vilka vi har dubbelbeskattningsavtal. Under-

handlingar om sådana avtal pågår med tio länder, och färdig avtalstext före-ligger i fråga om ytterligare ett. Det finns all anledning att notera dessa an-strängningar med tillfredsställelse.

Frågan om underlättande av investe-ringar i u-länderna har, såsom framgår av motionerna och utskottsutlåtandet, varit föremål för behandling inom FN och OECD. Det bör kanske erinras om att FN:s generalförsamling år 1965 en-hälligt antog en rekommendation, som bland annat innehöll en uppmaning till de kapitalexporterande länderna att främja enskilda investeringar i u-län-derna exempelvis genom skattebefrielse eller skattelättnader. Vi får hoppas att det arbete som pågår på det internatio-nella planet skall underlätta för Sverige att få till stånd dubbelbeskattningsav-tal med allt flera u-länder.

Antalet u-länder där svenska investe-ringar kan bli aktuella är emellertid stort, och det kommer uppenbarligen att dröja länge ännu innan vi kan få till stånd dubbelbeskattningsavtal med dem alla. En del u-länder har hittills inte visat något större intresse för att ingå dubbelbeskattningsavtal med i-län-der, och det kan ta lång tid innan de ändrar inställning.

För att begränsa de olägenheter som följer av att vi ännu saknar dubbelbe-skattningsavtal med ett stort antal län-der infördes år 1966 i vår skattelagstift-ning regler om avräkning av utländsk skatt mot skatt i Sverige. Reglerna kan sägas innebära att inkomst som härrör från land med vilket vi inte har dub-belbeskattningsavtal bara beskattas en gång men efter skattesatsen i det land som tar ut den högsta skatten.

För avräkningsrätten gäller vissa be-gränsningar. På svensk sida får endast statlig inkomstskatt avräknas. I fråga om utländska skatter omfattar avräk-ningen endast skatter som erlagts till utländsk stat eller delstat. Detta är i många fall oförmånligt för företag som investerar i u-länder. De direkta stats-skatterna är i dessa länder ofta väsent-

Om rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till utvecklingshjälp m. m.

ligt lägre än i Sverige, men ett företag i ett u-land belastas inte sällan med höga indirekta skatter. Företaget har då att erlagga en inkomstskatt som motsvarar den svenska plus de höga indirekta skatterna i u-landet. Den sammanlagda beskattning som företaget drabbas av kan därigenom bli avsevärt högre än om motsvarande investering i stället hade skett i Sverige. Avräkningsreglerna innebär i sådana fall knappast något incitament att investera i u-länder.

Om den utländska staten efterskänker skatten helt eller delvis för det investerande företaget — vilket inte är ovanligt när det gäller u-länder som vill dra till sig investeringar — går endast den till den främmande staten faktiskt erlagda skatten i avräkning. Detta innebär att den svenska skatten ökar med vad som motsvarar skattenedsättningen i det andra landet. Med andra ord tar den svenska staten i ett sådant fall ut den skatt som den utländska staten har efterskänkt.

De flesta dubbelbeskattningsavtal som Sverige har ingått med u-länder under senare år innehåller bestämmelser som innebär att företaget får behålla och dra nytta av de skattefördelar som den utländska staten medger. Enligt vad som uppgivits strävar man från svensk sida konsekvent efter att vid förhandlingar om dubbelbeskattningsavtal med u-länder få med bestämmelser av detta slag. Det är en brist, anser vi, att det inte finns motsvarande regler i avräkningssystemet i den interna skattelagstiftningen. Vid införandet av detta interna avräkningssystem — det skedde som jag nämnt år 1966 — stod man inte helt främmande för tanken att ta hänsyn till utländska skattefördelar. Bevillningsutskottet avvisade visserligen ett motionsvis framfört förslag i den riktningen, men det skedde i ordalag som tydde på att utskottet kunde tänka sig en ändring längre fram, sedan man fått närmare erfarenhet av de nya reglernas tillämpning i praktiken.

Om ett u-land, för att förmå ett utländskt företag att investera i landet, beslutar att efterskänka skatten för det investerande företaget helt eller delvis under viss tid, anser u-landets myndigheter uppenbarligen att den verksamhet som företaget bedriver eller kommer att bedriva i landet är ägnad att främja landets ekonomiska utveckling och passar in i landets utvecklingsplan. Det är då angeläget att inte vi i Sverige förtar effekten av den stimulans som u-landet vill ge företaget med skattebefrielsen genom att vi i stället tar ut motsvarande skatt av företaget här hemma.

Herr talman! Jag ber att med det anförda få yrka bifall också till reservation 2.

Herr SVENUNGSSON (m):

Herr talman! Med anledning av yrkandet i motionerna I:78 och II:90, som också upptas i reservation 1, vill jag understryka denna reservationsanmälan och ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservation 1.

Herr JANSOON, PAUL, (s):

Herr talman! När det gäller den stora fråga som herr Sundin erinrade om inledningsvis — hjälpen till utvecklingsländerna — har vi väl alla en ambition att göra så mycket vi kan. Herr Sundin hänvisade till att vi snart kommer att få en debatt här i kammaren om dessa spörsmål. Jag tror att vi också bör koncentrera debatten om stödet till utvecklingsländerna just till huvudfrågan, nämligen på vilket sätt vi med direkta bidrag skall stödja utvecklingsarbetet.

Det är klart att vad som framförts i dessa motioner och vad reservanterna anför från talarstolen kan verka bestickande — att man skall utvidga möjligheterna till avdrag för gåvor till utvecklingshjälp och andra behjärtansvärda ändamål. Men vi har inom bevillningsutskottets majoritet den upp-

Om rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till utvecklingshjälp m. m.

fattningen att man i stället, som också har framhållits här, skall gå fram bidragsvägen då det gäller att stödja behjärtansvärda ändamål som samhället finner anledning att satsa på. Man vinner nämligen då fördelen att man för varje särskilt fall kan pröva vad som är angeläget att stödja från samhällets sida. Värdet av de satsningar som görs av samhället då det gäller stöd åt olika områden prövas mycket noga från allmän synpunkt. Men skulle man medge generellt skatteavdrag för gåvor till olika ändamål, skulle samhället avhända sig möjligheten att pröva i varje särskilt fall. Därför vidhåller bevillningsutskottets majoritet sin tidigare uppfattning att när man vill göra insatser skall det ske genom bidrag och inte genom avdrag skattevägen.

Beträffande det andra motionsparet, I: 708 och II: 787, om stimulans för industrins investeringar i utvecklingsländerna, har ju som påpekats i utlåtandet gjorts en hel del från svensk sida i dessa sammanhang. Man har ingått en rad dubbelbeskattningsavtal med u-länder. För närvarande håller man på att undersöka möjligheterna att ingå dubbelbeskattningsavtal med ett tiotal u-länder för att underlätta för industrin att investera i dessa länder.

Herr Sundin säger att det sista som står på denna punkt i utskottsbetänkandet, där man hänvisar till den arbetsgrupp inom FN som sysslar med dessa ting, skulle vara ett halvt erkännande från utskottet att denna reservation bör bifallas. Jag tror att herr Sundin behagar tolka in litet för mycket i det sammanhanget. Vad utskottet menar är att det är angeläget att få ett internationellt grepp över dessa frågor så att man får en uppfattning om hur andra länder i allmänhet kommer att göra. Hur man här går till väga är en internationell fråga av högsta vikt. Vi får se vad det blir för resultat av denna utredning som pågår inom OECD:s skattekommitté — om man på det internationella planet inom FN:s ram kan

vidta ytterligare åtgärder för att förbättra möjligheterna för svensk industri att investera i u-länderna.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr förste vice talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner beträffande utskottets i förevarande betänkande gjorda hemställan komme att framställas först särskilt angående punkterna 1—3, därefter särskilt i fråga om punkten 4 samt vidare särskilt rörande punkten 5.

Med avseende å punkterna 1—3, fortsatte herr förste vice talmannen, hade yrkats dels bifall till vad utskottet hemställt, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Sundin m. fl. vid betänkandet avgivna, med 1 betecknade reservationen.

Därefter gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr Sundin begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 24 punkterna 1—3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Sundin m. fl. vid betänkandet avgivna, med 1 betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade,

att enligt hans uppfattning flertalet röstade för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Sundin* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 70;
Nej — 58.

På gjord proposition bifölls sedermera utskottets hemställan i punkten 4.

Ytterligare gjorde herr förste vice talmannen enligt de rörande punkten 5 framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr *Sundin* m. fl. vid betänkandet avgivna, med 2 betecknade reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Sundin* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 24 punkten 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr *Sundin* m. fl. vid betänkandet avgivna, med 2 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstade för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Sundin* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och be-

funnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 70;
Nej — 56.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 27, med anledning av motioner beträffande missbruk av s. k. T-sprit, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Om skatt på utlandsresor

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 28, med anledning av motioner beträffande skatt på utlandsresor.

I motionerna I: 686, av herr *Gustafsson*, *Nils-Eric*, och herr *Olsson*, *Ernst*, samt II: 786, av herrarna *Elmstedt* och *Sundkvist*, hade yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle an hålla om förslag till avgiftsbeläggning, motsvarande inom landet gällande konsumtionsbeskattning, av resor (resevaluta och/eller biljettkostnad) som svenska medborgare företoge utanför riket.

Utskottet hade i det nu föredragna betänkandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte avslå motionerna I: 686 och II: 786.

Herr GUSTAFSSON, NILS-ERIC,
(cp):

Herr talman! Bevillningsutskottet är enhälligt i betänkandet nr 28, varför jag inte har anledning att ställa något yrkande.

Frågan om en beskattning av utlandsresorna är dock från min sida ingalunda utagerad. De orättvisa förhållanden som jag i motioner till fjolårets och årets riksdagar utan gensaga har påvisat kvarstår alltjämt.

Herr talman! Jag lovar att söka nya infallsvinklar för att kunna åstadkomma en lösning på de här problemen

Ang. föreningsrätten m. m.

och för att ha möjlighet återkomma till denna ingalunda obetydliga fråga. På återhörande alltså, herr Ericsson i Kinna!

Herr JOHANSSON, TAGE, (s):

Herr talman! Det tidigare inlägget var så överraskande kort att jag inte har anledning att säga många ord i frågan utan yrkar kort och gott bifall till bevillningsutskottets betänkande.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande betänkande hemställt.

Vid förnyad föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 24, i anledning av motioner om ersättning för skada vid lämnande av hjälp i samband med trafikolycka, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. föreningsrätten m. m.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 28, i anledning av motioner angående föreningsrätten m. m.

Andra lagutskottet hade behandlat två till lagutskottet hänvisade motioner, I: 791, av herrar *Wirtén* och *Lindblad*, samt II: 905, av herrar *Ullsten* och *Ahlmark*.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade anhållits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om

1) förslag till ändring i lagen om arbetsdomstol, med innebörd att en på förslag av Sveriges arbetares centralorganisation utsedd ledamot inträdde som den ene av löntagarledamöterna i domstolen i mål som huvudsakligen rörde till SAC anslutna medlemmar och organisationer,

2) förslag till ändring i 1936 års lag om förenings- och förhandlingsrätt, syftande till att föreningsrättsskyddet även skulle gälla för arbetssökande.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

A) att motionerna I: 791 och II: 905, såvitt anginge arbetsdomstolens sammansättning, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

B) att motionerna I: 791 och II: 905, såvitt gällde föreningsrättsskyddet för arbetssökande, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

I, vid utskottets hemställan under A, av fru *Hamrin-Thorell* (fp) samt herrar *Österdahl* (fp) och *Romanus* (fp), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under A hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 791 och II: 905, såvitt anginge arbetsdomstolens sammansättning, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anført;

II, vid utskottets hemställan under B, av fru *Hamrin-Thorell* (fp) samt herrar *Hübinette* (m), *Österdahl* (fp), *Åkerlind* (m) och *Romanus* (fp), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del bort erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under B hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 791 och II: 905, såvitt gällde föreningsrättsskyddet för arbetssökande, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anført.

Fru HAMRIN-THORELL (fp):

Herr talman! Grunden till det utlåtande från andra lagutskottet som vi nu behandlar är en motion med två olika yrkanden. Dels gäller det förslag till ändring av arbetsdomstolens sammansättning, dels att föreningsrättsskyddet skall gälla inte bara för arbetsanställda utan också för arbetssökande.

Meningen med den del av motionen som avser sammansättningen av arbetsdomstolen kan knappast framgå, om man inte har klart för sig domsto-

Ang. föreningsrätten m. m.

lens nuvarande sammansättning, och jag skall därför be att så kort jag kan få redogöra för den.

Arbetsdomstolen består av ordförande och åtta ledamöter, av vilka två är särskilda ledamöter, en för mål där offentlig arbetsgivare är part och en för tjänstemannamål. Ordföranden och vice ordföranden utses bland personer som icke kan anses företräda arbetsgivar- eller arbetstagarintressen. Båda ordförandena skall vara jurister och ha erfarenhet från domarbanan. De sex övriga ledamöterna skall representera arbetsmarknadens parter. Två ledamöter och sex suppleanter förordnas efter förslag av arbetsgivareföreningarnas förtroenderåd och två ledamöter och sex suppleanter efter förslag av LO. Vid tillsättande av den särskilda ledamoten för offentliga mål och tre suppleanter för honom skall iaktas att minst två av dessa fyra utses efter förslag av kommunförbund. Den särskilde ledamoten för tjänstemannamål och två ersättare för honom utses efter förslag av TCO och den återstående ersättaren efter förslag av annan huvudorganisation för tjänstemän som inte tillhör LO. Den särskilde ledamoten för offentliga mål inträder på arbetsgivarsidan i stället för en av de efter förtroenderådets förslag utsedda ledamöterna vid handläggning av mål där staten eller kommunerna är parter, såframt det icke är annan arbetsgivarpart på denna sida och tvisten huvudsakligen rör den sistnämnda parten. Den särskilde ledamoten för tjänstemannamål inträder på arbetstagersidan i stället för en av de efter LO:s förslag utsedda ledamöterna vid handläggning av mål, vari tjänstemannaförening som inte är ansluten till LO är part, såvida inte också till LO ansluten förening är part på arbetstagersidan och tvisten huvudsakligen berör sistnämnda part.

I föreliggande motion yrkas att i mål som huvudsakligen rör SAC:s medlemmar och organisation skall SAC vara representerad i arbetsdomstolen.

Utskottet har vid behandlingen av detta ärende inskränkt sig till att hänvisa till det remissutlåtande som arbetsdomstolens ordförande avgav när samma ärende för fyra år sedan var uppe i riksdagen. Leksammaledamöterna är inte intresserepresentanter, menade han, vilket han ansåg vara bra. En mer uttalad intresserepresentation skulle enligt hans mening innebära allvarliga olägenheter. Vilka får man däremot inte närmare veta. Vad arbetsdomstolens ordförande kallar splittring, vore alltså olyckligt.

Det är emellertid mänskligt om SAC bibragts den uppfattningen att i mål, där organisationen varit part, dess syn på saken blivit mer eller mindre förbisedd. Om målet avdömts till förmån för en LO-ansluten organisation på bekostnad av SAC:s intressen ses detta mot bakgrunden av att i domstolen ingår två ledamöter som utsetts av LO, men ingen av SAC.

Det förefaller i hög grad rimligt att förtroendet för arbetsdomstolen skulle stärkas om i sådana mål SAC finge utse en ledamot. Över huvud taget borde det vara till fördel för arbetsdomstolen om dess sammansättning blev mer i överensstämmelse med förhållandena på arbetsmarknaden av i dag. Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till reservation nr I, som är fogad till andra lagutskottets utlåtande nr 28.

Den andra delen av denna motion gäller föreningsrättsskydd för arbets sökande. Att detta är en oförytterlig rättighet i vårt samhälle är vi väl alla ense om. Men det gäller endast arbetsanställda. Den som söker arbete får inget liknande skydd. Det är detta skydd som motionärerna och reservanterna vill skapa.

Föreningsrätten är bristfällig så länge som genom förekomsten av de s. k. organisationsklausulerna en arbetsgivare med hot om arbetslöshet som påtryckningsmedel kan påverka arbetstagaren att välja en viss facklig organisation. Det föreligger en uppenbar kränkning

Ang. föreningsrätten m. m.

av föreningsrätten, om en arbetssökande avvisas därför att han tillhör »fel» organisation.

Frågan har tidigare behandlats i riksdagen, bl. a. år 1966. Då remitterades den till Arbetsgivareföreningen, till LO och TCO. Den sistnämnda organisationen ansåg att det fanns skäl att undersöka frågan. Denna sköts emellertid i sank med den otillfredsställande förklaringen att lagstiftningen om föreningsrätten i stort sett fungerade tillfredsställande — vad som nu menas med »i stort sett».

Utskottet faller nu tillbaka på denna motivering, vilket kan förefalla bekvämt men inte särskilt sakligt. Frågan kunde möjligen, framhölls det i ett utlåtande redan år 1966, tas upp i ett större sammanhang, och på den vägen är den ännu. Annars tycker man att den borde kunna infogas i den översyn av uppsägningsskyddet, som statsrådet Geijer har förutskickat och som också återopas i reservationen.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall även till reservation II, som är fogad till detta utskottsutlåtande.

Herr DAHLBERG (s):

Herr talman! De frågor som nu behandlas är inte nya för kammaren. De har, som redan sagts, varit uppe tidigare, såväl vid 1965 som 1966 års riksdagar, då andra lagutskottet med olika motiveringar avstyrkte liknande motioner. I år har folkpartiet kommit tillbaka med motioner och har i utskottet fått medhåll av moderata samlingspartiet, som också skrivit under reservationen.

Fru Hamrin-Thorell har utförligt redogjort för arbetsdomstolens sammansättning och hur den verkar. Vad man närmast tagit upp här är väl att i de mål där SAC är part borde SAC få likvärdig representation i arbetsdomstolen som den Landsorganisationen har. Det nämns i utskottet att om t. ex. Metallar-

betarförbundet har ett mål i arbetsdomstolen så får inte Metalls representant sitta med i domstolen, utan då kallas en representant från något annat fackförbund. Vad nu gäller SAC borde man även beträffande denna organisation för att vara opartisk kalla in en annan representant för arbetstagarparten. Även i andra sammanhang är det så att man inte vill att den berörda parten skall sitta med i domstolen för att inte påverka sitt eget förbunds ställning. Nu tror jag inte att detta i praktiken behöver vara någon stor sak. Om man tar upp syndikalisternas ställning och ser historiskt på frågan så har ju SAC varit emot kollektivavtal över huvud taget och menat att man i stället borde ha registerföring. Så småningom har väl SAC insett att det inte kunnat hävda sig på den punkten. Numera skriver SAC under kollektivavtal och kan alltså få sina eventuella tvister avgjorda inför arbetsdomstol. Men ingenting hindrar att SAC begär att eventuella tvister skall lösas genom skiljedom. SAC har en möjlighet att i sina avtal få inskrivet att eventuella tvister skall lösas på annat sätt än inför arbetsdomstol. Då undviker man att komma i kontakt med arbetsdomstolen; den möjligheten står öppen.

Vad sedan gäller föreningsrätten är det kanske inte alla gånger tillfredsställande att den gäller bara för dem som är anställda, utan den borde utsträckas till att gälla även arbetssökande. Man har emellertid inte funnit något sätt att lösa denna fråga. Det är inte bara en part som skall bestämma, utan det är två parter. Det finns en arbetsgivarorganisation som inte ens går med på organisationsklausulerna. Detta gäller dock endast sådana organisationer som inte tillhör Arbetsgivareföreningen, främst inom byggnadsfacket. Det går inte att få in sådana klausuler i avtal där Arbetsgivareföreningen står som part. Den godkänner inte något avtal om viss föreningstillhörighet för arbetare.

Ang. föreningsrätten m. m.

Inom byggnadsfacken är det ofta lagbasarna som anställer arbetare. De tar dem som de vill ha med i laget och därmed basta. Lagbasarna väljer ut dem som de anser fylla kraven i olika hänseenden. Jag tror inte att det skulle vara möjligt att lagstiftningsvägen komma till rätta med detta problem. Här finns traditioner sedan årtionden, och jag tror inte heller att det i praktiken kan påvisas ett enskilda arbetare har blivit utan arbete på grund av viss föreningstillhörighet. SAC har en förankring på vissa områden, och där har man möjligheter att hävda sig. På andra områden är det litet sämre. Jag tror emellertid inte man kan påstå att någon har blivit arbetslös på grund av att han tillhört den eller den organisationen. Om något sådant kan inträffa måste samhället på andra vägar komma till rätta med det problemet.

Jag tror inte att det har inträffat någonting i denna fråga sedan 1966, och andra lagutskottet har ju också avstyrkt motionerna.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till andra lagutskottets förslag.

Herr LINDBLAD (fp):

Herr talman! Föreningsrätten hör till våra klassiska fri- och rättigheter, de som vi lär skolbarnen — församlingsfrihet, föreningsrätt, yttrandefrihet etc. Det är rättigheter som alla har och som gäller oavsett vad de tycker och vad de gör.

Föreningsrätten står på det sättet över debatt. Den är absolut. Föreningsrätten är lagfäst, vilket innebär att kollektivavtal m. m. som går den emot automatiskt upphävs. Vi känner 1890-talets hårda strider kring de här frågorna. I dag anser väl alla att föreningsrätt skall gälla i vårt land. Ingen skall på grund av sin fackliga tillhörighet kunna förlora sitt arbete. Men lagen är ändå sådan att i princip skulle arbetsgivare över hela fältet kunna besluta att icke anställa ny personal med viss

facklig tillhörighet. Man skulle alltså utan att kränka den nuvarande lagen kunna ordna så, att människor skulle tvingas kvar i sitt arbete eller att de som inte har arbete inte skulle kunna få något. Lagen ger möjlighet därtill, men reellt är situationen inte den, ty det är mycket sällan som arbetsgivare ställer krav i sådant här avseende. Det är rätt få företag i Sverige som begagnar sig av den möjligheten.

När andra lagutskottet förra gången denna fråga behandlades uttalade att lagen om föreningsrätt »i stort sett fungerat på ett tillfredsställande sätt», är det väl rimligt att tolka det så, att man ansåg att det är ett ganska litet problem som här tagits upp. Det fanns ingenting i skrivningen som tyder på att man anser att möjligheten att utestänga människor som saknar arbete eller hindra människor som vill byta arbete skulle vara någonting som är bra och att det alltså i princip inte bör lagstiftas på området. Det intryck man får är att gällande lag har fungerat tillfredsställande. Undantagen är så få.

Jag tolkar utskottet på det sättet att om de här undantagen ökade och blev vanliga så måste vi se på det på ett allvarigare sätt än vi i dag gör.

Något som ändå känns beklämmande i detta sammanhang är att företag som i förevarande avseende kränker vad vi vill uppfatta som föreningsrätt eller föreningsrättens anda inte sällan är samhällsägda. Jag syftar på att man i en kommun — ta t. ex. den kommun som det här huset finns i — öppet säger att man ser detta som en facklig fråga och inte som en fråga om kränkning av människors rätt, och där man alltså i fullmäktige och andra instanser klart uttalar att man kan göra sådana här inskränkningar därför att den ena eller andra fackliga organisationen har en viss politisk åsikt.

Herr talman! Ingen skall enligt lagen kunna förlora sitt arbete på grund av sin organisationstillhörighet. Andemeningen — såsom jag har tolkat utskottet

Ang. föreningsrätten m. m.

— är att man helst också vill att människor inte skall hindras från att få ett nytt arbete. Men när herr Dahlberg var uppe fattade jag honom så, att han hade en i någon mån annan argumentering. Han ville inte förringa problemen genom att säga att det är ganska sällan diskriminering förekommer, utan han ville mer gå in på den linjen att det är svårt att lagstiftningsvägen åstadkomma reella förbättringar, därför att basen på bygget m. fl. skulle kunna göra saker och ting som en lagparagraf inte kommer åt. Jag tolkar herr Dahlberg på det sättet att han också i princip vill en vidgad föreningsrätt, men att han anser att problemet är svårt rent lagtekniskt.

Då har man alltså två argumenteringar för samma avslag. Den ena säger att det är så få undantag att en utredning inte behövs. Den andra motive- ringen, herr Dahlbergs, går ut på att problemen är så stora att en utredning inte skulle kunna klara dem.

Herr DAHLBERG (s):

Herr talman! Herr Lindblad medgav att man kanske vid en hård tillämpning av lagen skulle kunna kränka förenings- rätten men att det i realiteten inte sker på det sättet. Jag tror också att vi bör hålla oss till realiteterna på denna punkt. Om en arbetsgivare anställer en person, frågar han efter de kunskaper som vederbörande har för att ta det erbjudna arbetet. Om den arbetssökande har tillräckliga kunskaper, blir det ju aldrig fråga om vilken fackorganisa- tion han tillhör. Det är den vanliga gången när man anställer folk. Kan den arbetssökande alltså sitt arbete och har förutsättningar att klara det, får det vara hur det vill med den fackliga orga- nisationstillhörigheten. Det finns ju också sådana som har lämnat ett LO- förbund och gått över till SAC, men jag tror inte att de därför har förlorat sin anställning. Det har funnits försök här och var i den riktningen, men jag

tror inte att det har kunnat påvisas att några har blivit avskedade av arbets- givaren av den anledningen, utan de har fått stanna kvar i sitt arbete, även om de har bytt fackförbund.

Även om den föreslagna lagändringen genomförs för sådana som inte är an- ställda, är det inte säkert att problemet blir löst. Man kan fråga en arbetsgiva- re: »Varför anställer du inte Anders- son?» Arbetsgivaren behöver inte svara på frågan, utan han kan säga: »Jag be- höver inte fler anställda.» Vad kan man då göra mot ett sådant argument?

Jag tror att det skulle bli svårt att lösa problemet lagstiftningsvägen, ty arbetsgivaren behöver inte yppa var- för Andersson inte anställs, om Anders- son inte tidigare är anställd. Är An- dersson anställd, har han lagens skydd och kan inte bli avskedad.

Jag anser således att vi bör hålla oss till realiteterna i detta fall. Jag medger att det har varit hårda strider tidigare, men jag tror att arbetsgivare och ar- betstagare i dag är överens om att man skall ha sina organisationer. Man re- spekterar dem, och ingen vill väl för- söka komma åt dem på olika vägar ge- nom att säga: »Jag vill ha oorganiserad arbetskraft.» I realiteten vill väl arbets- givarna helst ha ordnade förhållanden på arbetsplatsen, och det är vad som nu gäller.

Herr LINDBLAD (fp):

Herr talman! Herr Dahlberg säger att det händer att arbetstagare lämnar en organisation och övergår till en annan men att han inte känner till att någon skulle ha förlorat sin anställning av den anledningen. Lagen säger ju också mycket klart ifrån att någon inte får avskedas på grund av sin organisations- tillhörighet. Vi får inte diskriminera människor på dessa grunder. Men vad som i realiteten händer är att vi diskri- minerar människor utan arbete eller människor som vill övergå från en sys- selsättning till en annan, från en arbets-

givare till en annan. Dessa människor kan fullt legalt hindras och diskrimineras på grund av sin organisations-tillhörighet.

Om föreningsrätten är en av våra klassiska rättigheter, är det argumentet, att det här bara gäller ett fåtal fall egentligen inte ett hållbart argument. Skulle det anläggas sådana synpunkter på lagstiftning att den inte bör avse fall som inte inträffar så ofta och att vi därför inte behöver någon lagstiftning på sådana områden, skulle vi, herr talman, ofta här i huset kunna konstatera att lagar som vi beslutar nästan aldrig kommer till användning. En lag kan emellertid också komma till för att mer eller mindre proklamera en princip.

Nu är det mycket svårt att värdera hur många människor det här gäller och hur stort detta problem är. Vi kan finna exempel på att det under 1960-talet på åtminstone en del områden här i landet varit ganska vanligt förekommande att bl. a. kommunala företag tillämpat diskriminering. När vi vet att det stora kommunala byggnadsföretaget här i Stockholm tillämpar sådana bestämmelser, förstår vi att det är åtskilliga människor som, när de ställs inför frågan vilken fackorganisation de skall tillhöra, måste ta hänsyn till detta. De vet att de om de väljer en viss organisation avhänder sig möjligheten att få arbete i det kommunala företaget. Det är svårt att göra uppskattningar, men SAC hävdar att det rör sig om tusentals personer.

Om det, herr talman, här gäller en av våra klassiska rättigheter och det är ganska många människor som berörs, är det en allvarlig juridisk och mänsklig fråga som vi står inför.

Herr DAHLBERG (s):

Herr talman! Inom vissa fack är det kanske inte arbetsgivaren direkt som anställer arbetskraften. När det gäller anläggnings- och byggnadsverksamhet

Ang. föreningsrätten m. m.

är det ofta lagbasar som väljer ut arbetskraft, och det skulle i så fall vara de som inte skulle ha rätt att välja den arbetskraft de vill. Vi har lång erfarenhet från facklig verksamhet. På 1930-talet hade SAC en stark ställning och hade då möjlighet att välja ut enbart sina medlemmar. Var lagbasen ansluten till SAC plockade han till sig sådana medlemmar. Om Byggnadsarbetareförbundet har avtal på en arbetsplats och lagbasen tillhör det förbundet, är han angelägen att ta folk som han vet är fackligt organiserade inom Byggnadsarbetareförbundet. Det vore underligt om han inte vore solidarisk med sin egen fackförening.

Om det blir brist på arbetskraft — och det har ofta varit så i vårt land — tar man naturligtvis det folk som finns att få. Det kan säkert anföras många exempel på att även medlemmar i SAC är företrädare på arbetsplatserna helt enkelt därför att man från arbetsgivar-sidan velat se till att man har tillräckligt med arbetskraft. Jag tror inte att detta är något stort problem ute i det praktiska livet.

Om man skall lagstifta måste lagstiftningen bli effektiv. Även om man får en lagstiftning om föreningsrätt för dem som inte är anställda kan man inte veta om en arbetssökande vägras arbete på grund av att det inte finns något eller på grund av organisationstillhörighet. Vem kan bevisa det? Ingen behöver redovisa skälen till att en arbetssökande inte får något arbete, och då står man där likafullt trots lagstiftningen.

Herr PERSSON, YNGVE, (s):

Herr talman! Utskottet har skrivit ett alldeles utmärkt utlåtande, och jag är helt nöjd med den föredragandes sätt att diskutera och analysera problemet. Låt mig emellertid peka på ett par förhållanden.

Om riksdagen skulle bifalla motionärernas och reservanternas förslag i

Ang. föreningsrätten m. m.

första stycket, alltså det som gäller syndikalisternas representation i arbetsdomstolen, skulle man införa en klar prioritetslagstiftning till syndikalisternas förmån. Då skulle en facklig sammanslutning med högst 25 000 medlemmar få en klart bättre ställning än någon annan grupp, vare sig det är fråga om SACO, TCO eller LO. SAC skulle få en väsentligt bättre ställning än till exempel Metall, som har nära 350 000 medlemmar. Dessutom påpekade den föredragande något ganska fantastiskt, nämligen att när ett mål t. ex. för Metall handläggs i arbetsdomstolen håller sig dess man borta. Han borde ju enligt motionen vara där just för att bevaka syndikalisternas speciella intressen. Hur kan man då över huvud taget tro att man åstadkommer objektivitet, när man anknyter till partsintressen på detta konkreta sätt?

Jag vill påstå att de som driver den här linjen antingen inte förstår vilken linje de driver eller också inte är ute efter en saklig analys av förhållandena.

Vidare kopierar syndikalisterna LO-avtalen från början till slut. De för ingen egen facklig politik. De har alltså inga specifika förhållanden att åberopa för en särställning i arbetsdomstolen. Deras teser efterlevs inte alls. Jag skulle till nöds förstå resonemanget, om de förde en politik i överensstämmelse med sina idéer och teser, men eftersom de för precis samma politik som LO, och bara kommer i efterhand och kopierar vad vi gör, kan man inte heller den vägen få fram ett motiv för en särställning i lagstiftningen.

Sedan skulle jag, herr talman, vilja komma med en liten fundering av mera allmän innebörd.

Det finns de som i vått och torrt talar för syndikalisterna, och de är säkert uppriktiga i sina åsikter. Men det finns också de som håller på syndikalisterna för att komma åt LO-rörelsen, alltså som en splittrande faktor. Jag vet inte om den senare kategorin finns representerad här. De som ömmar för syndi-

kalismen kan kosta på sig detta i ett land, där vi har samlade demokratiska fackliga rörelser som arbetar på lagbunden basis. Men låt oss tänka oss att syndikalismen blommar ut och blir dominerande. Lika säkert som att vi är församlade här kommer vi då att få en tvångslagstiftning som förbjuder sådana arbetsmetoder. Varför? Jo, därför att syndikalismens metoder är omöjliga i ett modernt samhälle. Syndikalismen är en företeelse som man kan romantisera om när den inte utgör någon verklig fara. Ty vad innebär syndikalismen som arbetsmetod? Jo, som herr Dahlberg nämnde: Inga avtal, och när det passar slår man till med en konflikt. Det blir kaos, något som det moderna samhället inte har möjlighet att klara upp. Det är en sådan ordning som man talar för när man argumenterar för syndikalismen. Man bör nog tänka på vilken sorts rörelse och vilka arbetsmetoder vi skulle möta om den rörelsen vann isteg, vilket jag verkligen hoppas inte skall ske. Jag tycker nog man bör ha det i åtanke även om det bara gäller en principdiskussion, där jag till nöds kan förstå att vi kan ha olika åsikter.

Herr LINDBLAD (fp):

Herr talman! Jag kan förstå att herr Yngve Persson politiskt ser saken på detta sätt. Men vi som betraktar föreningsrätten som en fri- och rättighet måste se till att den skall gälla för alla oavsett vad de olika människorna egentligen syftar till. Det utmärkande för våra frihetsbegrepp är just att de skall vara generösa. Det är helt enkelt inte möjligt att dra upp gränser för de olika friheterna alltefter vissa organisationer eller människors ideologiska uppfattning. Det blir i så fall det etablerade samhället som drar upp gränserna, och då är man genast inne på censur, kontroll och diskriminering av människor med andra uppfattningar än dem man själv företräder.

Enligt herr Yngve Perssons sätt att se skulle syndikalismen inte vara förtjänt av föreningsfrihet. Tidigare under debatten har alla i stort sett varit överens om att vi i vårt land skall ha föreningsfrihet. Enligt herr Yngve Persson skulle man alltså kunna säga: Okay, en arbetsgivare skall ha rätt att avskeda folk om de är syndikalister. Enligt utskottets argumentation är problemet ganska litet. Och herr Dahlberg för sin del ansåg att problemet är betydande, men att det inte kan lösas lagstiftningsvägen.

Jag kan politiskt förstå herr Persson. Men om vi i vårt samhälle skulle gå in för att här dra upp gränser för de olika friheterna med utgångspunkt från människors och organisationers politiska uppfattning, skrifter innehåll etc. skulle vi ge upp den grund på vilken vi alla står, nämligen oinskränkt föreningsfrihet, pressfrihet etc. De som agiterar för föreningsfrihet ställer sig självfallet inte bakom allt som kan finnas inom ramen för denna, och den som agiterar för t. ex. pressfrihet är därmed icke förespråkare för allt som kan sägas genom det tryckta ordet. Vad de önskar är bara att människor skall ha rätt att uttrycka också diametralt motsatta synpunkter.

Ett argument som inte förekommit så mycket här men som använts tidigare, t. ex. när frågan diskuterades i Stockholms stadsfullmäktige, är detta: Hur kan liberaler agitera för frihet åt syndikalister? Ni tycker ju inte detsamma som syndikalisterna. Den person har kommit in i en återvändsgränd som resonerar på det sättet: De skall ha frihet som tycker detsamma som jag själv! Definitionen för frihet måste ju vara att alla skall ha frihet, tycka vad de vill.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr andre vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, att med anledning av vad under överläggningen yrkats propositioner

Ang. föreningsrätten m. m.

komme att framställas särskilt beträffande vardera punkten av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan.

I fråga om punkten A, fortsatte herr andre vice talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av fru Hamrin-Thorell m. fl. vid utlåtandet avgivna, med I betecknade reservationen.

Därefter gjorde herr andre vice talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Fru *Hamrin-Thorell* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 28 punkten A, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av fru Hamrin-Thorell m. fl. vid utlåtandet avgivna, med I betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstade för ja-propositionen.

Då emellertid fru *Hamrin-Thorell* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 103;

Nej — 21.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ang. föreningsrätten m. m.

Sedermera gjorde herr andre vice talmannen enligt de avseende punkten B förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av fru Hamrin-Thorell m. fl. vid utlåtandet avgivna, med II betecknade reservationen; och förklarade herr andre vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Fru *Hamrin-Thorell* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 28 punkten B, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av fru Hamrin-Thorell m. fl. vid utlåtandet avgivna, med II betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstade för ja-propositionen.

Då emellertid fru *Hamrin-Thorell* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 82;

Nej — 42.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Föredrogos ånyo andra lagutskottets utlåtanden:

nr 29, i anledning av motioner om förbättrade sjukförsäkringsförmåner för hemarbetande;

nr 30, i anledning av motioner om förbättrade förmåner inom den allmänna försäkringen för hemarbetande i vissa fall;

nr 31, i anledning av motion om pensionsrätt för hemmadöttrar med vårduppgifter; och

nr 32, i anledning av motioner om kostnadsfria sprutor m. m. till diabetiker.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

På framställning av herr förste vice talmannen beslöts att handläggningen av återstående ärende å föredragningslistan skulle uppskjutas till ett annat sammanträde samt att de anslag, som utfärdats till det pågående sammanträdet fortsättande på aftonen, skulle nedtagas.

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökning:

Till riksdagens första kammare

Jag anhåller om ledighet från riksdagsarbetet den 10 och den 11 april för att delta i utrikesutskottets besök i Helsingfors samt den 13 till den 23 april för att delta i nedrustningsdelegationens arbete i Genève.

Stockholm den 9 april 1969

Olle Dahlén

Den begärda ledigheten beviljades.

Vidare beviljades herrar *Lundström, Arne Geijer, Palm, Bengtson, Georg Pettersson, Virgin, Möller* och *Axel Andersson* ledighet från riksdagsgörömlen den 10 och den 11 april för deltagande i utrikesutskottets resa till Helsingfors.

Anmäldes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 115, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande angående en av Internationella arbetsorganisationens allmänna konferens år 1968 vid dess femtioandra sammanträde antagen rekommendation, m. m.; samt

nr 116, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av konvention mellan Sverige och Jugoslavien rörande social trygghet.

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning beträffande vartdera av dem, att andra kammaren i avseende å motsvarande utskottsutlåtande fattade samma beslut som första kammaren.

Anmäldes och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 57, angående professur i historia, särskilt stads- och kommunhistoria, vid universitetet i Stockholm;

nr 72, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 7 § 5 mom. kyrkomötesförordningen den 22 april 1949 (nr 174);

nr 74, med förslag om kreditgaranti åt svensk varvsindustri, m. m.;

nr 77, med förslag till kungörelse om ändring i allmänna ordningsstadgan den 14 december 1956 (nr 617);

nr 81, angående organisationen av länsstyrelsernas datamaskinanläggningar;

nr 82, med förslag till lag om ändring i värnpliktslagen den 30 december 1941 (nr 967);

nr 86, angående försöksverksamhet på det nykterhetspolitiska området;

nr 87, angående fortsatt valutareglering; och

nr 88, med förslag till lag med särskilda bestämmelser om riksbankens sedelutgivning, m. m.

Anmäldes och bordlades

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 22, med anledning av motioner angående beskattningen av kraftverksanläggningar;

nr 25, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen den 6 juni 1968 (nr 430) om mervärdeskatt jämte motioner;

nr 26, med anledning av motioner rörande förvärvsavrdragen vid beskattningen m. m.; och

nr 29, med anledning av motioner om åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet;

bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 11, om verkställd granskning av riksbankens och riksgäldskontorets styrelse och förvaltning;

nr 12, i anledning av motioner om vidgad information till riksdagen i valutapolitiska frågor;

nr 13, om användande av riksbankens vinst för år 1968; och

nr 14, i anledning av motion om inrättande av ett riksdagsmuseum;

första lagutskottets utlåtande nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen den 10 juni 1949 (nr 341) om explosiva varor;

tredje lagutskottets utlåtande nr 16, i anledning av motioner angående dels förlängd tid för bokhandels dispens från bruttoprisförbudet, dels undantagande av böcker och musikalier från bruttoprisförbudet; samt

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 19, i anledning av motioner angående åldringsvärden;

nr 20, i anledning av motion om registrering av strålning vid sjukvård;

nr 21, i anledning av motioner om rätt för gift kvinna att inträda i makes grupplivförsäkring;

nr 22, i anledning av motioner om konsekvenserna av lång resväg till arbete och skola;

nr 23, i anledning av motion om ökat internationellt utbyte av information angående miljöproblem;

nr 24, i anledning av motion om en spridning av arbetstiden för att minska trafiktopparna; och

nr 25, i anledning av motioner om statens övertagande av alla kostnader för skador på grund av alkoholbruk.

Anmäldes och bordlades följande motioner:

nr 945, av herr *Brundin*,

nr 946, av herr *Dahlén m. fl.*,

nr 947, av herr *Sundin m. fl.*, samt

nr 948, av herr *Svenungsson*,

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 28, med förslag till miljöskydds-lag m. m.;

nr 949, av herrar *Brundin* och *Strandberg*,

nr 950, av herr *Kaijser*,

nr 951, av herr *Nyman*, samt

nr 952, av herr *Werner*,

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 38, med förslag till lag om pensionstillskott, m. m.;

nr 953, av herr *Ohlsson*, *Ebbe*, och herr *Svenungsson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 42, angående åtgärder för att främja fritidsfisket, m. m.;

nr 954, av herr *Pettersson*, *Karl*, och herr *Strandberg*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 42, angående åtgärder för att främja fritidsfisket, m. m.;

nr 955, av herr *Pettersson*, *Karl*, och herr *Strandberg*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 42, angående åtgärder för att främja fritidsfisket, m. m.;

nr 956, av herr *Kristiansson*, *Axel*, *m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 45, med förslag till traktorskatteförordning, m. m.;

nr 957, av herr *Skagerlund m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition

nr 45, med förslag till traktorskatteförordning, m. m.;

nr 958, av herr *Svanström*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 45, med förslag till traktorskatteförordning, m. m.;

nr 959, av herr *Dahlén m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 47, angående inrättande av koncessionsnämnden för miljöskydd och anslag till statens naturvårdsverk för budgetåret 1969/70;

nr 960, av herr *Lundström m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 48, med förslag om inrättandet av eu pressens lånefond m. m.;

nr 961, av herr *Andersson*, *Birger*, och herr *Jansson*, *Paul*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 49, angående utvecklingsarbete rörande utvinning av uran;

nr 962, av herrar *Akerlund* och *Hübinette*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 49, angående utvecklingsarbete rörande utvinning av uran;

nr 963, av fru *Segerstedt Wiberg*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 48, med förslag om inrättandet av en pressens lånefond m. m.;

nr 964, av herrar *Strandberg* och *Akerlund*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 56, angående ökade resurser för statlig företagsetablering inom ramen för ett särskilt bolag, m. m.;

nr 965, av herr *Österdahl m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 59, angående minimibelopp för statligt omställningsbidrag;

nr 966, av herr *Stefanson m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 61, angående anslag till teckning av aktier i Kalmar Verkstads AB;

nr 967, av herr *Svenungsson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 77, med förslag till kungörelse om ändring i allmänna ordningsstadgan den 14 december 1956 (nr 617);

nr 968, av herr *Jacobsson*, *Gösta*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 105, angående utgifter på tilläggsstat III till riksstaten för budgetåret 1968/69;

Meddelande ang. enkel fråga

nr 969, av herr *Jansson, Paul, m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 110, angående vissa organisations- och anslagsfrågor rörande försvaret; ävensom

nr 970, av herr *Nyman*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 110, angående vissa organisations- och anslagsfrågor rörande försvaret.

Meddelande ang. enkel fråga

Meddelades, att jämlikt § 20 i kammarens ordningsstadga följande enkla fråga denna dag framställdes av herr

Sveningsson (m) till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet: »Är Herr Statsrådet villig att utfärda klarare direktiv vad gäller läkarnas anmälningsplikt av personer som i egenskap av körkortsinnehavare kan misstänkas utgöra en fara i trafiken?»

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 17.08.

In fidem

K.-G. Lindelöw

/Solveig Gemert